

*Nuoret toimijoina ilmastonmuutoksen  
ja kestävän kehityksen politiikoissa*

>> Mikä ilmastoliike?

>> Kaupungissa asuvien nuorten ympäristökansalaisuus

>> Nuorten osallistuminen ilmastolain valmisteluun

>> 2250-agendaan sisäänrakennetut käsitykset



## Toimitus

Päätoimittajat: VTT, dosentti **Päivi Berg**  
(Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu) ja  
**Mira Kalalahti**, VTT, KM, dosentti, Turun yliopisto ja  
toimitussihteeri **Tanja Konttinen** (Nuorisotutkimusseura)

## Toimituskunta

**Leena Haanpää**, KTT, dosentti, Turun yliopisto  
**Elina Ikävalko**, FT, Helsingin yliopisto  
**Tarja Juvonen**, VTT, Helsingin yliopisto  
**Riikka Korkiamäki**, YTT, Tampereen yliopisto  
**Maija Lanas**, KT, Oulun Yliopisto  
**Sirpa Lappalainen**, FT, dosentti, Itä-Suomen yliopisto  
**Heta Marttinen**, FT, Jyväskylän yliopisto  
**Marko Merikukka**, FT, Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö  
**Minna Nikunen**, YTT, dosentti, Jyväskylän yliopisto  
**Eriikka Oinonen**, YTT, dosentti, Tampereen yliopisto  
**Anni Rannikko**, YTT, Itä-Suomen yliopisto  
**Mette Ranta**, FT, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto  
**Kari Saari**, YTT, dosentti, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu  
**Elina Westinen**, FT, Jyväskylän yliopisto

Nuorten ilmastoaktivismi -teemalehden vastaavat toimittajat:  
YTT, tutkijatohtori **Tiina Rättilä** ja VTT, professori **Päivi Honkatukia**

## 39. vuosikerta, 2/2021

ISSN 0780 - 0886

*Nuorisotutkimus*-lehteä julkaisee Nuorisotutkimusseura ry. Lehti ilmestyy neljästi vuodessa. Kestotilaus 30 euroa, vuositilaus 32 euroa ja irtonumero 8 euroa. Nuorisotutkimusseura on saanut tukea tähän julkaisuun opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

### Toimitus

Nuorisotutkimusseura ry.  
Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki  
GSM 044 416 5311  
s-posti: [tanja.konttinen@nuorisotutkimus.fi](mailto:tanja.konttinen@nuorisotutkimus.fi)  
[www.nuorisotutkimusseura.fi/](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/)  
*nuorisotutkimus-lehti*

### Tilaukset

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisut/tilaa-lehti>

Taitto: Tanja Konttinen  
Kansidesign: Jussi Konttinen  
Hansaprint, Turku 2021



VERTAISARVIOITU  
KOLLEGIALT GRANSKAD  
PEER-REVIEWED  
[www.tsv.fi/tunnus](http://www.tsv.fi/tunnus)

## Ohjeita kirjoittajalle

*Nuorisotutkimus*-lehdessä julkaistaan vertaisarvioituja artikkeleita, katsauksia, haastatteluja, ajankohtaisia puheenvuoroja nuoriso- ja yhteiskuntapolitiikasta sekä kirja-arvioita ja luentoja. Lehti julkaisee artikkeleita, jotka käsittelevät lapsiin tai nuoriin, lapsuuteen tai nuoruuteen, nuorisokulttuureihin, nuorisopolitiikkaan, nuorten elinoloihin tai palveluihin kohdentuvia käytänteitä, käsitteitä, instituutioita, puhetapoja ja politiikkaa. Artikkelit voivat olla empiirisiä, teoreettisia tai metodologisia. Nuorisotutkimuksen on hyvä olla yksi tarjottavien tekstien läpileikkaava teema, mutta lehden voi tarjota artikkeleita eri tieteenaloilta. Lehti painottaa artikkeleita, joissa nuori tai nuoruus ei ole vain ilmiön, esimerkiksi oppimisen, tapahtumapaikka.

Artikkelien maksimipituus on 50 000 merkkiä välilyönteineen. Käsikirjoitukset lähetetään toimitukseen ([tanja.konttinen@nuorisotutkimus.fi](mailto:tanja.konttinen@nuorisotutkimus.fi)) sähköpostin liitetiedostona. Artikkelit lähetetään ennen julkaisupäätöstä referee-lausuntokierrokselle niiden tieteellisen tason takaamiseksi. Toimituksen ja referee-lukijoiden arvioinnin jälkeen artikkeli palautetaan kirjoittajalle mahdollisia korjauksia varten. Kirjoittajan edellytetään olevan valmis työstämään tekstiään.

Artikkelin mukana toimitetaan lyhyt (alle 2 000 merkkiä) suomen- ja englanninkielinen tiivistelmä sisällöstä. Tiivistelmän tulee sisältää Yleisen suomalaisen asiansanaston mukaiset 3–5 asiansanaa. Artikkelin avainsanat on hyvä kääntää englanniksi itse. Käsikirjoituksen mukana lähetetään Tässä numerossa kirjoittavat -palsta varten kirjoittajan nimi, osoite, oppiarvo, toimi ja toimipaikka sekä paikkakunta.

Katsauksena pidetään jonkin tieteenalan lyhyehköä yleisesitystä, puheenvuoro voi olla poleemisempikin. Katsauksen ja puheenvuoron maksimipituus on 15 000 merkkiä välilyönteineen. Lektiot julkaistaan (editoituna) sellaisenaan. Mukaan tulee liittää tieto väitöksen ajankohdasta ja paikasta sekä vastaväittäjästä.

Kirja-arvioiden pituus on enintään 6 000 merkkiä välilyönteineen. Arvosteltavista kirjoista annetaan seuraavat tiedot: kirjoittajan nimi, kirjan nimi, kustantaja, ilmestymisvuosi ja sivumäärä liitteineen. Kirja-arvostelujen yhteydessä ei julkaista lähdeluetteloa.

Kirjoittaja antaa materiaalia luovuttaessaan oikeuden julkaista sen myös verkossa sähköisessä muodossa.

# Nuorisopoliittisesta vaikuttamisesta “house on fire” -aktivismiin

## – nuoret toimijoina ilmastonmuutoksen ja kestävän kehityksen politiikoissa

Tätä pääkirjoitusta valmistellessamme portugalilaisten nuorten nostama historiallinen ilmastokanne on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käsittelyssä. Kanteessa yli kolmeakymmentä eurooppalaista valtiota syytetään liian hitaasta ilmastotoimista. Kanteessa todetaan, etteivät valtiot ole ilmastososopimuksista huolimatta ryhtyneet tieteellisen tiedon vaatimiin kasvihuonepäästöjen rajoituksiin (youth4climatejustice 2021). Nuoret katsovat valtioiden vitkastelun rikkovan heidän oikeuttaan elämään ja tulevaisuuteen (Vainio 2020; Plan 2020). Myös suomalaiset nuoret ilmastoaktivistit tukevat kannetta ja vaativat, että Suomi myöntää syyllisyytensä liian hitaasiin toimiin ja sitoutuu riittäviin päästövähennyksiin (Ojala & Arpala & Nyman 2020). Syyllisyyden myöntäminen merkitsee heidän mukaansa Suomelle mahdollisuutta kunnioittaa ihmisoikeuksia ja osoittaa edelläkävijyyttä ilmastotoimissa.

Nämä kannanotot kertovat nuorten ilmastohuolen vakavuudesta ja siitä, kuinka painavia keinoja he ovat valmiita käyttämään sen esiintuomiseksi. Nuorten ilmastoliikehdinnällä on myös ollut käytännön vaikutusta. Esimerkiksi Saksassa perustuslakituoimioistuim mää räsi taannoin valtion tiukentamaan vuonna 2019 hyväksytyä ilmastolakia. Ilmastoliikehdintä on sysännyt nuorten poliittisen toiminnan ja vaikuttamisen mannerlaattoja liikkeelle ennennäkemättömällä tavalla. Nuoret aktivistit eivät halua tyytyä virallisen nuorisopoliittikan heille tarjoamiin asemiin ja toimintatapoihin. Erityisenä katalysaattorina tässä globaalit mittasuhteet saaneessa liikehdinnässä on ollut ruotsalaisen – jo nyt paljon tutkitun ja tulkitun – Greta Thunbergin aloittama koululakkoilu Ruotsin parlamenttitalon edustalla (#FridaysForFuture 2021). Gretan esimerkki on innoittanut nuoria kaikkialla maailmassa osoittamaan mieltään ja vaatimaan poliittisilta päättäjiltä nopeita toimia ilmastokriisin hillitsemiseksi. Suomessa nuoret ovat järjestäneet koululakkojen lisäksi useita valtakunnallisia protestitapahtumia, joihin on osallistunut tuhansia nuoria. Nuorten aktivismi näkyi myös kevään 2019 eduskuntavaaleissa, kun ilmastonmuutos nousi ensimmäistä kertaa keskeiseksi vaaliteemaksi. Koronakriisin puhjettua ilmastoliikehdintä siirtyi muun yhteiskunnan mukana fyysisistä tilaisuuksista verkkoon, jossa se on jatkanut luovaa muotoutumistaan (ks. Piispa & Kiilakoski & Ojajarvi tässä numerossa).

Nuorten ilmastoaktivismi näyttää yllättäneen aikuisten maailman. Monet tutkijat ovat nimenneet sen yhdeksi historian merkittävimmistä ja laajimmalle levinneistä yhteiskunnallisista liikkeistä (Bowman 2019, 295; Han & Ahn 2020, 2). Nuorten nopea mobilisoituminen on tuntunut hämmästyttävältä suhteessa siihen, miten nuorten poliittista aktiivisuutta on tutkimuksissa ja julkisissa keskusteluissa totuttu arvioimaan. Tutkijat ja päättäjät ovat olleet huolestuneita esimerkiksi nuorten alhaisesta äänestysaktiivisuudesta ja kiinnittymättömyydestä perinteisiin poliittisiin instituutioihin. Nuorten ilmastoaktivismi on haastanut nämä näkemykset, ja myös uusin tutkimustieto vahvistaa kuvaa nuorten lisääntyneestä kiinnostuk-

sesta politiikkaa ja yhteiskunnallista vaikuttamista kohtaan (Myllyniemi & Kiilakoski 2019). Toisaalta osa tutkijoista on huomauttanut, etteivät nuoret ole olleet ennenkään passiivisia ja että heidän suhdettaan yhteiskuntaan on tulkittu väärin. Vanhemmat sukupolvet eivät aina tunnista nuorten aktiivisuutta, etenkin jos se tapahtuu jossakin muualla kuin äänestyskopeissa, kouluissa tai harrastuksissa (Honkatukia & Suurpää 2020; Kallio 2019).

Myönteisten reaktioiden ohella nuorten aktivismi on herättänyt kritiikkiä ja sukupolvien välisiä jännitteitä (Juntunen & Poutanen & Lahtinen 2019; Nurmi 2020; Piispa & Pihkala 2020). Vaikka nuorten aktivoitumista on ihailtu ja nuorten vaatimukset ovat saaneet julkisuutta (esim. OKM 2019), näyttää siltä, että aktivistinuoret ovat myös onnistuneet astumaan valtainstituutioiden varpaille. Tästä on seurannut kyseenalaisiakin reaktioita. Mielenosoituksiin osallistuvia nuoria on patisteltu siirtymään mielenosoituksista ja somesta aikuistoimijoiden määrittämiin asemiin, heitä on häiritty ja jopa kohdeltu väkivaltaisesti (Harju 2020; Nieminen 2020; Niinistö 2020). Vaikuttaa siltä, että osa aikuisyhteiskunnan edustajista rajaisi nuorten aktiivisuuden ennalta määrättyihin tiloihin ja muotoihin, joissa heidän toimiaan olisi helppo valvoa ja kontrolloida (ks. Laitisen katsaus; Rytioja & Kallio 2018).

## **Nuorten ilmastoaktivismi haastaa vakiintuneen kestäväen kehityksen politiikan**

Lähihistoriassa on useita esimerkkejä nuorten aloitteista syntyneistä uusista yhteiskunnallisista liikkeistä (ks. Piispa & Kiilakoski & Ojajärvi tässä numerossa; Hakala & Lähde & Toivanen tässä numerossa; Costanza-Chock 2012). Liikkeitä on syntynyt erityisesti silloin, kun nuorten kokemat ongelmat on sivuutettu päätöksenteossa. Myös tämänhetkisen nuorten ilmastoliikkeen voi tulkita vastareaktioksi institutionalisoituneelle kestäväen kehityksen ja ilmastotyön politiikalle, joka ei ole onnistunut vastaamaan nuorten ilmastohuoleen sen vaatimalla vakavuudella. Kiinnostavaa kyllä, nuoret ovat olleet jo pitkään edustettuina kestäväen kehityksen politiikoissa ja projekteissa niin paikallisesti kuin globaalisti (Buttigieg & Pace 2013; United Nations 2021; vrt. Tenti 2019). Toisaalta tutkimuksista on käynyt ilmi, että nuorten osallistaminen jää usein näennäiseksi esille asettamiseksi. Nuorten oma kokemus on, ettei heidän osallistumisellaan ole ollut päätöksenteossa todellista merkitystä. (Betour El Zoghbi 2013; Yunita, Soraya & Maryudi 2018.)

Nuorten ilmastoaktivismi on onnistunut kyseenalaistamaan poliittisen osallistumisen vakiintuneita rakenteita ja toimintatapoja poikkeuksellisen näkyvästi. Erityisesti nuorten nostamien ilmastokanteiden vuoksi valtiot ovat joutuneet uudenlaisen tilanteen eteen (Drugmand 2020). Käynnissä on nuorten tulevaisuuden kannalta käänteentekevä yhteiskunnallinen kamppailu, jonka lopputulosta emme vielä tiedä mutta jonka vaiheita seuraamme tiiviisti nuorten elämästä, kansalaisuudesta ja toimijuudesta sekä niihin vaikuttavista kehityskuluista kiinnostuneina tutkijoina.

## **Teemanumeron sisältö**

Nopeiden yhteiskunnallisten muutosten, kriisien ja liikehdintöjen seuraaminen ja analysoiminen on tutkijoille aina haastavaa. Kiireen tuntu leimaa myös yhteiskuntatieteellistä tutkimusta

nuorten ilmastoaktivismista. Tämä johtuu toisaalta ilmiön luonteesta – siitä, että niin nuorten kuin ilmastokysymysten asiantuntijoiden retoriikassa ilmastokriisiin pitää suhtautua kuin ”talo olisi tulossa” (Thunberg 2019; Han & Ahn 2020). Ilmastoaktivismin merkitysten ja vaikutusten ymmärtäminen laajemmassa historiallisessa kontekstissa vaatii kuitenkin aikaa. Kokonaisvaltaisempia teoreettisia jäsennyksiä odotellessa tarvitaan tapahtumia ja toimintaa läheltä seuraavaa tutkimusta, aineistonkeruuta ja teoreettisesti uteliaita aikalaisanalyyssejä (Bowman 2019; Han & Ahn 2020; Wahlström ym. 2019). Niillä on tärkeä merkitys rakennettaessa tutkimuksellista ymmärrystä siitä, millaiseksi nuorten suhde yhteiskuntaan ja siinä toimimiseen, harjoitettuun ilmasto- ja ympäristöpolitiikkaan sekä laajemmin tulevaisuuteen muotoutuu.

Tämän teemanumeron tavoitteena tuottaa uutta tietoa nuorten ilmastoaktivismista ja keskeisen kehityksen poliitikoista nuorisotutkimuksen keskusteluihin (esim. Lakkala & Eskelinen 2020; Piispa, Ojajärvi & Kiilakoski 2020; Piispa & Pihkala 2020; Pekkarinen & Tuukkanen 2020). Kutsuimme mukaan kirjoittajia, joiden toivoimme valaisevan tätä tematiikkaa ajankohtaisten empiiristen aineistojen, teoreettisten haltuunottojen ja analyttisten keskustelujen kautta. Näin halusimme oppia lisää siitä, mitä nuoret itse ajattelevat ilmastokriisistä ja miten he kokevat mahdollisuutensa vaikuttaa sekä ilmastopolitiikkaan että omaan tulevaisuuteensa. Pyysimme kirjoittajia pohtimaan nuorten aktivismia myös laajemmassa yhteiskunnallisessa kehityksessä. Miten nuorten aktivoituminen on otettu vastaan julkisessa keskustelussa ja miten nuoria on tässä keskustelussa asemoitu? Halusimme niin ikään kuulla, miten ilmastoaktivismi suhteutuu aiempiin yhteiskunnallisiin liikkeisiin, joissa nuorilla on ollut tärkeä rooli. Missä mielessä ilmastoaktivismissa on kyse uudeltaisesta liikehdinnästä ja liikkeestä tai liikkeistä? Lisäksi toivoimme kirjoittajien pohtivan kasvatuksen merkitystä nuorten ilmastohuoleen ja -ahdistukseen vastaamisessa. Millaista kansalaisuutta ilmastokriisin kaltaisiin viheliäisiin ongelmiin vastaaminen edellyttää ja millaisia innovaatioita tarvitaan, jotta koulujen opetusmallit ja -menetelmät kykenevät reagoimaan näihin tarpeisiin?

Teemanumeron aloittavassa Mikko Piispan, Tomi Kiilakosken ja Anni Ojajärven artikkelissa tarkastellaan nuorten ilmastoaktivismia kevään 2020 koronakriisin aikana kerätyn etnografisen aineiston pohjalta. Kirjoittajat kysyvät, millaista vaikutusta nuorten aktivismilla on ollut ilmastokeskusteluun ja päätöksentekoon sekä millä tavoin keskustelun nykytila on motivoinut tai turhauttanut nuoria. Kirjoittajat lähestyvät ilmastoliikehdintää sateenvarjona, jonka alle mahtuu erilaisia toimintatapoja mutta myös yhteisiä tavoitteita. Kirjoittajat sijoittavat ilmastoaktivismin lähihistorialliseen kontekstiinsa paikantamalla sen sukulaisuussuhteita ja uutuutta suhteessa aiempiin uusiin yhteiskunnallisiin liikkeisiin. He pitävät ilmastoliikehdintää uudeltaisena toimintana kansalaisvaikuttamisen kentällä ja ennakoivat sen keskeisten kamppailujen olevan vielä edessäpäin.

Mari Pienimäen, Maarit Marttilan ja Marjukka Collianderin artikkelissa tarkastellaan kyselyaineistoon nojaten, mitä 15–16-vuotiaat kaupunkilaisnuoret ajattelevat ympäristöongelmista ja mahdollisuuksistaan vaikuttaa niihin. Tulokset osoittavat monien nuorten olevan tyytymättömiä heille tarjolla olevaan vajaan kansalaisen asemaan ympäristökysymyksissä. Valtaosa vastaajista pitää ympäristöongelmia nykyajan suurimpana haasteena, jonka ratkaisemisessa he haluavat olla mukana. Samaan aikaan monet kokevat, että heiltä puuttuu tietoa vaikuttamisen mahdollisuuksista ja tavoista. Artikkelissa tehdyt havainnot avaavat näkymiä siihen, millaista ympäristökansalaisuuden kasvatus peruskouluissa tarvitaan, jotta nuoret voisivat kokea tulevaisuutensa kuulluksi ja pystyvänsä vaikuttamaan ympäristöongelmien ratkaisemiseen.

Erika Albrechtin, Elina Leppäkosken, Elina Vaaran, Niina Meriläisen ja Jukka Viljasen artikkelissa kysymystä nuorten osallistumisesta tarkastellaan lainvalmistelututkimuksen näkökulmasta. Artikkelin lähtökohtana on havainto, että nuorilla on edelleen vähän mahdollisuuksia vaikuttaa lakien valmisteluun. Kirjoittajat tarttuvat tähän ongelmaan käynnissä olevan ilmastolain uudistamisen kontekstissa. Ympäristöministeriön avoimeen kyselyyn vastanneiden 18–25-vuotiaiden nuorten vastauksia analysoidessaan tutkijat tekevät selkoa siitä, miten nuoret kokevat mahdollisuutensa osallistua ilmastopolitiikkaan ja mitä mieltä he ovat nykyisestä ilmastolaista ja sen muutostarpeista. Nuoret haluavat lisätä erityisesti lasten ja nuorten mahdollisuuksia vaikuttaa ilmastopolitiikkaan. Toisaalta lainvalmistelun kuulemisiin liittyvät sidosryhmien ja kansalaisten kuulemiskäytännöt vaativat yhteensovittamista nuorille mielekkäiden osallistumistapojen kanssa. Tämä on haasteellista ja vaatii innovatiivista ajattelua ja kokeiluja.

Teemanumeron neljännessä, Matti Pihlajamaan kirjoittamassa artikkelissa keskustelu nuorten osallistumisesta kestäväen kehityksen politiikkoihin laajenee ilmastomuutokseen liittyvistä kysymyksistä rauhaan ja turvallisuuteen. Näkökulma vaihtuu nuorten omasta liikehinnästä siihen, millaisia osallistumismahdollisuuksia ja toimijuuksia nuorille tarjoillaan kansainvälisissä poliittikkäkäytännöissä, jotka liittyvät ilmastomuutoksen lisäksi myös muihin globaaleihin kysymyksiin. Artikkelissa analysoidaan kansainvälisten instituutioiden tuottamiin, nuoria, rauhaa ja turvallisuutta käsitteleviin politiikka-asiakirjoihin sisäänrakennettuja käsityksiä sukupuolesta ja seksuaalisesta suuntautumisesta. Analyysin mukaan asiakirjat rakentavat rauhan ja turvallisuuden kysymyksiin liittyen useita ”nuorten naisten” ja ”nuorten miesten” asemia, jotka ovat valtaosin heteronormatiivisia ja binäärisiä. Nämä asemat sekä mahdollistavat että rajaavat nuorten toimintamahdollisuuksia rauhanrakentamisen käytännöissä. Siten sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvillä toimijuuksien määrittelyillä on vaikutusta siihen, miten kestävää kehitystä onnistutaan viemään eteenpäin.

Artikkeleiden lisäksi teemanumero sisältää kaksi kiinnostavaa puheenvuoroa. Saara Laitisen tutkimuskatsauksen lähtökohtana on havainto, jonka mukaan erityisesti alaikäisten nuorten suhde kansalaisoikeuksiin ja -velvollisuuksiin on täysi-ikäisiin verrattuna erikoinen. Vaikka alle 18-vuotiaat ovat lain tarkoittamia kansalaisia, heillä on vain vähän mahdollisuuksia osallistua itseään koskevista asioista päättämiseen. Tutkimuksen keskiössä on Engin F. Isinin ja Andrew Dobsonin käsitteisiin nojaava pohdinta siitä, miten nuoret ilmastoaktivistit yhtäältä asettuvat annettuihin kansalaisuuden kehyksiin ja toisaalta haastavat niitä. Tutkimuksen empiirisenä aineistona on SuomiAreena-tapahtumassa heinäkuussa 2019 järjestetty paneelikeskustelu ”Nuoret vaativat: Tuntekaa vapina – ilmastokapina!”, jossa nuoret puhuivat ilmastovaikuttamisensa motiiveista ja tavoitteista. Katsauksesta käy ilmi, että vaikuttaminen kiinnostaa nuoria, mutta samalla he toivovat aikuisilta enemmän kannustusta ja vetoavat aikuisiin, jotta nämä eivät vähättelisi nuorten ilmastohuolta vaan kantaisivat oman vastuunsa ilmastokriisistä. Tämä vähentäisi nuorten asiasta kokemaa huolta ja paineita.

Emma Hakala, Ville Lähde ja Tero Toivanen keskustelevat puheenvuorossaan siitä, millaista poliittista toimijuutta nuorten ilmastoliikehdintä merkitsee ja millainen suhde sillä on 1990-luvun kansalaisliikkeisiin, joissa nuorilla oli niin ikään keskeinen rooli. Kirjoittajat löytävät niiden väliltä sekä eroja että yhtäläisyyksiä. Kummassakin tapauksessa liikehinnät syntyivät yllätyksellisesti (vrt. Piispa & Kiilakoski ja Ojajarvi tässä numerossa) ja toimivat instituutioiden ulkopuolella. Lisäksi niitä yhdistää aktivistien itseoppimisen tärkeys sekä kiireen tuntu. Kirjoittajien mukaan nykyinen nuorten liikehdintä on kuitenkin aiempaa inklusiivi-

sempaa, ja sen taustalla on laaja, tieteelliseen tietoon nojaava ympäristötietoisuus, mikä antaa aikaisempaa enemmän tilaa kansalaisuuden uusille määrittelyille. Puheenvuorossa keskustelu nuorten ilmastotoimijuudesta kytkeytyy ajatukseen ekologisesta jälleenrakennuksesta haastaen vallitsevia käsityksiä kasvatuksesta. Kirjoittajat pitävät koulua keskeisenä tekijänä nuorten kriittisen ja monitieteisen ajattelun sekä laajojen demokratiataitojen kehittämisessä. Koulu ja kasvattajat eivät voi tehdä päätöksiä kenenkään puolesta, mutta niiden on kirjoittajien mukaan tarjottava tukea sellaisen kansalaisuuden opettelulle, joka hahmottaa yhteiskunnallisen todellisuuden avoimesti ristiriitoinen, kriiseineen ja toiveikkaine mahdollisuuksineen.

Viime aikoina globaali koronaviruksen on vienyt tilaa ilmastokysymyksiltä mediassa ja julkisissa keskusteluissa. Teemanumeroon kirjoittaneiden Piispan, Kiilakosken ja Ojajärven tavoin ajattelempa, ettei nuorten ilmastoliikehdintä ole kuitenkaan häviämässä. Ilmastomuutos ja muut ympäristöongelmat eivät poistu itsestään. Ne huolestuttavat suurta osaa nuorista ja vaikuttavat heidän henkilökohtaiseen tulevaisuuteensa monin tavoin. Monet nuorista ovat valmiita toimimaan ympäristön puolesta, jos he vain tietäisivät miten. Tutkimuksen ja juridiikan ammattilaisten kanssa liittoutuva nuorten ilmastoliikehdintä puolestaan valaa nuorten uskoa parempaan tulevaisuuteen ja mahdollisuuksiin vaikuttaa ilmastokysymyksiin myös silloin, kun päätöksentekijöiden toimet tuntuvat riittämättömiltä (esim. Heiskanen 2018; Heiskanen & Sormunen 2020).

Tampereella ja Helsingissä 18.6.2021

**Tiina Rättilä ja Päivi Honkatukia**

## Kiitokset

Kiitämme lämpimästi kaikkia kirjoittajia, arvioitsijoita sekä Nuorisotutkimus-lehden vakituista toimittajakuntaa. Kiitämme myös teemanumeroa inspiroinutta ALL-YOUTH-tutkimushanketta sekä sitä rahoittavaa Strategisen tutkimuksen neuvostoa toimitustyön mahdollistamisesta (pää-tösnumero 312689, osatutkimuksen numero 326602).

## Lähteet

- Betour El Zoghbi, Mona (2013) *Youth Engagement with Climate change and Well-Being: A Study of Dutch and South African University Students*. A thesis submitted to the University of Gloucestershire. July 2013. <http://eprints.glos.ac.uk/2460/1/EL%20ZOGHBI%2C%20Mona%20Betour%2C%20PhD%20thesis.pdf> (Viitattu 8.1.2021.)
- Bowman, Benjamin (2019) Imagining future worlds alongside young climate activists: a new framework for research. *Fennia* 197 (2), 295–305. DOI: 10.11143/fennia.85151.
- Buttigieg, Karen & Pace, Paul (2013) Positive youth action towards climate change. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 15 (1), 15–47. DOI: 10.2478/jtes-2013-0002.
- Costanza-Chock, Sasha (2012) *Youth and Social Movements: Key Lessons for Allies*. Berkman Center Research Publication No. 2013–13. DOI: 10.2139/ssrn.2199531.
- Drugmand, Dana (2020) 2020 was a busy year for taking the climate fight to the courts. *DeSmog-blogi* 21.12.2020. <https://www.desmogblog.com/2020/12/21/2020-climate-fossil-fuel-lawsuits-around-the-world> (Viitattu 14.1.2021.)

## PÄÄKIRJOITUS

- #FridaysForFuture (2021) <https://fridaysforfuture.org/> (Viitattu 7.1.2021.)
- Han, Heejin & Ahn, Sang Wuk (2020) Youth Mobilization to Stop Global Climate Change: Narratives and Impact. *Sustainability* 12, 4127. DOI: 10.3390/su12104127.
- Harju, Elli (2020) Saarikko linjasi selfieissä ilmastoahdistusta lietsovat ulos ”meidän porukasta” – nuorisojärjestöt pettyivät vähättelyyn. *Iltalehti* 18.09.2020. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/893c2d7e-9ee9-4db7-9ea8-4f55307ccc50> (Viitattu 6.1.2021.)
- Heiskanen, Heta (2018) Pysäyttäkää ilmastonmuutos – nuoret ilmastokanteiden tekijöinä. *ALL YOUTH-tutkimushankkeen blogi*. <https://lapsiasia.fi/documents/25250457/38754461/Maapallon+tulevaisuus+ja+lapsen+oikeudet-e.pdf/> (Viitattu 9.1.2021.)
- Heiskanen, Heta & Sormunen, Milja (2020) Ilmastonuoret vastaan valtiot – Lapsen oikeuksien komitea ilmastokriisin ratkojana. Teoksessa Elina Pekkarinen & Terhi Tuukkanen (2020, toim.) *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020 (4), 111–123.
- Honkatukia, Päivi & Suurpää, Leena (2020) Nuorten yhteiskunnallinen aktiivisuus jää usein piiloon. Vieraskynäkirjoitus. *Helsingin Sanomat* 30.10.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006704147.html> (Viitattu 7.1.2021.)
- Juntunen, Tapio & Poutanen, Mikko & Lahtinen, Mikko (2019) Ilmastokriisi sukupolvikokemuksena? *Politiikka* 61 (3), 186–191.
- Kallio, Kirsi Pauliina (2019) Elettyä kansalaisuutta jäljittämässä: kansalaisuuden ulottuvuudet nuorisobarometrissa. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 167–182.
- Lakkala, Keijo & Eskelinen, Teppo (2020) Ilmastoliikkeen utopismi ja dystopismi. *Politiikasta.fi* 22.3.2020. <https://politiikasta.fi/ilmastoliikkeen-utopismi-ja-dystopismi/> (Viitattu 27.7.2020.)
- Lima (2020) The Institutionalisation of Social Movements: Co-Optation and Democratic Policy-Making. *Political Studies Review*. DOI: 10.1177/1478929920913805.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2019) Tilasto-osio. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–112.
- Ojala, Ellen & Arpala, Elina & Nyman, Sara (2020) Suomi on syyllinen ilmastokriisiin. Mielipide, B13. *Aamulehti* 23.12.2020.
- Nieminen, Iiro-Matti (2020) Mielenosoittajat aikovat tehdä rikosilmoituksia poliisin kaasusumutteen käytöstä – Poliisijohtaja: Suhtaudumme arvosteluun vakavasti. *Aamulehti* 4.10.2020. <https://www.aamulehti.fi/uutiset/art-2000007245187.html> (Viitattu 6.1.2021.)
- Niinistö, Meeri (2020) Ilmastoaktivisti Atte Ahokas, 16, joutuu kestämaan nettitörkyä: ”Haukutaan, käydään henkilökohtaisuuksiin”. *YLE.fi* 11.2.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11197355> (Viitattu 6.1.2020.)
- Nurmi, Suvielise (2020) Oikeus tulevaisuuteen. Teoksessa Elina Pekkarinen & Terhi Tuukkanen (toim.) *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:4, 14–25.
- OKM (2019) *Ministerit Andersson, Kosonen ja Mikkonen kutsuvat nuoria pyöreän pöydän keskusteluun pohtimaan keinoja ilmastoahdistukseen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote 27.9.2019. <https://minedu.fi/-/ministerit-andersson-kosonen-ja-mikkonen-kutsuvat-nuoria-pyorean-poydan-keskusteluun-pohtimaan-keinoja-ilmastoahdistukseen> (Viitattu 6.1.2021.)
- Pekkarinen, Elina & Tuukkanen, Terhi (toim. 2020). *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:4.
- Piispa, Mikko & Ojajarvi, Anni & Kiilakoski, Tomi (2020) *Tulevaisuusko hukassa? Nuoret ilmastoaktivistit ja keskustelu tulevaisuudesta*. Muistio. Helsinki: Sitra. <https://media.sitra.fi/2020/11/09121648/tulevaisuusko-hukassa.pdf> (Viitattu 8.1.2021.)
- Piispa, Mikko & Pihkala, Panu (2020) Onko ilmastonmuutos sukupolvikysymys? *Tieteessä tapahtuu* 38 (4), 3–7.
- Plan (2020) *Plan vaatii Suomea myöntämään vastuunsa riittämättömistä ilmastotoimista*. *Plan Internationalin lausuma*. <https://plan.fi/plan-vaatii-suomea-myontamaan-vastuunsa-riittamattomista-ilmastotoimista> (Viitattu 7.1.2021.)
- Rytöja, Anni & Kallio, Kirsi Pauliina (2018) Opittua käsitteistöä vai koettua yhteiskunnallisuutta? Pohdintoja nuorten kansalaisuudesta politiikkakyselyjen valossa. *Sociologia* 1, 6–27.
- Tenti, Duccio Maria (2019) *The youths’ participation in the EU Climate policy. How to enhance the representation of those who are most entitled?* Research Paper, October 2019. <https://www.iedonline.eu/>



- download/climate-crisis/Tenti\_Duccio\_IED-Climate-Paper\_2019.pdf (Viitattu 6.1.2021.)
- Thunberg, Greta (2019) "Our house is on fire": Greta Thunberg, 16, urges leaders to act on climate. *The Guardian* 25.1.2019. <https://www.theguardian.com/environment/2019/jan/25/our-house-is-on-fire-greta-thunberg16-urges-leaders-to-act-on-climate> (Viitattu 6.1.2021.)
- United Nations (2021) *Youth in Action*. <https://www.un.org/en/climatechange/youth-in-action> (Viitattu 6.1.2021.)
- Vainio, Sara (2020) Euroopan ihmisoikeustuomioistuin vaatii EU-maita vastaamaan nuorten syytöksiin riittämättömistä ilmastotoimista. *Helsingin Sanomat* 30.11.2020. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000007652901.html> (Viitattu 7.1.2021.)
- Wahlström, Mattias & Kocyba, Piotr & de Vydt, Michiel & de Moor, Joost (toim.) (2019) *Protest for a Future: Composition, Mobilization and Motives of the Participants in Fridays for Future Climate Protests on 15 March, 2019 in 13 European cities*. <http://eprints.keele.ac.uk/6571/> (Viitattu 6.1.2021.)
- Yunita, Sekar A.W. & Soraya, Emma & Maryudi, Ahmad (2018) "We are just cheerleaders": Youth's views on their participation in international forest-related decision-making fora. *Forest Policy and Economics* 88, 52-58. DOI: 10.1016/j.forpol.2017.12.012.
- Youth4climatejustice (2021) *Court application* (text). <https://youth4climatejustice.org/wp-content/uploads/2020/12/Application-form-annex.pdf> (Viitattu 6.1.2021.)

## Tässä numerossa kirjoittavat

- Albrecht, Eerika**, YTT, tutkijatohtori, Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta
- Colliander, Marjukka**, FM, tutkija/tohtorikoulutettava, Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
- Hakala, Emma**, VTT, tutkija, BIOS-tutkimusyksikkö, Ulkopoliittinen instituutti, Helsingin yliopisto
- Honkatukia, Päivi**, VTT, professori, Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
- Kiilakoski, Tomi**, FT, dosentti, vastaava tutkija, Nuorisotutkimusverkosto
- Laitinen, Saara**, YTK, Tampereen yliopisto
- Leppäkoski, Elina**, HTM, tutkimusavustaja, Tampereen yliopisto, Johtamisen ja talouden tiedekunta
- Lähde, Ville**, FT, tutkija, BIOS-tutkimusyksikkö
- Marttila, Maarit**, LitT, tutkija/lehtori, Tampereen kaupunki, Tampereen seudun ammattiopisto Tredu
- Meriläinen, Niina**, FT, vieraileva tutkija, Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
- Ojajärvi, Anni**, VTT, tutkija, Nuorisotutkimusverkosto
- Pienimäki, Mari**, FT, tutkija/tutkimuspäällikkö, Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta/Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta
- Pihlajamaa, Matti**, FM, Tampereen yliopisto
- Piispa, Mikko**, VTM & tohtorikoulutettava, tutkija, Nuorisotutkimusverkosto & Helsingin yliopisto, Sosiaalitieteiden tohtoriohjelma
- Rättilä, Tiina**, YTT, tutkijatohtori, Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
- Toivanen, Tero**, VTT, tutkija, BIOS-tutkimusyksikkö
- Vaara, Elina**, FM, tohtorikoulutettava, Helsingin yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta
- Viljanen, Jukka**, HTT, Julkisoikeuden professori, Tampereen yliopisto, Johtamisen ja talouden tiedekunta

# Mikä ilmastoliike?

## Nuorten ilmastoaktivistien poliittinen toimijuus ja ilmastokeskustelut

*Mikko Piispa & Tomi Kiilakoski & Anni Ojajärvi*



Artikkelissa tutkitaan nuorten ilmastoaktivismia poliittisena toimintana erilaisilla demokraattisen vaikuttamisen areenoilla. Aineistoina toimivat keväällä 2020 tehty etnografinen kenttätö sekä sen ohessa kerätyt haastattelut (N=18). Analyysin myötä hahmottuu, miten nuoret ovat vaikuttaneet ilmastokeskusteluun, kuinka sen nykytila on motivoinut heitä toimimaan ja mikä keskustelussa turhauttaa. Tulokset osoittavat, että nuoret jakavat kokemuksen sosio-ekologisesta huolesta, johon vaikuttaa ilmastotieteellinen tieto. Tulosten myötä artikkelissa pohditaan, millaisen ”sateenvarjon” ilmastoliikehdintä muodostaa. Liikehdinnän alle mahtuu hyvin erilaisia toimintatapoja, mutta tiettyjen laajasti jaettujen tavoitteiden vuoksi se voidaan hahmottaa uudelleenlaiseksi yhteiskunnalliseksi liikkeeksi. Koronakriisin myötä ilmasto on siirtynyt taka-alalle julkisessa keskustelussa, mutta nuorten näkökulmasta keskeiset ilmastokamppailut ovat vasta edessäpäin. Vaikka nuoret ovat tuoneet ilmastokeskusteluun kiireellisyyden tuntua, heidän toimijuuttaan ja vaikutusmahdollisuuksiaan rajoitetaan yhä monin tavoin. Kriittisintä on se, että ilmastonuorten toive nopeista ratkaisuisista ilmastomuutoksen hillitsemiseksi ovat jääneet pitkälti toteutumatta. Artikkelin kontribuoi nuorisotutkimukselliseen tietoon nuorten poliittisesta toimijuudesta ja suhteesta ilmastokriisiin. Samalla se laajentaa yhteiskuntatieteellistä laadullista ymmärrystä ilmastokriisistä ja mahdollisuuksista vaikuttaa ilmastopolitiikkaan.

**Asiasanat:** ilmastomuutos, nuoret, aktivismi, demokratia, ympäristöliikkeet

**N**uoret ovat aiempaa huolestuneempia ilmastokriisistä (Myllyniemi & Kiilakoski 2019; Piispa & Myllyniemi 2019), ja nuorten ilmastoaktivistien etujoukot ovat tuoneet tämän äänekkäästi esille ympäri maailman, myös Suomessa. Keskeinen viesti on ollut, että päättäjien on kuultava, mitä tiede sanoo ilmastokriisistä. Tämä on ymmärrettävää siitä näkökulmasta, että nuoret ovat ilmastokriisin suhteen erityisessä asemassa. He kokevat jo elinaikanaan, millaisia seurauksia lämpenevä ilmasto aiheuttaa globaalisti ja paikallisesti ja kuinka kriisin hillinnässä onnistutaan. Ilmastokysymyksellä on ilmeinen sukupolvipoliittinen luonne. Nuoret ovat vaatineet päättäjiltä voimallisesti ilmastotoimia. Nykytilanteessa ei ole aikaa odotella, että nuoret itse pääsevät valtaan.

Viime aikoina on kaivattu keskusteluihin myös näkymiä siitä, mitä hyvää ilmastokriisin torjuminen voisi tuoda tullessaan ja kuinka yhteiskuntajärjestelmää pitäisi muuttaa oikeudenmukaisemmaksi ilmastokriisin torjunnan myötä. Vuonna 2020 levinnyt koronapandemia on voimistanut tätä asetelmaa ja virittänyt pohdintoja ekologisesti kestävämmästä maailmasta, johon akuuteimman kriisin väistyessä olisi siirryttävä (mm. Gills 2020; Spash 2020; Toivanen 2020). Samalla on tullut yhä ilmeisemmäksi, että poliittiset päätökset ja toimet ilmastokriisin ratkaisemiseksi tarvitsevat toteutuakseen kansalaisyhteiskunnan tuottamaa painetta, jonka kärkijoukoksi nuoret ovat asettuneet (Holmberg & Alvinus 2020; Thomas & Cretney & Hayward 2019).

Analysoimme artikkelissa nuorten ilmastoaktivistien vaikutusta ilmastoon liittyvään yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon sekä sitä, kuinka tämä keskustelu on motivoinut nuoria toimimaan. Tarkastelemme, millaisena poliittisena toimijana ja toimintana nuorten ilmastoliikehdintä näyttäytyy. Pohdimme myös liikehdintän nykyhetkeä ja tulevaisuutta sekä laajempia

implikaatioita yhteiskunnalliselle muutokselle. Aineistoina toimivat nuorten ilmastoaktivistien haastattelut (N=18) sekä ilmastoliikehdintän kentällä helmi–kesäkuussa 2020 kerätty etnografinen aineisto.

Tutkimusaineiston keruu oli hyvässä vauhdissa, kun koronapandemia saapui toden teolla Suomeen. Korona on aiheuttanut inhimillistä kärsimystä ja laajoja yhteiskunnallisia häiriöitä. Se on vaikuttanut myös tämän tutkimushankkeen aineistonkeruuseen ja yhteiskunnalliseen kehykseen. Samalla korona valtasi yhteiskunnallisen kaistatilan ja ravisteli demokraattisen vaikuttamisen kenttiä, ilmastoaktivismi mukaanluettuna. Pyrimme artikkelissamme tarkastelemaan vaikuttamisen maisemaa, joka sijoittuu eräänlaiseen koronapandemiseen saranavaiheeseen. Analyysi kontribuoi aktivismia ja nuorten demokraattista osallisuutta käsittelevään nuorisotutkimukseen sekä laajemmin yhteiskuntatieteelliseen ilmastokriisiä koskevaan tutkimukseen, konkretisoiden ja eritellen ilmastoliikehdintän vaiheita ja vaikutuksia.

## Nuorten ilmastoaktivismi yhteiskunnallisena liikkeenä

Nuorten ilmastoaktivismi kumpuaa tilanteesta, jossa heidän huolensa ilmastosta ja ympäristöstä on kasvussa (Piispa & Myllyniemi 2019). Nuorisobarometrin 2018 (Myllyniemi & Kiilakoski 2019) mukaan 67 prosenttia nuorista kokee joko erittäin tai melko paljon huolta tai epävarmuutta ilmastonmuutoksesta. Tämä oli barometrissa kysytyistä asioista nuoria eniten huolettanut tema, ja sen osuus on historiallisesti verraten ennätystasolla. Ilmaston tärkeys nuorille on tullut esille myös kansainvälisissä kyselyissä (mm. Flash Eurobarometer 2018).

Tutkimusten mukaan nuorten mielenkiinto yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen on niin

ikään lisääntynyt viime aikoina (Myllyniemi & Kiilakoski 2019). Nuoret, jotka kantavat huolta ilmastokriisistä, ovat muita todennäköisemmin myös aktiivisia yhteiskunnallisia vaikuttajia. Tutkimuksissa on tuotu esille, että toiminta tarjoaa keinon purkaa ilmastokriisin aiheuttamaa ahdistusta ja toivottomuutta (Ojala 2012; Nairn 2019). Nuoret ovat myös vanhempia polvia avoimempia puhumaan ja käsittelemään ilmastotunteitaan (Hyry 2019). Toiveikkuuden on nähty edesauttavan nuorten kykyä toimia ilmastokysymyksessä, ainakin globaalissa pohjoisessa (Kleres & Wettergren 2017). Toisaalta toiveikkuus ei ole välttämätöntä, sillä monet ilmastokriisistä kokevat velvollisuudekseen toimia joka tapauksessa (Cassegård & Thörn 2018).

Nuorten ilmastoliikehdinnän nousua ei voi sinällään pitää yllättävänä. Esimerkiksi vuonna 2016 ilmastokriisistä teemanumeron toimittanut Daina Harvey ennakoii ilmastokriisistä olevan risteyskohdassa. Hän arvioi, että aktivismi kaipaa uudenlaisia toimintatapoja, joilla kyetään vastaamaan yhtä aikaa globaaleihin ongelmiin ja niiden ilmentymiin paikallisissa yhteisöissä (Harvey 2016, 474). Jotkut tutkijat ovat puhuneet erityisesti planetaarisesta hetkestä (Millstein & McGaurr & Lester 2020; ks. myös Szolucha 2020), jossa uuden ja vanhan ilmastokriisistä muodot toimivat keskenään otollisessa poliittisessä tilanteessa. Onkin arvioitu, että esimerkiksi syyskuun 2019 ilmastomielenosoituksiin osallistui globaalisti vähintään 6 miljoonaa ihmistä (Taylor & Watts & Bartlett 2019) ja eri puolilla Suomea yhteensä parikymmentätuhatta. Kaikki mielenosoittajat eivät toki olleet nuoria.

Heejin Han ja Sang Wuk Ahn (2020) toteavat, että ilmastoliikkeen keskeisiä saavutuksia on ollut nuorten innostaminen mukaan ympäri maailmaa. Mattias Wahlströmin ja kumppaneiden (2019) tutkimus nuorten Fridays for Future -protesteista Eu-

roopassa keväällä 2019 eritteli ilmastoliikkeen sosiaalista koostumusta, mobilisaatiota ja motivaatiotekijöitä. Analyysin myötä selvisi muun muassa, että nuoret koululaiset osallistuivat protesteihin pitkälti vertaistensa kanssa ja kannustamina. Keskeinen oli myös havainto, että protesteissa oli mukana paljon ensikeräisiä, mikä kertoo siitä, että ympäristö- ja ilmastoliikkeeseen on kehittymässä uusi aktivistisukupolvi. Toisaalta ilmastonuoret ovat kyenneet rakentamaan yhteistyöverkostoja muiden ilmastovaikuttajatahojen kanssa ja luomaan painetta poliittisille päättäjille. Näin he ovat onnistuneet paikoin myös ilmastotoimien edistämiseksi (Han & Ahn 2020).

Narratiivisesta näkökulmasta ilmastoliikehdintää tarkastelevat Han ja Ahn (2020) nostavat esille sen, että ilmastoliikehdinnän keskeinen selkänö ja eräänlainen tarinan sankari on tiede, mikä kertoo ilmastokriisistä vakavuudesta. Tarinan konnia ovat puolestaan kykenemättömät päättäjät ja fossiiliteollisuus sekä kollektiivisessa mielessä myös aiemmat sukupolvet. Nuorten ydinviesti on kuitenkin se, että ilmastomuutosta on kohdeltava kriisinä, joka vaatii kiireellisiä ja oikeudenmukaisesti toteutettuja ratkaisuja. Ilmasto-oikeudenmukaisuus (*climate justice*) tai laajemmin sosio-ekologinen oikeudenmukaisuus on aiemminkin ollut ilmasto- ja ympäristöliikehdinnän keskeisiä vaatimuksia ja samalla yhdistäviä tekijöitä (Brulle & Norgaard 2019). Nykyinen ilmastoliikehdintä on mahdollisesti vielä aiempaa selvemmin tuonut esille, että ilmastokriisistä ratkaisuisia ei ole kyse vain päästövähennyksistä vaan paremman yhteiskunnan luomisesta kokonaisvaltaisesti.

Yllä kuvatut 2010-luvun lopun ilmastoliikehdintää luonnehtineet piirteet asettuvat keskusteluyhteyteen aiemman yhteiskunnallisia liikkeitä koskevan tutkimuksen kanssa. Ari Rasimuksen määritelmän mukaan yhteiskunnallinen liike on huomattavan ihmis-

määrän kannattelema organisoitu pyrkimys muutokseen (tai muutoksen vastustamiseen) jollakin yhteiskunnan sektorilla. Liikkeet ovat kollektiivista toimintaa, joka on arvosidonnaista ja epäinstitutionaalista. (Rasmus 2006, 58.) Kehysanalyyttinen näkökulma yhteiskunnallisiin liikkeisiin korostaa, että yhteiskunnalliset liikkeet pyrkivät artikuloimaan perinteisen poliittisen toiminnan ulkopuolelta vaihtoehdoisen kuvauksen tai kehityksen yhteiskunnassa vaikuttavista kehityskuluista (Zaman 2018). Esimerkiksi nuorten ilmastoliikkeitä kritisoivat nykyistä ekososiaalista järjestystä ja hyödyntävät vaihtoehdoisessa kehityksessään ilmastotiedettä sekä muun muassa ekologisesta jälleenrakennuksesta käytyä keskustelua (Piispa & Ojajärvi & Kiilakoski 2020).

Yhteiskunnallisille liikkeille on luonteenomaista pyrkimys vaihtoehdoiseen politiikan tekemisen tapaan ja päätöksenteon uudistamiseen kansalaisten yhteistoiminnan kautta (della Porta 2020). Liikkeet kyseenalaistavat instituutiosidonnaisen politiikan pelisääntöjä ja tuovat esiin kansalaisista nousevia muutosvaatimuksia puolueorganisaatioiden sijaan (Monti & Purokuru 2018). Uusia yhteiskunnallisia liikkeitä koskevassa tutkimuksessa on korostettu niiden pyrkimystä vaikuttaa yhteiskuntaan mediajulkisuuden kautta, millä ne kompensoivat keskusjohtoisen organisaatorakenteen puuttumista. Uudet liikkeet ovat niin ikään tyypillisesti globaaleja ja kansallisvaltioiden rajat ylittäviä. Suomessa ulkomaisten esimerkkien inspiroimia liikkeitä ovat olleet muun muassa 1960-luvun opiskelijaliike (Monti & Purokuru 2018), 1970-luvun lopun Kojjärvi-liike ja siihen kytkeytyvä laajempi ympäristöliike (Järvikoski 1981), 1990-luvun puolivälissä muotoutunut eläinoikeusliike (Lundbom 2016), vuosituhannen vaihteen globalisaatiokriittinen liike (Lindholm 2005; Ylä-Anttila 2010) ja 2010-luvun kriittinen pyöräretki -liike

(Critical Mass cycle ride) (Luhtakallio 2019).

Vaihtoehtoliikkeitä, joille on keskeistä ekologisten teemojen ylläpitäminen, kultusyhteiskunnan kritiikki sekä (puolue)politiikan toissijaisuus, on Suomessa tutkittu Kojjärvi-liikkeestä lähtien (Järvikoski 1981). Liiketutkimuksessa on esitetty, että vaihtoehtoliikkeiden kautta purkautuva yhteiskunnallinen tyytymättömyys ilmenee protestiaaltoina, joissa aiemmin pinnan alla kytenyt liikehdintä muuntuu massamuotoiseksi ja laajasti näkyväksi (Lindholm 2005). Yhteiskunnallisiin liikkeisiin osallistuminen edellyttää joukkoa resursseja, joita ovat esimerkiksi aika, raha ja status (Tripp 2018). Esimerkiksi ympäristöliikkeeseen on havaittu osallistuvan runsaasti korkeasti koulutettuja nuoria (Laine 2013).

Ympäristöliikkeen tutkimuksessa on eroteltu, onko toiminta nuorten johtamaa, kokonaan nuorista lähtevää, aikuisten hallussa pitämää vai eri sukupolvien yhteistoimintaan perustuvaa (Bertuzzi 2019, 1558). Erityisesti nuorten liikkeitä tutkittaessa on korostettu, että nuoret aikuiset eivät kiinnity jäykkiin ja rakenteellisiin järjestöihin. Nuorten aktivismia on 2010-luvulla pidetty jo ennen tutkimaamme ilmastoliikettä nimenomaisesti nuorten omina (ei yleisinä yhteiskunnallisina) liikkeinä, mikä tarkoittaa, että niitä on myös tutkittava nuorisotutkimuksen välinein. (Laine 2013.)

Kotimaisessa nuorisotutkimuksessa on tutkittu muun muassa aktivismin ylijärjestyksiä ja kansainvälisiä kokouksia poliittisen toiminnan agorana (Laine 2011; myös Jabberi & Laine 2015). Eläinoikeusliikkeen poliittisen tyylin kehittymistä analysoinut Pia Lundbom on tuonut esiin, että liikkeen tyyliä on pidetty aina laittomasta kansalaistoiminnasta asiantuntijuuteen ja tiedolla vaikuttamiseen, minkä myötä liike on saavuttanut julkisuudessa aseman luotettavana tiedontuottajana

(Lundbom 2016). Oikeistopopulismia ja sen taustalla olevia asenteita on kartoitettu vertailevan tutkimusasetelman keinoin (Puuronen & Saari 2017). Myös nuorten sosiaalisen median käyttöä aktivismin alustana ja sen kytkeytymistä muihin politiikan tekemisen tapoihin on analysoitu (Allaste & Saari 2019).

Tämä artikkeli kontribuoi aiempaan tutkimukseen ensinnäkin siitä lähtökohdasta, että nyt käsillä oleva ilmastoliikehdintä hahmotuu niin liikkeen aktivistien kuin julkisuudenkin näkökulmasta uutena ilmiönä. Liikkeen napanuorat aiempiin aktivismin muotoihin ovat olemassa, mutta ne ovat paikoin epäselviä tai hauraita, minkä johdosta on tarpeen tehdä tarkempaa analyysia siitä, millaista poliittista toimintaa ja vaikuttamista nuorten ilmastoliikehdintä on. Artikkeliki pyrki vastaamaan tähän tiedon tarpeeseen. Lisäksi artikkelissa tehdylle analyysille muodostuu lisäarvoa siitä sattumasta, että aineistonkeruu ajoittui koronakriisiin akuuttiin vaiheeseen. Näin pääsemme alustavasti analysoimaan tapoja, joilla kriisi on vaikuttanut paitsi utopioiden horisonttiin, myös mahdollisuuksiin toimia demokraattisen vaikuttamisen areenoilla.

## Tutkimusasetelma, aineisto ja menetelmät

Ilmastoaktivismi on muutakin kuin protesti: se on pyrkimys rakentaa tulevaisuuden maailmaa. Julkisuudessa nuorten viesti pelkistyy usein muotoon ”kuunnelkaa tieteen tekijöitä”, mutta todellisuudessa niin nuorten vaatimuksissa ja pyrkimyksissä kuin itse toiminnassa on paljon muitakin, syvällisesti yhteiskunnalliseen muutokseen pureutuvia tavoitteita (Bowman 2019; Holmberg & Alvinus 2020; vrt. Evensen 2019; Lakkala & Eskelinen 2020).

Tämän artikkelin tutkimusasetelmassa lähdemme siitä, että nuorten poliittinen ilmastotoimijuus pyrkii vaikuttamaan yhteis-

kuntaan ja politiikkaan laaja-alaisesti, ei vain ilmastotavoitteisiin liittyvien ilmeisten vaatimusten kautta. Siten on tarkasteltava nuorten ilmastoliikkeen toiminnan kaarta ja sen vaikutuksia viime vuosien (ilmasto)poliittiseen keskusteluun. Huomion on kiinnityttävä paitsi nuorten ääneen lausumiin (tai julkisuuteen yltäviin) vaatimuksiin, myös ilmastovaikuttamisen ilmaisullisiin muotoihin, arvoihin ja tunteisiin (ks. Bowman 2019; Gallagher & Cattelino 2020).

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Nuorten suhde ilmastokeskusteluun: mikä vaikutus nuorilla on ollut keskusteluun, mikä heidän roolinsa siinä on ollut ja miten se on motivoinut nuoria toimimaan?
2. Millaisia toiminnan muotoja nuoret ovat ilmastoliikkeessä toteuttaneet?

Keskustelu ilmastosta virkosi nopeasti ja laajamittaisesti kotimaisissa tiedotusvälineissä vuoden 2019 aikana (Lyytimäki 2020). Yksi syy tähän oli vilkas vaalikevät ilmastodebatteineen (Tiihonen & Vadén 2019). On kuitenkin syytä analysoida tarkemmin, *miten* ilmastokeskustelu on muuttunut ja miten nuoret ovat siihen vaikuttaneet. Ilmastokeskustelulla ei viitata tässä yhteydessä vain julkisuudessa käytävään keskusteluun ilmastokriisistä vaan laajemmin siihen poliittiseen puheavaruuteen ja deliberatiivisen demokratian kenttään, jossa käydään yhteiskunnallisia debatteja ja tehdään päätöksiä niiden pohjalta (julkisesta tahdonmuodostuksesta ja deliberaatiosta, ks. Habermas 2012).

Tutkimuskysymysten kautta tarkastelemme ilmastoliikettä<sup>1</sup> yhdistäviä tekijöitä ja nuorten erilaisia orientaatioita: heidän motivaationsa eivät ole kauttaaltaan yhtäläisiä, ja heidän keinovalikoimansa, poliittiset tyylinsä (ks. Lundbom 2016) ja demokraattisen vaikuttamisen tapansa sekä yhteiskunnalliset ihannekuvansa eroavat toisistaan. Nuoria yhdistävien ja heitä erottavien tekijöiden välillä

on dynaaminen tai dialektinen suhde. Analyysin kautta voidaan hahmotella, millaisena (nuoriso)liikkeenä ilmastoaktivismi ylipääntään näyttäytyy, ja pohtia liikkeen nykytilaa ja lähitulevaisuutta.

Tutkimuksen aineisto on kerätty Nuorisotutkimusseuran toteuttamassa, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran rahoittamassa *Nutopia – nuorten utopiat ilmastonmuutoksen aikakaudella* -hankkeessa. Hanke käynnistyi helmikuun alussa 2020, ja tämän artikkelin tarpeisiin aineistoa on kertynyt heinäkuuhun 2020 asti. Aineisto koostuu etnografisesta kenttätöaineistosta nuorten ilmastoaktivistien toimintaympäristöissä ja etnografian osana tehdyistä haastatteluista. Etnografiassa nuoria on seurattu niissä tilanteissa ja ympäristöissä, joissa he ovat vaikuttamassa, eli esimerkiksi ilmastoaiheisissa tapahtumissa ja mielenilmauksissa. Koronaepidemian aiheuttamasta poikkeustilanteesta johtuen etnografiaa toteutettiin 11.3.2020 lähtien pitkälti verkossa niin sanotun netnografian (Kozinets<sup>2</sup> 2015; Sumiala & Tikka 2013) menetelmin<sup>2</sup>.

Etnografian avulla päästään kiinni toimintaan, tuntemuksiin ja kokemuksiin sekä teemoihin, joita on vaikea sanallistaa ja dokumentoida haastatteluin. Samalla etnografia avaa ymmärrystä ilmiöistä, jotka tulevat ymmärretyksi ja saavat merkityksensä vasta tietyn kontekstin kautta. (Ks. Marcus 1995; Goodman 2018.) Verkossa tapahtuva netnografinen tutkimus puolestaan oli perusteltua paitsi koronaepidemian poikkeusoloissa myös siksi, että se tarjosi näköalan ilmastoliikkeen ja ylipääntään nuorison muutoinkin laajasti hyödyntämälle ”virtuaaliselle kadulle” (Laine & Myllylä 2019). Verkkoon sijoittuvat vaikuttamisen tilat ja tavat ovatkin usein erottamattomissa fyysisen maailman tapahtumista (Suurpää ym. 2015). Tämän merkitys tulee hyvin ilmi ylirajaisessa ja koronatilanteen vuoksi uusia keinoja innovoivassa ilmasto-  
liikkeessä.

Haastattelut (N=18) toteutettiin helmikesäkuun 2020 aikana. Haastattelut olivat haastatteluhetken iältään keskimäärin noin 23-vuotiaita. Nuoria tavoitettiin haastatteluihin eri puolilta Suomea, erilaisista kulttuurisista ja etnisistä taustoista ja positioista ilmastoliikkeen sisällä ja sen liepeillä. Ilmastoaktivismiin on todettu painottuvan oletettuihin naisiin/tyttöihin (mm. Wahlström ym. 2019), ja vastaavasti niin sanotun ilmasto-  
huolen on huomattu olevan yleisempää ja syvempää naisilla (mm. Kiilakoski & Myllyniemi 2019; Hyry 2019). Tämän hankkeen 18 haastattelusta kuusi on oletettuja miehiä/ poikia. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Kestoltaan haastattelut olivat keskimäärin 120 minuuttia. Tutkimus on etnografiaan pohjaava ja siten lähtökohtaisesti monimene-  
telmäinen, mutta haastattelujen analyysissa on piirteitä temaattisesta sisällönanalyysistä. Laadullisen aineiston jäsentelyn työkaluna on hyödynnetty Atlas.ti-ohjelmistoa.

Nutopia-hanke noudattaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) suosittamia eettisiä käytäntöjä aineistojen käytössä ja arkistoinnissa ja seuraa Nuorisotutkimusseuran ja Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston ohjeistuksia aineistohallinnasta, tietoturvasta ja tietosuojasta. Haastattaville selvitettiin hankkeen toteutus, tavoitteet ja rahoitus, jotta voitiin varmistaa informoitu suostumus<sup>3</sup>. Artikkelissa hyödynnetään sitaatteja, joista yksittäiset henkilöt eivät ole tunnistettavissa<sup>4</sup>.

Tässä tutkimuksessa käytämme aktivismin ja ilmastoaktivismiin käsitteitä, vaikka tiedostamme, että kaikki tutkittavat eivät jaa ilmastoaktivisti-identiteettiä eivätkä pidä aktivistin käsitteen konnotaatioita itselleen sopivina. Seuraamme tässä Paul Sternin (2000) esittämää jaottelua, jossa hän jakaa ympäristömyönteisen käyttäytymisen aktivismiin, ei-aktivismiin julkisessa tilassa ja ympäristön huomioivaan käyttäytymiseen omissa elämässä sekä muuhun ympäristö-

myönteiseen käyttäytymiseen. Aktivismi tässä ajattelussa on sosiaalista toimintaa, joka tapahtuu julkisessa tilassa ja pyrkii saamaan aikaan muutoksen – tai ainakin hidastamaan ilmastonmuutosta. Käytämme termiä ilmastoaktivismi, sillä ilmastonäkökulma on haastattelemllemme nuorille keskeinen tulo-kulma poliittiseen toimintaan. Käytännössä tutkimamme ilmastoaktivismi on varsin lähellä ympäristöaktivismin määritelmiä, joissa ajatellaan aktivismin pyrkivän edistämään järjestäytyneesti ympäristömyönteistä käyttäytymistä erilaisilla poliittisilla alustoilla (Marquart-Pyatt 2012, 684).

## Ilmastokeskustelu leimahtaa

Mikko Piispa ja Sami Myllyniemi (2019) kirjoittivat syksyn 2018 aikana työstetyn ja helmikuussa 2019 ilmestyneen artikkelinsa johtopäätöksissä seuraavasti: ”nuoret eivät ole (ainakaan vielä) nousseet barrikadeille ilmas-ton puolesta”, ja ”[o]nkin aiheellista kysyä, onko nuoriso ikään kuin odottavalla kannalla”. Nuorten nopeasti tapahtunut aktivoituminen vanhensi nämä lauseet parissa kuukaudessa. Tätä voi käyttää havainnollistavana esimerkkinä siitä, miten pinnalta katsoen äkillisesti nuoret aktivoituvat toimintaan ja miten nopeasti yhteiskunnallinen toiminta-avaruus muuntui (protestiaallon synnystä ks. Lindholm 2005). Mikäli kirjoittajat olisivat olleet jo loppuvuodesta 2018 tekemässä etnografista tutkimusta nuorten muotoutumassa olleella ilmastovaikuttamisen kentällä, he olisivat saattaneet huomata, että jotain oli jo alkanut tapahtua. Lokakuun alussa 2018 ilmestynyt hallitustenvälisen ilmastopaneelin ”puolentoista asteen raportti” (IPCC 2018) oli herätellyt ihmisiä ympäri maailman. Nuorten aktivoitumista ruokki myös ruotsalaisen Greta Thunbergin saman vuoden elokuussa aloittama ilmastolakko, ”Skolstrejk för klimatet”.

Suurin osa tähän tutkimukseen haastatelluista nuorista ilmastoaktivisteista nimesi syksyn 2018 tärkeäksi käännekohdaksi ilmas-tovaikuttamisessaan. Max Weberin mukaan yhteiskunnallisen toiminnan sfäärejä ovat uskonto, talous, politiikka, estetiikka, erotiikka ja intellektualismi (Weber 1989, 131–173). Yhteiskunnallisista instituutiosta viimeksi mainittu, arkisemmin sanottuna tiede ja sen parissa vedetyt käytännön johtopäätökset ihmiskunnan elinedellytyksistä, nousivat ilmastoaktivisteille keskeiseksi toiminnan motivoijaksi esimerkiksi luontoestetiikan, talousnäkemysten, puoluepolitiikan tai järjestötoiminnan sijaan. Monet olivat toki olleet jo aiemmin kiinnostuneita ilmastoasioista tai yhteiskunnallisista kysymyksistä, kuten ihmisoikeuksista tai ympäristöstä. Ajallisesti syksy 2018 kuitenkin motivoi vaikuttamaan yhteisiin asioihin, kuten tästä sitaatista ilmenee:

Tottakai varmaan se IPCC:n raportti silloin, [...] oli semmoinen, niinku varmasti monella muullakin, se viimeinen herätys. [...] Jotenkin avas silmät ehkä semmoselle kokonaisuudelle kuvalle, ja semmoinen viimeinen niitti sille että tajusi, vaikka eihän se tieto mitään uutta sinällään ollut.

IPCC-raportti ja siihen liittynyt laaja uutisointi aktivoivat kiireellisyyden tunteen. Monet haastatellut kertoivat, että tilanteen vakavuus konkretisoitui uudella tapaa huoleksi ja peloksi omasta tulevaisuudesta. Samalla nuoret kokivat vahvasti, että poliittinen järjestelmä oli ollut piittaamaton tulevia sukupolvia kohtaan, se oli pettänyt heidät sosio-ekologisesti (ks. myös della Porta 2019). Kiinnostava aspekti nuorten aktivoitumisessa on myös se, ettei ilmastoaktivistiksi ollut mitään itsestään selvää reittiä. Joillakin oli järjestötoiminta- tai puoluetustausta, mutta ei kaikilla. Kipinä ilmastovaikuttamiseen lähtemiselle oli syntynyt erilaisten areenoiden ja sosiaalisten mekanismien kautta. Huomionarvoista kuitenkin on, että tämä ei ollut tapahtunut niinkään



kansalaisyhteiskunnan perinteisten järjestötoimijoiden kautta. Järjestäytymisessä tai aktivoitumisessa ainakin nuorten omaehtoiset ryhmät, virtuaaliset tilat, kansalaisliikkeet, verkostomaiset ylikansalliset kohtaamiset ja kansalaistotelemattomuuden areenat ovat olleet merkityksellisiä väyliä (jaottelusta ks. Gretschel & Kiilakoski 2012, 215–217).

Nuorten aktivoituminen laajalla rintamalla ja erilaisista taustoista kertoo siitä, että yhteiskunnallinen tilanne oli otollinen (ks. myös Millstein & McGaurr & Lester 2020). Siihen ei vaikuttanut vain IPCC-raportin julkaisu ja Greta Thunbergin tarjoama esimerkki vaan myös monet muut tekijät, kuten vuoden 2018 ennätyskuuma kesä, kansainvälisen liikehdinnän synnyttämä innostus, kotimaassa tulossa olleet eduskuntavaalit sekä yksinkertaisesti se, että nuorten aktivoituminen tuotti itseään vahvistavan kehän. Matti Virtanen (2001, 30) on tiivistänyt tämän mekanismin seuraavasti: ”Ensin kehkeytyy pieni samanikäisten ydinryhmä (tai ryhmiä), joka tuottaa ideoita ja tunteita. Jos ne saavat kaukupohjaa saman avainkokemuksen omaavassa sukupolvessa, mylly alkaa pyöriä.”

Virtasen termi avainkokemus viittaa Karl Mannheimin (1952 [1928]) klassiseen sukupolvi-teoriaan, jonka mukaan tietyssä nuoruuden herkässä iässä koetut kokemukset jättävät ihmiseen jälkensä. Tässä yhteydessä emme tee pidemmälle menevää mannheimilaista analyysia, joka on muutoinkin aiheellista tehdä vasta, kun on kulunut riittävästi aikaa ja kun voidaan empirian kautta tarkastella, mitkä tekijät lopulta vaikuttivat avainkokemukseen ja miten se artikuloitui toiminnaksi (myös Piispa & Pihkala 2020). Voimme kuitenkin todeta, että ilmastoliikehdintä kehittyi ja voimistui nimenomaisesti tietyssä yhteiskunnallisessa hetkessä ja ilmapiirissä, johon se vastavuoroisesti vaikutti takaisin. Sen vuoksi yhteiskunnallisen ja poliittisen maiseman käsittely sekä nuorten aseman analysointi tässä maisemassa

on keskeistä sen tutkimiselle, miksi ja miten juuri tämä liikehdintä on muodostunut.

Vuodenvaihteen 2018–2019 molemmin puolin nuoret perustivat joko omia kansalaisliikkeitään (esim. Ilmastoveivi) ajaakseen ilmastoasiaa tai olivat mukana tuomassa kansainvälisten liikkeiden haaroja Suomeen (esim. Fridays For Future, Elokapina). Lisäksi he järjestivät yksittäisiä tapahtumia, kuten Nuorten ilmastohuippukokouksen (2.3.2019). Samoihin aikoihin julkaistiin vuoden 2018 Nuorisobarometri (Pekkarinen & Myllyniemi 2019), jonka tulokset kertoivat, että nuorten ilmastomuutokseen liittyvät epävarmuuden ja turvattomuuden tunteet olivat ennätystasolla. Eduskuntavaalien alla nuorten liikehdintä olikin omiaan tukemaan ilmaston nousua vaaliteemaksi. Nuoret auttoivat luomaan verkostoa, joka nosti esille ilmastokysymyksen. Nuorten toiminta artikuloi ilmastoon liittyviä huolia ja yhdisti ilmastotieteen korostamista tunteilmaisuuksiin (Piispa & Ojarvi & Kiilakoski 2020). Nuorille avautui poliittinen tila, jossa oltiin kiinnostuneita sekä heidän viestistään että sen ilmaisemisen tavasta, ja sille oltiin valmiita antamaan tilaa. Liikkeen omaksumat eri demokratian tekemisen tavat ja tyyli auttoivat osaltaan levittämään viestiä. Siten sukupolvi-ilmiöksiikin herkästi mielletty ilmastoliikehdintä on toiminut myös sukupolvien välisen toiminnan virittäjänä. Tätä ja nuorten aktivoitumisen moraalista voimaa haarukoidaan seuraavassa sitaatissa:

Eihän se nyt pelkästään tietenkään ollut nuorten ansioita välttämättä, mutta kyllä se... sanotaanko se asian niinku poliittinen relevanssi nousi ihan helvetisti sen takia [...] Nimenomaan ne kuvat niistä koululaisista ja ilmastolakoista ja muut tällaiset [...] Se tavallaan on ehkä niin harvinaista ja poikkeuksellista, ja sitten se sanotaanko retorinen ja moraalinen asema on niin vahva sen ikäisillä ihmisillä.

Nuorten poliittista apaattisuutta oli valitelu vuosikausia, ja nuorten hiljaisuuteen myös ilmastoasioissa oli kenties jo totuttu, vaikka heidän ilmastohuolensa olikin noteerattu. Alkuvuoden 2019 tapahtumat olivat nopea käänne, jossa yhtäkkiä nuoria haluttiin kuulla niin julkisuudessa kuin kabineteissa. Eräs haastateltu nuori kertoi, kuinka heiltä kysyttiin kommentteja päivittäin niin tiedotusvälineistä kuin puolueilta ja ministeriöistäkin. Toinen haastateltu vahvisti tämän kokemuksen ja toi esille jopa hämmästyksensä siitä, että poliitikot saattoivat tulla kysymään nuorilta näkemyksiä ja mielipiteitä, ikään kuin lainaamaan niitä vaalikampanjointiinsa. Toisaalta nuoret kohtasivat myös monenlaista vähätelyä, ja esimerkiksi koululakkoa paheksuttiin erilaisin perustein.

Lopulta kesäkuussa 2019 Suomeen muodostettiin hallitus, jonka hallitusohjelmassa ilmasto oli näkyvästi esillä. Haastatellut kokivat, että tämä tuskin olisi toteutunut ilman nuorten ilmastoliikkeen muodostamaa poliittista painetta. Hallituksen muodostamisen jälkeen seurasi hetkellinen toiveikkuus. Jotkut haastatelluista kertoivat, kuinka hallitusohjelma sai hetkeksi aikaan tunteen, että tämä oli tässä, ”me tehtiin nyt, mitä meidän piti tehdä”. Kun Suomen EU-puheenjohtajuuskauden merkitys jäi lopulta ilmaston suhteen odotettua vaisummaksi ja esimerkiksi luvattu ilmastohuippukokous jäi toteutumatta, ja kun konkreettiset päätökset päästöjen vähentämiseksi viipyivät, ilmastonuorten keskuudessa alkoi levitä pettymys ja turhautuminen. Osa haastatelluista nuorista oli edelleen toiveikkaita, toiset kommentoivat tilannetta hengessä ”jos ei edes tämä hallitus, niin mikä sitten”.

Ilmastoliikehdintä kuitenkin jatkui. Helmikuun 2020 lopulla juuri ennen koronapoikkeustilaa kirjassimme tutkimuspäiväkirjaan, että ”tilanne on muuttunut paljon esimerkiksi parin vuoden takaisesta”. Ilmas-

totapahtumiin tai -aktioihin, usein nuorten itsensä organisoimiin, saattoi törmätä lähes päivittäin. Koronapandemian leviäminen Euroopassa ja Suomessa siirsi ilmastokriisiä taka-alalle julkisessa keskustelussa ja poliittisessa ilmatilassa, ja poikkeustila kavensi demokraattisen vaikuttamisen mahdollisuuksia (myös Pleyers 2020). Maaliskuussa 2020 kansainvälisen ilmastolakon mielenosoitukset peruttiin, ja protestointi siirtyi verkkoon. Sosiaalisessa mediassa, kuten Twitterissä, nuoret ympäri maailmaa kokoontuivat muun muassa #climatestrikeonline ja #digitalstrike-tunnisteiden alle jakaen itsestään kuvia protestikylttien kanssa. Kevään mittaan keinot laajenivat, ja muun muassa Saksaan uutta Datteln 4 -hiilivoimalaa avannutta Fortumia vastaan osoitettiin mieltä luovoin tavoin. Kansanedustajille lähetettiin ilmastokirjeitä ja verkossa järjestettiin webinaareja ja keskustelutilaisuuksia. Kun alkushokki koronakriisin suhteen alkoi hellittää, myös ulkona järjestetyt mielenosoitukset palasivat hiljalleen pienimuotoisina. Kadut kuitenkin hiljenivät eikä satunnainen kansalainen enää törmännyt ilmastoprotesteihin samaan tapaan kuin ennen koronaa. Sosiaalisen median kaikukammiot olivat todennäköisesti vielä aiempaa umpinaisempia koronan dominanssin vuoksi, eikä ilmastoaktivismille ja -keskustelulle tahtonut löytyä samanlaista näkyvyyttä valtajulkisuudessa kuin ennen koronaa.

Mediajulkisuuden kautta vaikuttamisen lisäksi ilmastoliikehdinnälle on keskeistä vertaisvaikuttaminen ja ilmastoliikehdinnän laajentaminen ja kehittäminen sitä kautta. Tätä kirjoittaessa on vielä vaikea ennakoida, millainen yhteiskunta ja ilmastopolitiikka akuutin koronakriisin alta nousee, mutta nuorten vaatimukset ja turhautuminen tuskin katoavat minnekään. Seuraavassa haastateltu pohtii nykyistä tilannetta (”numeroiden kasvattaminen” viittaa liikkeen koon kasvattamiseen) ja toisaalta seurauksia, jos ilmastokysymys sivuutetaan:

Just nyt on sellanen aika kun ihmiset opettaa toisiaan, varsinkin kun todella monet ihmiset on vaan loukussa kotonaan, niin ihmiset opettaa toisiaan. Tavallaan mä uskoisin, että kasvatetaan numeroita just ja näin [...] Jos tekee niinkun, siis todella ilmastopaholaismaista politiikkaa tai jotenkin täysin... ei ota yhtään huomioon näiden ilmastonuorten ja lasten huolia, ja vaan kohtelee sitä ihan niinkuin se ois jotain, just jotain lasten leikkiä tai kuvitelmaa tai jotain, niin sillä on reaktio. Eikä se oo mikään nätti se reaktio.

Haastateltu puhuu myös ”lohduttomuuden pohjavireestä” nuorten suhteessa ilmastoon ja tulevaisuuteen. Turhautumista ja päättäjien toimesta petetyksi tulemisen kokemuksia on pidetty yhteiskunnallisina reaktioina, jotka ruokkivat nuorten aktivismia (della Porta 2019). Sitaatissa kuvattua mahdollista turhautumisen tunnetta dokumentoitiin myös tutkimuspäiväkirjaan. Seuraavassa päiväkirjaoitteessa pohditaan Dattel'n 4 -voimalaa vastaan käytyä nettimielenosoitusta 23.4.2020:

Voin kuvitella, että tähän turhautumiseen yhdistyy ja vaikuttaa se, että ei pääse edes ulos huutamaan, näkemään muita jne. Voimattomuuden tunne, etäisyyden tunne. Veikkaan, että tämä keisi yksittäisenä, ja toisaalta muiden tapahtumien jatkumossa, on omiaan lisäämään ja kasaamaan turhautumista nuorilla. Puhuttiin jo viikko sitten, että voisi hyvin kuvitella, että koronatilanne aiheuttaa sen, että nuorilla kasaantuu vitutus ja kiukku, ja ne voivat purkautua nopeasti ja kovaa kun koronatilanne hellittää ja sen alta saadaan taas kaistaleveyttä ilmastoasialle.

Eräs varhainen kenttätyömuistiinpano hie-man koronapoikkeustilaa edeltävältä ajalta esittää keskeisiä kysymyksiä vertaistoiminnan ryhmäulottuvuuden ja ilmastopoliittisen toiminnan suhteista: ”Tapahtumissa vaikuttaisi olevan usein myös kivaa. [...] Niiden jälkeen verkostoidutaan, tutustutaan ja höpötetään. Mitä sitten, jos ei olekaan enää kivaa? Tai toisaalta: onko hyvä, että on kivaa?” Kysymys siitä, onko aktivismi myös kivaa, tai pitäisi-kö sen olla, palautuu toiminnan sosiaaliseen

kontekstiin. Samalla liikkeen aktiivit ovat kuitenkin syvällisen tietoisia ilmastokriisin vakavuudesta ja kiireellisyydestä ja siten myös sukupolvipoliittisesta pettymyksestä. Jatkossa voi olla, että tämä näkyy vahvemmin myös toiminnan muodoissa. Esimerkiksi syksyn 2020 aikana otsikoihin nousivat Elokapina-liikkeen kansalaistottelemattomuutta hyödyntävät mielenilmaukset, nälkälakko ja katumielenosoitukset, joissa on osin hylätty suomalaisen aktivismin konflikteja välttävä, jopa tekninen tyyli (Luhtakallio 2019, 1162).

## Nuorten vaikutus ilmastokeskusteluun

Nuoret ovat ottaneet ilmastopoliittisessa keskustelussa tilaa, jota heille ei itsestään selvästi ole annettu. Esimerkiksi ilmastolakot ovat voimakas keino horjuttaa nuorten osuutta yhteiskuntasopimuksesta. Kieltäytymällä osallistumasta koulutusinstituution toimintaan nuoret kyseenalaistavat (koulutus)yhteiskunnan tulevaisuusorientaation tai ainakin he korostavat planetaaristen uhkien ensisijaisuutta. Osa liikkeestä on käyttänyt vastademokratian keinoja. Niissä epäluottamus poliittisen järjestelmän kykyyn toimia kanavoituu poliittiseksi toiminnaksi, joka pyrkii vaikuttamaan järjestelmän toimintaan sen ulkopuolelta käsin (Rosanvallon 2008). Toiminta on manifestoitunut mielenosoituksina ja muina aktioina sekä lakkoina ja sosiaalisen median aktivismina, mutta myös kommunikaationa perinteisen median ja edustuksellisen demokratian suuntaan. Poliittisen järjestelmän ulkopuolella toimimisen lisäksi ilmastonuoret ovat tehneet järjestelmää edustavien toimijoiden kanssa yhteistyötä osallistumalla esimerkiksi erilaisiin kuulemis- ja keskustelutilaisuuksiin.

Nuorten toiminta ja sen vahva esittäminen julkisuudessa avasi nuorille joitakin tilai-

suuksia osallistua poliittiseen suunnitteluun poliitikkojen ja virkamiesten kanssa. Näkyvä esimerkki tällaisesta tilaisuudesta oli kolmen ministerin koollekutsuma pyöreän pöydän keskustelu 1.11.2019 (OKM 2019). Pelkkä puhe- ja läsnäolo-oikeus tai mahdollisuus artikuloida omat kantansa ei kuitenkaan riitä. Haastatellut nuoret suhtautuvat kriittisesti ajatukseen siitä, että nuoret on nyt ”otettu mukaan” tai ”osallistettu” keskusteluun. Pelkästään se ei riitä, jos nuoria kuullaan vain kuulemisen vuoksi, ”maskotteina” tai ”kiintiönuorina” tai jos nuorilta puuttuu keskustelusta ”omistajuus”. Kriittisin ongelma-kohta on se, jos nuorten huolia kuullaan, mutta heidän vaatimuksensa eivät siirry poliittisiksi teoiksi:

Mut sen lisäksi että on nuoria tavallaan ‘päästetty’ mukaan [... niin] ehkä se niin onkin, että niillä ei oo sitä toimijuutta, koska ne vallankäyttäjät ja portinvartijat todellakin sit lopulta päättää, että ketä kuullaan ja ketä ei. Niin nää pettymykset tässä on ollut kuitenkin kovia, ja vaikuttaa että nuorten sanomalla sit ei oo ollu juurikaan väliä. Niin isoja lupauksia on tehty ja niitä ei oo pystytty lunastamaan, ja on tehty huonoja päätöksiä ja muuta.

Turhautumisesta huolimatta nuoret ovat tuoneet ilmastokeskusteluun uusia ulottuvuuksia. Monien haastateltujen mukaan nuorten keskeinen kontribuutio on ollut kiireellisyyden korostaminen. Samalla nuoret ovat tuoneet keskusteluun mukaan aiempaa voimallisemmin arvot ja tunteet (Piispa & Ojajarvi & Kiilakoski 2020). Nämä vaikutukset ovat merkittäviä, sillä ilmastokeskustelut ovat perinteisesti olleet asiantuntijoiden ja poliitikkojen areenoita, joissa on palloitettu faktoilla ja teknisrationaalisilla kysymyksillä. Tämän voi tiivistää asetelmaan, jossa tutkija tai muu asiantuntija kertoo faktapohjaisesti, millaiset ovat seuraukset, jos ilmaston lämpenemistä ei hillitä 1,5 asteeseen, kun taas nuori tuo esille, että meillä on moraalinen

ja eksistentiaalinen velvollisuus hillitä lämpeneminen 1,5 asteeseen ja että sen eteen on toimittava välittömästi. Nuoret ovat tehneet näkyväksi myös pelon, ahdistuksen ja toivottomuuden tunteet, mikä on omalta osaltaan vienyt ilmastokeskustelua uusille urille ja pakkottanut poliittiset toimijat ottamaan siihen kantaa. Kehysanalyttisestä näkökulmasta voisi kuvata, että nuoret ovat paitsi tukeneet asiantuntijoiden kehystä myös tuoneet siihen moraalisia ja tunnetason ulottuvuuksia.

Nuorten kehystyminen vain tunteiden välittäjiksi voi olla myös ongelmallista. Monet haastatellut kertoivat turhauttavista kokemuksista, joissa nuori kutsutaan ”kuultavaksi” vain, jotta häneltä kysytään, ”ahdistako” tai ”miltä tuntuu”. Silloin on suuri riski, että nuori osallistetaan vain yksilön ahdistuksen mannekiiniksi, jotta aikuiset voivat sen jälkeen jatkaa keskustelua asialinjalla (ks. myös Bergmann & Ossewaarde 2020; Niinistö 2020; Ahokas 2020). Toinen yleinen sudenkuoppa nuorten osallistamisessa ilmastokeskusteluihin on se, että nuori pelkistetään kuluttajakansalaiseksi. Häneltä kysytään vaikkapa ruokavaliosta tai lentämisestä, kun muu keskustelu käydään aikuisten kesken politiikka- ja järjestelmätasolla. Nuoret ilmastoaktivistit eivät mielellään alistu tähän kiintiönuoren tai ”kokemusasiantuntijan” rooliin vaan haluavat ottaa ilmastokeskustelussa ja -politiikassa aktiivisen toimijan roolin:

Must tuntuu että nuorten osallistaminen on vähän sitä, että no, joku nuori vois tulla puhumaan, pitää viiden minuutin puheen tänne meidän ilmastokonferenssiin ja sit silleen, että no niin, nuori on kuultu, moikka, että menkää opiskelemaan kotiin.

Osallisuuden typologiaa lainaten nuoret eivät innostu tokenistisesti rakentuvasta tilanteesta, jolloin nuorten kuulemisella on seremoniallinen luonne ilman mahdollisuutta formuloida mielipiteitä tapahtuman sisällöistä tai jossa

nuorille ei rehellisesti kuvata heidän rooliaan tilaisuudessa tai jossa ei ole mahdollisuutta vaikuttaa päätöksiin, vaikka heitä olisikin informoitu (esim. Hart 1992). Haastatteluisa syvempien osallistumisprosessien koettiin syntyvän silloin, kun keskustelun ehtoihin pystyi vaikuttamaan itse. Nuorten oma toimijuus pääsi esille etenkin tilaisuuksissa, jotka olivat nuorten itsensä järjestämiä. Haastatteluisa toistuikin usein omistajuuden tärkeys. Nuoret ilmastoaktivistit haluavat tehdä asiat omalla tavallaan ja tuoda äänensä itse esiin. Aikuisilla voi olla tässä fasilitoiva rooli, mutta liiallista päällepäsmäröintiä nuoret karsastivat. Toisaalta aikuisia kaivataan laajemmin mukaan esimerkiksi mielenilmauksiin.

Ilmastoliikkehinnän tärkeimpiä tavoitteita on tuoda esiin tieteellistä tietoa ja vaatia sen pohjalta tiukempaa ilmastopolitiikkaa. Tämä mainittiin lukuisissa haastateluisa, ja se on ollut myös Greta Thunbergin keskeinen vaatimus, ”listen to the science”. Vaikka ilmastoliikkeen vaatimukset, sisällöt ja teoreettiset pohdinnat eivät rajoitu vain tähän (ks. esim. Westwell & Bunting 2020; Thomas & Cretney & Hayward 2019), julkisuudessa tieteen kuunteleminen on ollut kenties liikkeen näkyvin viesti. Joka tapauksessa nuoret ovat pystyneet sanoittamaan ja yleistajuistamaan tieteellistä tietoa ilmastokriisistä ja tuomaan sille näkyvyyttä.

Nuorten ilmastoliikkehinnä onkin sekä popularisoinut tieteellistä sanastoa että luonut ja auttanut vakiinnuttamaan julkiseen keskusteluun uutta sanastoa. Siihen kuuluvat esimerkiksi ”ilmastolakko”, ”ilmastohätätilä”, ”hiilineutraalius” ja ”ekologinen jälleenrakennus”. Haastateluisa monet nuoret totesivat, että heidän tavoitteensa kytkeytyy paljolti siihen, että he osaavat kommunikoida ja että he hallitsevat viestimänsä asiat. Tämä tuli havainnollisesti esiin siinä, kuinka ilmastoaktivismi kaappasi yhteiskunnallisen keskusteluavaruuden keväällä 2019. Toisaalta on myös hyvä

huomata, että nuoret ovat vaikuttaneet useilla eri rintamalla ja erilaisin keinoin. Toisin sanoen on syytä kysyä, mitä kaikkea ”ilmastoliikkeen” sateenvarjon alle oikeastaan mahtuu.

## Mikä ilmastoliike?

Tutkimushaastateluisa oli paljon puhetta siitä, onko olemassa sellaista ilmiötä kuin ilmastoliike ja keitä siihen kuuluu. Vaikka monet haastatellut identifioivat itsensä ilmastoliikkeen aktivistiksi ja osaksi ilmastoliikettä, toiset identifioituivat sen liepeille, ja jotkut totesivat suhteensa liikkeeseen olevan syystä tai toisesta ambivalentti. Tämä johtui esimerkiksi siitä, että liikkeen koettiin henkilöityvän tai rajautuvan tietyn tyyppiin nuoriin tai tietynlaiseen aktivismiin, jolloin sitä ei välttämättä koettu omaksi.

Ilmastoliike on kansainvälinen ilmiö, jonka alle lukeutuvat erilaiset ryhmittymät ovat saaneet näkyvästi jalansijaa myös Suomessa (Ylä-Anttila 2010). Tämän rantautuneita liikkeitä ovat muun muassa Extinction Rebellion (suom. Elokapina) ja Fridays For Future. Kotimaisista liikkeistä ilmastoliikkeen sateenvarjon alle voidaan lukea esimerkiksi Climate Move ja Suomen manifesti sekä monet vakiintuneiden ympäristöjärjestöjen yhteydessä toimivat ilmastoryhmät. Kaikki ilmastoliikkehinnat eivät silti ole vain nuorten organisoimia tai perustamia, ja ryhmittymillä on erilaisia historioita, toimintatapoja ja ajatuksia yhteiskunnallisesta muutoksesta ja kytköksistä institutionaaliseen valtaan. Toisaalta haastateluisa nähtiin, että yleisesti ottaen kaikkia liikehinnäjä yhdistää muutama selkeä vaatimus, eli ilmastokriisin hillitseminen ja ilmaston lämpenemisen rajaaminen mahdollisimman alas, mielellään 1,5 celsiusasteeseen, tämän toteuttaminen sosiaalisesti oikeudenmukaisesti ja siten, että ihmiskunta siirtyisi hallitusti hiilineutraaliu-

teen ja sitä kautta hiilinegatiivisuuteen. Nämä yhteisesti jaetut tavoitteet nähtiin etuna siksi, että niiden kautta on helppo toimia yhdessä.

Kansainvälisessä tutkimuksessa on monessa yhteydessä esitetty, että yleisellä tasolla jaetuista tavoitteista huolimatta ilmastoliikkeen sisällä on suuria näkemyseroja sen suhteen, millaista yhteiskunnallista muutosta eri ryhmät ja toimijat vaativat (esim. Brulle & Norgaard 2019; Schlosberg & Collins 2014). Pelkistäen nämä lähestymistavat voidaan jakaa maltillisiin, kestävästä kehitystä painottaviin sekä radikaalimpaa systeemistä muutosta ajaviin. Yksityiskohtaisemmat debatit yhteiskunnan suunnasta tai keinoista siirtymän toteuttamiseen voidaan ilmastoliikkeen sisällä usein jättää toisiin yhteyksiin tai mahdollisesti myöhempään ajankohtaan.

Haastateltavat kokivat liikkeen laajan sisäisen varianssin vahvuutena myös sillä tavalla, että osallistumiselle on matalampi kynnyksi riippumatta esimerkiksi iästä ja muista sosiodemografisista taustatekijöistä, poliittisista näkemyksistä, esitietämyksestä tai mieluisista toimintatavoista (ks. myös Gunningham 2019). Ilmastoliikkeen alle mahtuu monenlaisia toimintatapoja kabinettivaikuttamisesta ilmastolakkoihin ja keskustelukulttuurin edistämisestä suoraan väkivallattomaan kansalaistottelemattomuuteen. Näin jokaiselle löytyy ilmastovaikuttamisessa oma fraktio, faktio tai ekologinen lokero. Tai jos ei löydy, voi perustaa oman toimintaryhmän tai identifioitua ilmastoliikkeen ulkopuolelle, jakaen kuitenkin sen keskeiset päämäärät. Näin yhteisesti jaettu liike ja tavoite voi saada erilaisia yksilön identiteettiä ja elämäntapaan sopivia ilmaisuja; se on monella rintamalla vaikuttava löyhä yhteenliittymä, jolla ei ole vain yhtä lippua.

On myös aiheellista tarkastella ilmastoliikkeen eroja ja yhtäläisyyksiä aiempaan ympäristö- ja kansalaisliikkeitään (ks. myös Hakala & Lähde & Toivanen tässä numerossa;

Schlosberg & Collins 2014; Szolucha 2020). Tekemissämme haastatteluissa nousi useaan otteeseen esiin, että nyt käsillä oleva liike on aktivistien itseymmärryksen mukaan ”jotain muuta” verrattuna aiempaan. Analyysissämme olemme nojautuneet haastattelujen omaan näkemykseen toiminnastaan. Huomionarvoista on, etteivät aktivistit ensisijaisesti kuvaa polkuja aiemmista liikkeistä uuteen tai lainaa tietoisesti toimintakeinoja aktivismin historiasta. Tutkimuksen kautta voisimme tietysti pohtia, onko haastatteluissa tuotettu kuva uudesta liikkeestä oikea, mutta olennaista lähestymistapamme kannalta on, että nuoret itse hahmottavat liikkeen vahvasti jonain uutena. Totesimme aiemmin, että liikehdintä sai alkunsa ja kehittyi tietyssä otollisessa historiallisessa tai planetaarisessa tilanteessa, joka ei ollut aiempien liikkeiden vaikutuksesta ”tyhjä”, mutta joka kuitenkin näyttäytyi jopa poikkeuksellisena ja ehkä siksi erityisen uutena.

Lisäksi emme voi olettaa, että nuoret aktivistit tuntisivat ja tunnistaisivat kaikkia aiempien liikehdintöjen traditioita. Kansainvälisesti on huomattu, että esimerkiksi viime vuosien ilmastolakkojen osallistujista merkittävä osa on ensikertalaisia (Wahlström ym. 2019). Traditoiden sijaan nuorten osallistumista määrittää kiireellisyys tuntu, joka tavallaan myös ajaa osallistumaan tässä ja nyt, miettimättä, mikä on traditio ja tulisiko siitä ammentaa. Kiinnostavana havaintona voi pitää jo sitä, että nuoret aktivistit eivät juurikaan nosta aiemman ilmasto- tai ympäristöliikkeen toimijoita tai toimintatapoja vertailupohjaksi, johon omaa toimintaa peilattaisiin.

Keskeiseksi aiemmasta erottavaksi tekijäksi mainittiin useissa haastatteluissa se, että nyt suojellaan omaa ja mahdollisten jälkeläisten elämää ja tulevaisuutta, ei jotakin itsen ulkopuolella olevaa. Lähtökohta on antroposentriininen ilmastohuoli. Ei siis suojella luontoa vaan ikään kuin ihmistä itseltään, ja samalla toki

myös luontoa ihmisen aiheuttamalta tuholta. Liikkeen pyrkimykset ovat siis eksistentiaalisen selviytymisen ja säilyttämisen tasolla:

Ilmastonmuutoksessa mulle on kysymys siitä, enemmän kuin että planeetta tuhoutuu, niin siihen tulee se lisä [...] että ihmiset ei voi elää täällä. Eli tulee kärsimystä. Ja se on ihmislähtöistä kuitenkin, se toiminta. Mulle on hankalaa motivoitua suojelemaan suota tai vaikka jotain puuta siksi, että sen pitää olla siellä, vaan mulle se herätys oli siinä, että yhteiskunnat romahtaa. [...] Tässä on ihan selkeesti myös tää oman tulevaisuuden huoli siitä.

Nykyisen ilmastoliikkeen tietynlaista historiattomuutta pohdittiin haastatteluissa myös kriittisesti. Laaja sateenvarjomaisuus saattaa peittää näkyvistä valtavirran ulkopuolelle jääviä toimintatapoja tai kehystää toimintaa siten, että osa toimijoista jää varjoon. Esimerkiksi alkuperäiskansojen toimintatavat, aiempi tietämys ja kosketuspinta ilmastokysymyksen nähtiin seikkoina, jotka tulisi paremmin huomioida ilmastoliikkeen tulevaisuudessa. Jonkin verran kritiikkiä nousi myös siitä, millaisten poliittisten traditioiden kylkeen ilmastoliike asettuu. Esimerkiksi liian läheinen kytkös perinteisiin puolueisiin voi paitsi kytkeä ilmastovaikuttamista tarpeettomissa määrin identiteettipoliittisiin vääntöihin, myös heikentää ilmastokeskustelun yltämistä koko poliittiselle sfäärille. Kansallisesti ajatellen ilmastoliike näyttäytyy osin etelän kaupunkien asiana. Tämä ei välttämättä ole ihme – onhan poliittinen liikehdintä historiallisesti ollut usein urbaanin, koulutetun nuorison alullepanemaa – mutta se saattaa tuntua vieraalta joillekin nuorille.

Yhtä kaikki, ilmastoliikkeen sateenvarjon alta löytyy tarkemmalla katseella monenlaisia tapoja toimia ja vaikuttaa poliittisesti. Jaetutkin kokemukset johtavat eri ihmisillä ja ryhmillä erilaisiin reaktioihin (Virtanen 2001). Reagointitavat näkyvät myös poliittisen aktivoitumisen erilaisuutena. Ilmasto-

liikkeen sisällä on paitsi erilaisia ryhmittymiä ja toimintatapoja, myös toisistaan poikkeavia näkemyksiä siitä, miten ilmastokriisiä tulisi hillitä. Joidenkin lähestymistapa on lähempänä kestäväen kehityksen ideaaleja, toiset vaativat voimakkaampaa systeemistä muutosta (ks. myös Brulle & Norgaard 2019). Siten liikehdinnän voi ymmärtää myös eräänlaisena sosiaalisena jatkumona, jonka alta voi ponnistaa niin poliittisen järjestelmän sisälle kuin suoraan kansalaistottelemattomuuteen tai monille muille demokratian areenoille. Tällaiset erityyppiset aktivismin urapolut ovat tuttuja aiempien kansalaisliikkeiden historialta ja tutkimuksesta. Ilmastoliikehdintä onkin prosessi, joka on vasta alkutekijöissään.

## Yhteenveto

Tässä artikkelissa on analysoitu nuorten ilmastoaktivismia ja -liikehdintää etnografisen tutkimuksen ja haastatteluaineiston kautta. Huomio on kiinnittynyt ilmastoliikehdinnän uuteen nousuun, joka käynnistyi suunnilleen vuodenvaihteessa 2018–2019. Olemme eritelleet nuorten ilmastoaktivistien poliittista toimijuutta, liikkeen ja sen jäsenten toimintatapoja demokratian erilaisilla kentillä sekä liikehdinnän vaikutuksia ilmastokeskusteluun.

Tulokset osoittavat, että liikkeen yhteisesti jakamia lähtökohtia ovat ilmastotieteen ja sitä kokoavien raporttien vaikutus, pettymys ilmastopolitiikkaan ja vaatimus siitä, että asioihin on reagoitava kiireellisesti. Tutkitut nuoret jakavat eksistentiaalisen kokemuksen sosio-ekologisesta huolesta ja sukupolvipoliittisesta pettymyksestä. Ilmastoaktivismin toimintalogiikoissa yhdistyvät toiminta perinteisillä foorumeilla, vastademokratian keinot mielenosoituksineen sekä osallistuminen julkiseen keskusteluun niin politiikan deliberaatiivisilla areenoilla (esimerkiksi kuulemistilaisuuksissa) kuin somessa ja kasvokkaisessa

sosiaalisessa kanssakäymisessä (ks. Gretschel & Kiilakoski 2012; della Porta 2019). Nuoret ilmastoaktivistit ovat vaikuttaneet ilmasto-keskusteluun monin tavoin. Kiireellisyden tunnun ja poliittisten vaatimuksien ohella he ovat tuoneet keskusteluun mukaan arvoja ja tunteita, kokemuksen siitä, että ilmastokriisi pelottaa ja että se on konkreettinen uhka, joka koskee jo nyt eläviä ihmisiä.

Haastatellut nuoret kokivat, että heidän äänensä on päässyt jossain määrin kuuluviin. Kuitenkaan se, että nuoria kuullaan, ei tarkoita, että heitä todella kuunnellaan tai että heidän vaatimuksensa otettaisiin poliittisissa päätöksissä huomioon. Tämä näkyy myös siinä, millainen rooli nuorille keskustelussa herkästi jää: termit ”maskotti” ja ”kiintiönuori” mainittiin useaan otteeseen. Siinä missä ilmastokriisin uhkakuvat ovat ehkä aiemmin olleet eräänlainen ”elefantti olohuoneessa”, joka tiedostetaan mutta josta ei haluta puhua ääneen, on elefantin tilalle tullut ”nuori seminaarihuoneessa”. Tulkintamme mukaan tämän nuoren kärsijän olemassaolo todetaan ja häneen heijastetaan ja ruumiillistetaan ilmastomuutokseen liitetyt huolet, vaikka niitä ei välttämättä uskalleta jakaa ja aidosti kohdata.

Nuorten ilmastoliikehdintä on tämän päivän nuorten määrittämä ja omistama, verkostomainen ja rihmastomainen, hahmotettavissa oleva, mutta kuitenkin vaikeasti rajattava. Liikehdintä kommunikoi ylisukupolisesti ja osallistuu iästä riippumattomaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Siksi se ei ole pelkistettävissä ainoastaan nuorisokulttuuriseksi liikkeeksi.

Ilmastoliike on vedonnut tutkittuun tietoon. Ilmastoliikkeen retoriikassa tarinan sankareita ovat tieteen tekijät, ainakin tuottaessaan tietoa ilmastokriisistä ja sen ratkaisuista (Han & Ahn 2020). Tässä yhteydessä lienee syytä kysyä, onko tieteen tekijöiden otettava sankariviitta myös aktiivisina kansalaisina. Nuorisoa koskevassa keskustelussa ja tutkimuksessa on

elänyt jo pitkään ajatus siitä, kuinka ”nuorten ääni autetaan kuuluviin” milloin tutkimuksen ja milloin muiden aikuisten ja heidän instituutioidensa toimesta. Nuorten ilmastoliikehdintä on kellauttanut tämän päälle. Nyt nuoret ovat heitä, jotka tuovat tieteen ja tutkimuksen äänen kuuluviin. Tiede tarjoaa selkänöjää nuorten vaatimuksille, mutta se myös silloittaa yhteiskunnallisia keskusteluja. Kuten eräs nuori totesi tutkimuksen ja ilmastovaikuttamisen suhteesta:

Mä nään, että tieteen ja tutkimuksen rooli on tuoda esille, että A: tää ilmastokriisi, ei tää oo mikään niinku tunteiden purku [...] vaan aitoa ja perusteltua huolta yksilön tulevaisuudesta [...] Ja [B] ehkä toimia vähän semmosena siltana myös aikuisiin ja päättäjiin.

Nuorten ilmastoliikehdinnästä puhuttaessa aikaperspektiivi on usein jopa harhaanjohtavan lyhyt. Vaikka liikkeellä on historiallisia sukulaissuhteita, se on myös monella tapaa tuore toimija kansalaisvaikuttamisen kentällä. Koronatilanteesta huolimatta nuorten liikehdintä ei ole kadonnut, ja ilmastoliikkeellä on vielä paljon enemmän tulevaisuutta kuin menneisyyttä. Usein unohtuu se, että nykyisten aktiivisten nuorten vanavedessä kasvaa vielä nuorempia ihmisiä, heitä, joista puhumme nyt lapsina. He kasvavat ilmastokriisin ajassa. He omaksuvat tietoisuutta ilmastokriisin akuuttisuudesta ja keinoista toimia sen välttämiseksi kasvatuksen, vertaisuhteiden, yhteiskunnallisten keskustelujen ja omien tiedonvälityskanaviensa kautta.

Liikkeessä mukana olevat nuoret innovoivat uusia toimintatapoja, sivistävät aktiivisesti itseään yhdessä toisten kanssa, kehittävät pidemmälle liikkeen vaatimuksia, metodeja ja teoreettisia keskusteluja ja pääsevät yhä vahvemmin kiinni vaikuttamiseen. Osa heistä päätynee vaikuttamaan instituutioiden sisältä käsin, samalla kun toiset löytänevät yhä määrätietoisempia tapoja vaikuttaa vastademo-



kratian areenoilla. Samalla liikehdinnällä on mahdollisuus kerätä jatkuvasti lisää massaa ja liike-energiaa. Kun tähän yhdistää sen toisiansian, että ilmastokriisi ei ole katoamassa minnekään ja että sen poliittiset ratkaisut yhä odottavat, voidaan lähitulevaisuudessa odottaa nuorten ilmastoliikehdinnän voimistumista. Tutkimusaineiston keruun myötä tuli useaan otteeseen esille, että ilmastoaktivisteille antaa toiveikkuutta se ”mitä he näkevät ympärillään” – toiset nuoret, yhteisen liikkeen ja sen voiman (ks. myös Roser-Renouf ym. 2014). Tämä luultavasti merkitsee myös sitä, että olemme nähneet vasta alun ja että ilmastoliikkeen keskeisimmät kamppailut ovat ehkä vielä edessäpäin. Mahdollista on myös se, että liikehdintää värittää alati kasvava turhautuminen, ja siten myös radikaalimmat toimintakeinot.

## Viitteet

- 1 Käytämme tekstissä termejä ilmastoliike ja ilmastoliikehdintä kuvaamaan nuorten kollektiivista aktivoitumista vuosien 2018 ja 2019 taitteesta alkaen. Jälkimmäistä termiä käytämme pääsääntöisesti silloin, kun haluamme korostaa aktiivista toimintaa. Emme kuitenkaan määrittele täsmällisesti, mitä ilmastoliikkeellä tarkoitetaan. Pitäydymme haastattelemiemme nuorten ymmärryksessä ja näkemyksessä, että tietynä ajanhetkenä aktivoitunut kollektiivinen toiminta voidaan tulkita ilmastoliikkeeksi, johon he itsekin osallistuvat. Tämä kollektiivinen ja julkinen toiminta eroaa yksilöiden mahdollisesta aiemmasta toiminnasta juuri sen kollektiivisen, julkisen ja jaetun luonteen vuoksi.
- 2 Yhtäältä oli sekä käytännöllisistä että terveydellisistä ja eettisistä syistä selvää, että tutkimuksen toteutusta oli koronatilan johdosta muutettava. Ilmastotapahtumia, joissa oli tarkoitus tehdä etnografiaa, peruttiin koko keväältä, ja haastattelujen toteutus vaihtui kasvokkaisesta etäyhteyksiin. Toisaalta utopioiden ja ilmasto-vaikuttamisen horisontti ylipäättään mullistui. Kasvokkainen ja kaduilla tapahtuva vaikuttaminen siirtyi verkkoon, ja ilmastoliike ajautui tilanteeseen, jossa oli nopeasti mietittävä uusia toimintatapoja. Hankkeessa koronatilanne

huomioitiin kenttätöiden toteutuksessa etenkin siten, että etnografia siirtyi verkkoon. Lisäksi haastattelut toteutettiin etäyhteydellä, mikä edellytti myös tutkimuseettisten ja tietoturvaan liittyvien seikkojen varmistamista uusissa olosuhteissa. Vuorovaikutuksen laatuun etäyhteyden ei koettu merkittävästi vaikuttaneen. Vaikka kasvokkainen haastattelu on suositeltava tapa toteuttaa tutkimushaastattelut, tutkimusryhmä koki, että huolellinen ja asianmukainen taustoitutus ja yhteydenpito takasi haastattelutilanteen luottamuksellisuuden. Lisäksi koronakriisi saattoi vaikuttaa myös siten, että monet olivat jo ennen haastatteluja ehtineet omaksua tavan työskennellä etänä. Toisaalta videopuhelu saattaa olla monille nuorille jo lähtökohtaisesti yhtä luonteva, jollei luontevampi, tapa keskustella. Haastattelutilanne saattoi niin ikään tarjota haastateltaville myönteisen kokemuksen ja tilanteen, jossa heiltä tullaan sosiaalisen eristäytymisen oloissa kysymään ”mitä sinä ajattelet”. Hankkeen tutkimusasetelmaan korona vaikutti siten, että aineistonkeruussa, kuten myös haastattelukysymyksissä, huomioitiin poikkeustilan vaikutukset tulevaisuusaiheisille keskusteluille ja demokraattiselle vaikuttamiselle. Tutkimusryhmälle oli selvää, että utopioita ja tulevaisuudenkuvia jäljittävässä hankkeessa korona edellytti tarkkaa tutkimus- ja aikalaieskustelujen kartoittamista ja seuraamista.

- 3 Hankkeen tietosuojaseloste löytyy osoitteesta: <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/hankkeet/nutopia>.
- 4 Käytämme haastattelusitaatteja ilman tarkempia sukupuolen tai iän viittauksia. Tämä linjaus liittyy useiden tutkittavien julkiseen positioon. Lisäksi nuoret ovat hyvin verkottuneita keskenään, jolloin iän ja sukupuolen tuominen haastattelusitaatteihin heikentäisi haastateltavien anonymiteettiä.

## Lähteet

- Ahokas, Atte (2020) *Nuorten aktiivisuudesta*. AT-Ention-blogi 28.5.2020 <https://atteahokas.wordpress.com/2020/05/28/nuorten-aktiivisuudesta/> (Viitattu 4.3.2021.)
- Allaste, Airi-Alina & Saari, Kari (2019) Social Media and Participation in Different Socio-political Contexts: Cases of Estonia and Finland. *Young* 28 (2), 138–156.
- Bergmann, Zoe & Ossewaarde, Ringo (2020) Youth Climate Activists Meet Environmental Gover-

- nance: Ageist Depictions of the FFF movement and Greta Thunberg in German Newspaper Coverage. *Journal of Multicultural Discourses*. DOI: 10.1080/17447143.2020.1745211.
- Bertuzzi, Niccolo (2019) Political Generations and the Italian Environmental Movement(s): Innovative Youth Activism and the Permanence of Collective Actors. *American Behavioral Scientist* 63 (11), 1556–1577.
- Bowman, Benjamin (2019) Imagining future worlds alongside young climate activists: a new framework for research. *Fennia* 197 (2), 295–305.
- Brulle, Robert J. & Norgaard, Kari Marie (2019) Avoiding Cultural Trauma: Climate Change and Social Inertia. *Environmental Politics* 28 (5), 886–908.
- Cassegård, Carl & Thörn, Håkan (2018) Toward a postapocalyptic environmentalism? Responses to loss and visions of the future in climate activism. *Environment and Planning E: Nature and Space* 1 (4), 561–578.
- della Porta, Donatella (2019) Deconstructing Generations: Concluding Remarks. *American Behavioral Scientist* 63 (11), 1578–1596.
- della Porta, Donatella (2020) Conceptualising backlash movements: A (patch-worked) perspective from social movement studies. *The British Journal of Politics and International Relations*. DOI: 10.1177/1369148120947360.
- Evensen, Darrick (2019) The rhetorical limitations of the #FridaysForFuture movement. *Nature Climate Change* 9/2019, 428–430.
- Flash Eurobarometer (2018) *Flash Eurobarometer 455 - September 2017 "European Youth"*. Report. [https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2163\\_455\\_ENG](https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2163_455_ENG) (Viitattu 4.3.2021.)
- Gills, Barry (2020) Deep Restoration: from The Great Implosion to The Great Awakening. *Globalizations* 17 (4), 577–579. DOI: 10.1080/14747731.2020.1748364.
- Gallagher, Maggie F. & Cattelino, Jessica (2020) Youth, climate change and visions of the future in Miami. *Local Environment* 25 (4), 290–304.
- Goodman, James (2018) Researching climate crisis and energy transitions: Some issues for ethnography. *Energy Research and Social Science* 45, 340–347.
- Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) (2012) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 118.
- Gunningham, Neil (2019) Averting Climate Catastrophe: Environmental Activism, Extinction Rebellion and Coalitions of Influence. *King's Law Journal* 30 (2), 194–202.
- Habermas, Jürgen (2012) *Between Facts and Norms*. Cambridge: Polity.
- Han, Heejin & Ahn, Sang Wuk (2020) Youth Mobilization to Stop Global Climate Change: Narratives and Impact. *Sustainability* 12, 4127. DOI:10.3390/su12104127.
- Hart, Roger A. (1992) Children's Participation. From Tokenism to Citizenship. *Innocenti Essays No. 4*. Florence: Unicef International.
- Harvey, Daina Cheyenne (2016) The Precarious Nature of Environmental Activism. *Humanity & Society* 40 (4), 371–378.
- Holmberg, Arita & Alvinus, Aida (2020) Children's protest in relation to the climate emergency: A qualitative study on a new form of resistance promoting political and social change. *Childhood* 27 (1), 78–92.
- Hyyry, Jaakko (2019) *Ilmastotunteet 2019. Kansalaiskysely ilmastonmuutoksen herättämisestä tunteista ja niiden vaikutuksista kestäviin elämäntapoihin*. Kantar TNS & Sitra.
- IPCC (2018) *Special Report. Global Warming of 1,5°*. <https://www.ipcc.ch/sr15/> (Viitattu 14.1.2021.)
- Jabberi, Fatma & Laine, Sofia (2015) Spaces of dialogue? The case of the World Social Forum Tunis 2013 from the perspective of young, local volunteers. *Global Studies of Childhood* 5 (2), 178–190.
- Järvikoski, Timo (1981) Alternative Movements in Finland: The Case of Koijärvi. *Acta Sociologica* 24 (4), 313–320.
- Kleres, Jochen & Wettergren, Åsa (2017) Fear, hope, anger, and guilt in climate activism. *Social Movement Studies* 16 (5), 507–519.
- Kozinets, Robert (2015) *Netnography: Redefined*. Lontoo: SAGE.
- Laine, Sofia (2011) *Young Actors in Transnational Agoras*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, publications 121.
- Laine, Sofia (2013) Haavoittuvuus on nuorison omaehtoisten ympäristöliikkeiden ytimessä. Geoffrey Pleyersin haastattelu. *Nuorisotutkimus* 31 (3), 58–65.
- Laine, Sofia & Myllylä, Martta (2019) Political chronotopes of youth engagement: Towards more inclusive and enabling environments. Teoksessa Elena Sánchez-Montijano & Jose Sánchez Garcia (toim.) *Youth at the Margins: Perspectives on Arab Mediterranean Youth*. Abingdon-on-Thames: Routledge.
- Lakkala, Keijo & Eskelinen, Teppo (2020) Ilmastoliikkeen utopismi ja dystopismi. *Politiikasta.fi* 22.3.2020. <https://politiikasta.fi/ilmastoliikkeen-utopismi-ja-dystopismi/> (Viitattu 27.7.2020.)

- Lindholm, Arto (2005) Globalisaatiokriittinen protestiaalto. Teoksessa Tommi Hoikkala & Sofia Laine & Jyrki Laine (toim.) *Mitä on tehtävä? Nuorison kapinan teoriaa ja käytäntöä*. Helsinki: Loki-Kirjat, 225–238.
- Luhtakallio, Eeva (2019) Group formation, styles, and grammars of commonality in local activism. *The British Journal of Sociology* 70(4), 1159–1178.
- Lundbom, Pia (2016) *Eläinten puolustajat. Suomalaisen eläinoikeusaktivismiin muuttuva poliittinen tyyli ja toiseus*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 570. Jyväskylän yliopisto.
- Lyytimäki, Jari (2020) Ilmastonmuutos isosti otsikoissa – kirittäkö uutisointi kestävyysmurrokseen? *Yhteiskuntapolitiikka* 85 (2), 191–196.
- Mannheim, Karl (1952 [1928]) The Problem of Generations. Teoksessa Karl Mannheim (kirj.) *Essays on the Sociology of Knowledge*. London: Routledge ja Kegan Paul Ltd, 276–322.
- Marcus, George E. (1995) Ethnography In/of the World System: The Emergence of Multi-Sited Ethnography. *Annual Review of Anthropology* 24, 95–117.
- Marquart-Pyatt, Sandra T. (2012) Explaining Environmental Activism Across Countries. *Society & Natural Resources* 25 (7), 683–699.
- Millstein, Tema & McGaurr, Lynette & Lester, Libby (2020) Make love, not war?: Radical environmental activism's reconfiguring potential and pitfalls. *Environment and Planning: E: Nature and Space*. DOI: 10.1177%2F2514848620901443.
- Monti, Anton & Purokuru, Pontus (2018) *1968. Valankumouksen vuosi*. Helsinki: S&S.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2019) Tilasto-osio. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–112.
- Nairn, Karen (2019) Learning from Young People Engaged in Climate Activism: The Potential of Collectivizing Despair and Hope. *Young* 27 (5), 435–450.
- Niinistö, Meeri (2020) ”Ilmastoaktivisti Atte Ahokas, 16, joutuu kestävästi nettitorjuntaan: 'Haukutaan, käydään henkilökohtaisuuksiin.'” *Yle* 11.2.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11197355> (Viitattu 4.3.2021.)
- Ojala, Maria (2012) Hope and climate change: the importance of hope for environmental engagement among young people. *Environmental Education Research* 18 (5), 625–642.
- OKM (2019) *Ministerit Andersson, Kosonen ja Mikkonen kutsuvat nuoria pyöreän pöydän keskusteluun pohtimaan keinoja ilmastoahdistukseen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote. <https://minedu.fi/-/ministerit-andersson-kosonen-jamikkonen-kutsuvat-nuoria-pyorean-poydan-keskusteluun-pohtimaan-keinoja-ilmastoahdistukseen> (Viitattu 27.11.2020.)
- Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.) (2019) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Piispa, Mikko & Myllyniemi, Sami (2019) Nuoret ja ilmastonmuutos. Tiedot, huoli ja toiminta Nuorisobarometriä valossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (1), 61–69.
- Piispa, Mikko & Ojajärvi, Anni & Kiilakoski, Tomi (2020) *Tulevaisuusko hukassa? Nuoret ilmastoaktivistit ja keskustelu tulevaisuudesta*. Helsinki: Sitra, muistio. <https://media.sitra.fi/2020/11/09121648/tulevaisuusko-hukassa.pdf> (Viitattu 4.3.2021.)
- Piispa, Mikko & Pihkala, Panu (2020) Onko ilmastonmuutos sukupolvikysymys? *Tieteessä tapahtuu* 38 (4). <https://journal.fi/tt/article/view/98117> (Viitattu 14.1.2021.)
- Pleyers, Geoffrey (2020) A plea for global sociology in times of the coronavirus. *ISA digital platform: Global Sociology and the Coronavirus*. April 2020. <https://www.isa-sociology.org/frontend/web/uploads/files/Global%20Sociology%20in%20Times%20of%20the%20Coronavirus.pdf> (Viitattu 4.3.2021.)
- Puuronen, Vesa & Saari, Kari (toim.) (2017) *Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeistopopulismi*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 192.
- Rasmus, Ari (2006) *Uudet liikkeet. Radikaali kansalaisaktivismi 1990-luvun Suomessa*. Tampere: Tampere University Press.
- Rosanvallon, Pierre (2008) *Vastademokratia. Poliittika epäluulon aikakaudella*. Tampere: Vastapaino.
- Roser-Renouf, Connie & Maibach, Edward W. & Leiserowitz, Anthony & Zhao, Xiaoqian (2014) The genesis of climate change activism: from key beliefs to political action. *Climatic Change* 125, 163–178.
- Schlosberg, David & Collins, Lisette B. (2014) From environmental to climate justice: climate change and the discourse of environmental justice. *WIREs Climate Change* 5, 359–374.
- Spash, Clive L. (2020) 'The economy' as if people mattered: revisiting critiques of economic growth in a time of crisis. *Globalizations*. DOI: 10.1080/14747731.2020.1761612.

- Stern, Paul C. (2000) Toward a Coherent Theory of Environmentally Significant Behaviour. *Journal of Social Issues* 56 (3), 407–424.
- Suurpää, Leena & Sumiala, Johanna & Hjelm, Titus & Tikka, Minttu (2015) Studying youth in the streets of the media city – Field notes on a relational perspective. *Observatorio (OBS\*)*, 171–191.
- Sumiala, Johanna & Tikka, Minttu (2013) Verkko mediaetnografin tutkimuskohteena. Tapauksena uutisen etnografia Youtubessa. Teoksessa Salla-Maaria Laaksonen & Janne Matikainen & Minttu Tikka (toim.) *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmiä*. Tampere: Vastapaino, 170–192.
- Szolucha, Anna (2020) Why is everyone talking about climate change... again? *Irish Journal of Sociology* 28 (1), 89–96.
- Taylor, Matthew & Watts, Jonathan & Bartlett, John (2019) Climate crisis: 6 million people join latest wave of global protests. *The Guardian* 27.9.2019. <https://www.theguardian.com/environment/2019/sep/27/climate-crisis-6-million-people-join-latest-wave-of-worldwide-protests> (Viitattu 27.10.2020.)
- Thomas, Amanda & Cretney, Raven & Hayward, Bronwyn (2019) Student Strike 4 Climate: Justice, emergency and citizenship. *New Zealand Geographic* 2019 (75), 96–100.
- Tiihonen, Aino & Vadén, Salla (2019) Eduskuntavaalit 2019 – ilmastovaalit? *Politiikasta.fi*, 10.6.2019. <https://politiikasta.fi/eduskuntavaalit-2019-ilmastovaalit/> (Viitattu 11.8.2020.)
- Toivanen, Tero (2020) Kuka haluaa takaisin normaaliin? Pääkirjoitus. *Tiede & Edistys* 1/2020, 3–12.
- Tripp, Winston B (2018) Being green: Patterns of participation in the environmental movement. *Current Sociology* 66 (5), 788–809.
- Virtanen, Matti (2001) *Fennomanian perilliset. Poliittiset traditiot ja sukupolven dynamiikka*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Wahlström, Mattias & Kocyba, Piotr & de Vydt, Michiel & de Moor, Joost (toim.) (2019) *Protest for a Future: Composition, Mobilization and Motives of the Participants in Fridays for Future Climate Protests on 15 March, 2019 in 13 European cities*. <http://eprints.keele.ac.uk/6571/> (Viitattu 14.1.2021.)
- Weber, Max (1989) *Maailmanuskonnot ja moderni länsimainen rationaalisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Westwell, Emily & Bunting, Josh (2020) The regenerative culture of Extinction Rebellion: self-care, people care, planet care. *Environmental Politics* 29 (3), 546–551.
- Ylä-Anttila, Tuomas 2010. *Politiikan paluu. Globaaliisaatioliike ja julkisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Zaman, Fahmida (2018) Agencies of Social Movements: Experiences of Bangladesh's Shahbag Movement and Hefazat-e-Islam. *Journal of Asian and African Studies* 53 (3), 339–349.

# ”Vegenakkeja ja pyöräilyä”

– kyselytutkimus kaupungissa asuvien nuorten ympäristökansalaisuudesta

*Mari Pienimäki & Maarit Marttila & Marjukka Colliander*



Artikkelissa tutkitaan kaupungissa asuvien alaikäisten nuorten näkemyksiä ympäristöongelmiin vaikuttamisesta kansalaisina. Nuorten ympäristötoimijuutta lähestytään ympäristökansalaisuuden käsitteen avulla yhdistellen toisiinsa Andrew Dobsonin ja Engin F. Isinin kansalaisuuden teorioita sekä ympäristökasvatuksen lähtökohtia. Artikkelin perustuu kyselyyn, joka toteutettiin keväällä 2020 osana tamperelaisille 9.-luokkalaisille järjestettyjen Vaikuta!-päivien ohjelmaa. Kyselyyn vastasi yhteensä hieman alle kaksisataa yhdeksäsluokkalaista. Vastauksia analysoitiin sekä määrällisesti että laadullisesti. Tulosten mukaan valtaosa vastaajista pitää ympäristöongelmia tämän hetken suurimpana haasteena. Nuorten ympäristöstä kokema huoli ei silti läpäise heidän arkeaan. Puolet kyselyyn vastanneista nuorista on kiinnostunut osallistumaan ongelmien ratkaisemiseen, mutta he kokevat, että heiltä puuttuu tietoa vaikuttamisen mahdollisuuksista ja keinoista. Tästä huolimatta nuoret keksivät lukuisia keinoja, kun heitä pyydettiin ”yllyttämään” toisia ihmisiä ympäristötekoihin. Tuloksen tulkitaan kertovan siitä, että nuoret eivät tunnista ei-virallispoliittisia kansalaisuuden tekoja vaikuttamiseksi. Alaikäisten kaupunkilaisnuorten ympäristökansalaisuus näyttää merkitsevän ennen kaikkea vaikuttamista yksityisessä elämänpiirissä, yhtäältä omiin elämäntapavalintoihin ja toisaalta lähellä oleviin ihmisiin. Artikkelissa ehdotetaan ympäristökansalaisuuskasvatuksen monipuolistamista perusopetuksessa.

**Avainsanat:** nuoret, ympäristökansalaisuus, ympäristöongelmat, ympäristökasvatus, vaikuttaminen

Ruotsalaisen ympäristöaktivistin Greta Thunbergin esimerkin innostamana myös suomalaisnuoret ovat viime aikoina osallistuneet aktiivisesti ilmastonmuutoksen vastaiseen taisteluun muun muassa koululakoin ja mielenosoituksin. Pieni joukko nuoria keskustelee ilmastonmuutoksesta aktiivisesti myös sosiaalisessa mediassa, esimerkiksi Twitterissä (Paloniitty 2020). Nuorten kiinnostus ilmastopolitiikkaan ja siihen vaikuttamiseen on ollut huomiota herättävää suhteessa aiempien vuosien julkiseen keskusteluun, jossa nuoria on moitittu passiivisiksi yhteiskunnallisiksi osallistujiksi (esim. Lepola & Kokko 2015; Siurala 2015). Nuorten ilmastohuoli on huomattu myös monissa tutkimuksissa. Esimerkiksi vuoden 2018 Nuorisobarometrin mukaan nuorten huoli ilmastonmuutoksesta on lähes kaksinkertaistunut vuoteen 2006 verrattuna (Myllyniemi & Kiilakoski 2019). Samalla nuorten kiinnostus yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja poliittiseen toimintaan on lisääntynyt. Vuoden 2018 Nuorisobarometrissa 61 % 15–29-vuotiaista nuorisista ilmoitti olevansa joko erittäin tai jonkin verran kiinnostunut politiikasta. Kiinnostus ja poliittinen aktiivisuus ovat lisääntyneet erityisesti alle 20-vuotiaiden keskuudessa. (Mt., 19–20, 27.)

Eriytyisen kiinnostavaa on ollut seurata alaikäisten, viralliselta asemaltaan vielä vajaa-  
valtaisiksi kansalaisiksi asemoituvien nuorten poliittista aktivoitumista. Alaikäisten nuorten toiminta on herättänyt kysymään, miten heidän kansalaisuuttaan pitäisi lähestyä ja ymmärtää. Millaisia mahdollisuuksia heillä on vaikuttaa tärkeiksi katsomiinsa yhteiskunnallisiin ongelmiin, esimerkiksi ilmasto- ja ympäristökysymyksiin, ja miten he itse jäsentävät omaa toimijuuttaan? Tartumme artikkelissa näihin kysymyksiin kiinnittäen erityistä huomiota siihen, miten kaupungissa asuvat nuoret suhtautuvat ympäristöongelmiin ja

niihin vaikuttamiseen. Selvitämme, millaisia vaikuttamisen keinoja kaupunkilaisnuoret tuntevat ja millaisilla tavoilla he voisivat ja haluaisivat itse vaikuttaa ympäristöasioihin. Selvitämme näitä kysymyksiä pitäen mielessä, että esimerkiksi vuoden 2017 Nuorisobarometrin mukaan nuoret kokevat oppivansa heikosti yhteiskunnallisia vaikuttamisen keinoja koulussa ja sen ulkopuolella (Tenojoki & Rantala & Löfström 2018).

Lähestymme alaikäisten nuorten ympäristövaikuttamista Andrew Dobsonin (2003) ja Engin F. Isinin (2009) kansalaisuuden erilaisia muotoja erittelevien teorioiden kautta. Dobsonin tavoin erotamme ympäristökansalaisuuden ja ekologisen kansalaisuuden käsitteet pohtien erityisesti jälkimmäisen käsitteen avaamia mahdollisuuksia hahmottaa alaikäisten nuorten osallistumista. Isiniltä lainaamme ajatusta kansalaisuudesta arkeen sijoittuvina ei-institutionalisoituneina tekoina. Nojaamme kuitenkin suomalaisessa tutkimuskeskustelussa ja ympäristökasvatuksessa jo vakiintuneeseen ympäristökansalaisuuden käsitteeseen, jota lähestymme laajan politiikkatulokinnan (Rytioja & Kallio 2019) sekä Dobsonilta ja Isiniltä omaksuttujen ideoiden kautta. Sisällytämme ympäristökansalaisuuden käsitteeseen niin ikään ajatuksen laajasta ympäristönäkemyksestä, joka korostaa vahvan luontosuhteen merkitystä ympäristökansalaisuuden kehittymiselle.

Monissa tutkimuksissa on havaittu, että varhaislapsuudessa tapahtuva omaehtoisen luonnossa oleminen lisää myöhempää kiinnostusta toimia ympäristökansalaisina (esim. Asah ym. 2018; Chawla 2018; Wells & Lekies 2012). Omakohtainen ja läheinen suhde luontoon luovat halua kantaa vastuuta ja huolehtia siitä. Kun ympäristösuhde kehittyy, kasvaa motivaatio tehdä kestäviä elämäntapoihin liittyviä valintoja ja vaikuttaa myös poliittisesti. (Huttunen ym. 2019.) Kaupungissa asuvilla lapsilla ja nuorilla on kuitenkin

kin vähemmän mahdollisuuksia viettää aikaa luonnossa maaseudun nuoriin verrattuna. Olemme artikkelissa kiinnostuneita kaupunkilaisnuorten ympäristösuhteesta, eritoten heidän halustaan ja keinoistaan vaikuttaa ympäristöongelmiin. Meitä inspiroi niin ikään ympäristökasvatuksesta käyty viimeaikainen keskustelu (Aarnio-Linnanvuori 2018; Nukari 2021; Pihkala 2021; Värri 2018).

Artikkelin empiirinen aineisto on kerätty Tampereella keväällä 2020 neljän koulun 9.-luokkalaisille järjestettyjen toiminnallisten Vaikuta!-päivien yhteydessä (Nuorten Suomi 2021). Vaikuta!-teemapäivä on pelillisiä menetelmiä hyödyntävä tapahtumakonsepti, jonka tavoitteena on innostaa ja kannustaa nuoria vaikuttamiseen. Tampereella vuonna 2020 virtuaalisesti toteutetuille Vaikuta!-päiville osallistui yhteensä noin kolmesataa yhdeksäsluokkalaista. Artikkelissa analysoidaan teemapäivien aikana tehdyn kyselytutkimuksen vastauksia. Kyselyyn vastasi kysymyksestä riippuen 124–184 nuorta. Vastauksia analysoitiin sekä määrällisesti (monivalintakysymykset) että laadullisesti sisällönanalyysia hyödyntäen (avoimet kysymykset).

Artikkelin tavoitteena on tuottaa uutta tietoa nuorten ympäristökansalaisuutta käsittelevään tutkimukseen sekä nuoriso-, ympäristö- ja koulutuspoliittiseen keskusteluun. Selvittämällä kaupungissa asuvien nuorten kiinnostusta ja tapoja vaikuttaa ympäristöasioihin tuotamme opettajia ja koulua hyödyttävää tietoa siitä, millaista tukea nuoret tarvitsevat kasvaakseen yhteiskunnallisesti aktiivisiksi kansalaisiksi ja ympäristövaikuttajiksi. Nuorten kiinnostusta vaikuttamiseen on tärkeää vahvistaa, sillä myönteisten vaikuttamiskokemusten voidaan olettaa edistävän heidän ympäristökansalaisuuttaan, kuten myös muita kansalaistaitoja (Koskinen 2010).

## **Teoreettisia lähtökohtia – nuorten herkistyminen ympäristökansalaisiksi**

Ympäristökasvatusta koskevissa keskusteluissa on esiintynyt idea erityisestä ympäristöön liittyvästä kansalaisuudesta ainakin puolen vuosisadan ajan. UNESCO:n Tbilisin julistus vuodelta 1977 on ympäristökasvatuksen perustavimpia dokumentteja, jossa Schildin (2016, 19) mukaan kuvaillaan käytännössä myös ympäristökansalaisuuden sisältöä. Julistuksessa ympäristökasvatuksen tavoitteiksi mainitaan muun muassa ympäristön tilan valpas tarkkailu, luonnon suojelemiseksi tarvittavien tietojen ja taitojen tarjoaminen sekä uusien ympäristöystävällisten toimintatapojen kehittäminen. Itse ympäristökansalaisuuden käsitteen synty voidaan paikantaa 1990-luvun alkuun, jolloin se mainittiin esimerkiksi YK:n ympäristöohjelmassa. Laajemmin käsitettä on alettu käyttää kuitenkin vasta 2000-luvulla. (Esim. Huttunen ym. 2019; Åkerman 2014.)

Ympäristökansalaisuuden käsitettä on lähestytty etenkin oikeuksien ja velvollisuuksien näkökulmasta samaan tapaan kuin muussa kansalaisuutta koskevassa kirjallisuudessa, jossa on erotettu toisistaan liberalistinen ja republikanistinen (*civic republican*) teoria-perinne (Schild 2016, 21). Liberalistisessa ajattelussa painotetaan yksilön oikeuksia (esimerkiksi puhtaaseen ilmaan ja veteen), republikanistisessa kansalaisuudessa puolestaan korostetaan yksilön velvollisuuksia ja hyveellisyyttä toimia yhteiseksi (ympäristön) hyväksi. Liberalistisessa näkemyksessä kansalaisuus määrittyy näin lähinnä passiiviseksi oikeuksien vaalimiseksi tai valvomiseksi, kun taas republikanistisessa perinteessä nousee esiin yksilöiden vastuu ja aktiivinen toiminta. (Esim. Dobson 2003; Gabrielson 2008; Schild 2016; Vihersalo 2017.)

Ympäristökansalaisuuden käsitettä on kuitenkin tarkasteltu harvoin suhteessa alaikäisiin nuoriin (vrt. Dimick 2015; Koskinen 2010). Liberalistinen perinne ei helposti tai vu alaikäisten ympäristökansalaisuuden hahmottamiseen, koska heillä on vain rajalliset mahdollisuudet vaatia ja valvoa oikeuksiaan. Alaikäisillä nuorilla ei ole oikeutta osallistua moniin virallispoliittisiin käytäntöihin, esimerkiksi tehdä kansalaisaloitteita tai äänestää valtiollisissa ja kuntavaaleissa (Rytioja & Kallio 2018). Näin liberalistinen kansalaisuus jättää avoimeksi, millaisia keinoja nuorille jää vaikuttaa ympäristöasioihin tilanteessa, jossa ilmastonmuutos ja monet muut globaalit ympäristöongelmat määrittävät vahvasti heidän tulevaisuuttaan.

Ympäristö- ja ekologisen kansalaisuuden teoretisointiin syventynyt Dobson (2003) kritisoi perinteisiä kansalaisuusteorioita siitä, että ne eivät anna tilaa ympäristöä koskevalle aktiiviselle toimijuudelle. Ongelmana on esimerkiksi se, että perinteinen tapa lähestyä kansalaisuutta asemana ja yhteisön jäsenyytenä on sitoutunut valtiokeskeiseen ajatteluun, kun monet ympäristöongelmat, kuten ilmastomuutos ja luonnon monimuotoisuuden väheneminen, ovat valtioiden rajat ylittäviä globaaleja kysymyksiä. Dobson (mt., 35) ehdottaa, että ympäristöä koskeva kansalaisuus ajateltaisiin perinteisistä näkemyksistä poiketen ylijarjaisena kosmopoliittisuutena. Tämä näkemys avaa uusia mahdollisuuksia jäsentää alaikäisten nuorten ympäristökansalaisuutta. Tänä päivänä erilaiset mediateknologiat ja -areenat tarjoavat nuorille helposti käytettävän globaalien toimien ympäristön puolesta, ja ne myös tuovat ympäristöongelmat lähelle heidän arkeaan, toisin kuin aiempien vuosikymmenten perinteinen joukkotiedotus. Artikkelissa olemmekin kiinnostuneita siitä, miten alaikäiset nuoret hahmottavat ympäristöongelmat omassa arjessaan, kun lisäksi otetaan huomioon se, että yksilöpsykologisten

kehitysteorioiden mukaan ihmisen abstrakti ajattelukyky ja ilmiöiden monitahoinen hahmottaminen kehittyvät ja muuntuvat läpi nuoruuden (Kuusinen & Korhokangas 1995).

Dobson (2003, 5, 51) esittää, että siinä missä kansalaisuuden on perinteisesti ajateltu kuuluvan julkisen piiriin, ekologisen politiikan huomioiva kansalaisuus sijoittuu niin julkiseen kuin yksityiseen sfääriin. Julkisen poliittisen toiminnan lisäksi kyse on siis myös yksityisestä toiminnasta ympäristön puolesta esimerkiksi omien elämäntapavalintojen kautta. (Myös Koskinen 2010, 19; Åkerman 2014, 18.) Kun nuoruudessa jäsennetään suhdetta toisiin ihmisiin ja ympäröivään yhteiskuntaan, mukaan lukien yksityiseen ja julkiseen (esim. Pienimäki & Kotilainen 2018), nuorten ympäristökansalaisuudessa on kiinnostavaa myös se, miten he näkevät ja rajaavat oman vaikuttamisen areenansa.

Dobson (2003, 89) erottaa teoriassaan ympäristö- ja ekologisen kansalaisuuden. Ympäristökansalaisuuden hän sijoittaa samalle jatkumolle liberalistisen perinteen kanssa, jolle on keskeistä ajatus ympäristöoikeuksista ja luonnonvarojen reilusta jakamisesta valtion sisällä. Lisäksi liberalistisesti orientoitunut ympäristökansalaisuus painottaa toimintaa julkisella areenalla. (Ks. myös Gabrielson 2008.) Ekologinen kansalaisuus nojaa sen sijaan vahvemmin republikanistiseen perinteeseen, vaikka ei kokonaan palaudu siihen. Dobsonin (2003, 89) mukaan ekologinen kansalaisuus on valtioiden rajoihin sitoutumattomasti aktiivista toimintaa ympäristön hyväksi, ja se sijoittuu sekä julkisen että yksityisen piiriin. Se voi merkitä esimerkiksi osallistumista kansainväliseen ilmastokeskusteluun sosiaalisessa mediassa, mutta samalla kyse on myös itsen näkemisestä osana laajempaa ekologista yhteisöä.

Kun Dobsonin ekologisen kansalaisuuden käsite ymmärretään laajan politiikkatulkinnan



kautta, osallistumiseksi voidaan nähdä myös järjestötoiminta, itseorganisoituvat kansanliikkeet ja monenlainen julkinen mielipiteiden ilmaisu (Rytioja & Kallio 2018, 10). Näin voidaan lähestyä myös alaikäisten nuorten ympäristövaikuttamista: vaikka nuoret jäävät virallispoliittisten käytäntöjen ulkopuolelle (mt.), he voivat vaikuttaa ympäristöasioihin monilla muilla areenoilla ja tavoilla. Myös Isinin (2009) kansalaisuutta koskeva teoreetisointi istuu hyvin laajaan politiikatulkintaan (Kallio 2019, 167). Nuorten ympäristökansalaisuuden ymmärtämisen kannalta Isinin ajattelussa kiinnostavaa on erityisesti käsitys eletystä kansalaisuudesta, jossa voidaan erottaa kansalaisuuden käytännöt (*practices*) ja teot (*acts of citizenship*). Edellisellä Isin viittaa pääosin lakisäateisiin käytäntöihin kuten vaaleissa äänestämiseen. Kallio (mt., 168) selittää, että kansalaisuuden käytännöt voivat merkitä myös ”julkishallinnon asettamia, institutionalisoituneita, järjestäytymiseen perustuvia tai suoran demokratian mahdollistavia käytäntöjä”, kuten kuulemistilaisuuksia, kansalaisadresseja ja mielenilmauksia. Kansalaisuuden teot eivät sitä vastoin kuulu institutionalisointuneeseen eli virallispoliittiseen toimintaan, eivätkä ne noudata vakiintuneita vaikuttamisen muotoja. Isinin (2009, 378–379) mukaan kansalaisuuden teot ovat ihmisen intentionaalista toimintaa, joka kumpuaa päätöksestä toimia ja halusta tulla kuulluksi. Kansalaisuuden politisoituneita tekoja voivat olla vaikkapa graffitit, valtavirrasta poikkeava pukeutuminen tai vaihtoehtoiset elämäntavat (Kallio 2019, 169). Kansalaisuuden teot tarjoavat alikäisille monenlaisia ympäristöön vaikuttamisen keinoja.

Koskinen (2010, 18) mukaan kansainvälisessä ympäristöpolitiikan keskustelussa ympäristö- ja ekologinen kansalaisuus ymmärretään käytännössä usein varsin samankaltaisina käsitteinä (myös Viherhalo 2017, 344). Kotimaisessa tutkimuskirjallisuudessa ympäristö-

kansalaisuuden termiä käytetään sen sijaan usein Dobsonin määrittelemän ekologisen kansalaisuuden merkityksessä (esim. Aarnio-Linnanvuori 2018; Koskinen mt.; Åkerman 2014). Koskinen (mt., 18) esittää, että ympäristökasvatuksen kontekstissa on loogista puhua nimenomaan ympäristökansalaisuudesta. Hänen mukaansa ympäristökasvatusteorioissa ympäristö käsitetään laajasti niin, että se pitää sisällään luonnon ja erämaan lisäksi myös kaupunkiluonnon (myös Aarnio-Linnanvuori 2018, 16). Tässä artikkelissa seuraamme tätä näkemystä nojaten ajatukseen laajan ympäristönäkemyksen mukaisesta ympäristökansalaisuudesta. Ympäristökasvatuksen viitekehäyksessä ympäristökansalaisuus viittaa yksilön suhteeseen ympäristöön ja luontoon. Etenkin vahvalla luontoyhteydellä on todettu olevan yhteys aktiiviseksi ympäristötoimijaksi kasvamiseen (esim. Cantell & Aarnio-Linnanvuori & Tani 2020, 59–85).

Laajan ympäristönäkemyksen kautta määritetty ympäristökansalaisuus sopii artikkelin kontekstiin, koska olemme kiinnostuneita siitä, miten kaupungissa asuvat nuoret jäsentävät omaa suhdettaan ympäristöön. Vaikka ympäristökansalaisuuden käsitteeseen liitetään usein myös kestävän kehityksen, kulutuksen ja elämäntapojen kaltaisia teemoja, emme puhu tässä yhteydessä kestävästä kansalaisuudesta (Barry 2006; Gabrielson 2008), vaan kohdistamme analyttisen huomiomme kaupunkilaisnuorten ympäristösuhteeseen ja ympäristöön liittyvään toimintaan. Käsitämme alikäisten nuorten ympäristökansalaisuuden aktiivisena ja osallistuvana vastuullisena toimintana, jonka perustana on heidän arkinen suhteensa ympäristöön (myös Aarnio-Linnanvuori 2018; Koskinen 2010). Nuorten ympäristö vastuullinen toiminta voi olla sekä julkista että yksityistä, mutta sen painopiste on enemmän ei-virallispoliittisissa kansalaisuuden teoissa kuin kansalaisuuden käytäntöihin osallistumisessa.

Jotta nuorilla olisi edellytyksiä toimia aktiivisina ympäristökansalaisina, he tarvitsevat tietoa ympäristöongelmista ja siitä, miten niihin voi vaikuttaa yhteiskunnassa (ks. Kallio 2019, 169). Tarkastelemme alaikäisten nuorten herkistymistä ympäristökansalaisiksi eli sitä, miten nuoret hahmottavat ympäristöongelmia ja ovatko he kiinnostuneita toimimaan niiden ratkaisemiseksi – ja jos ovat, niin millä tavoin. Selvitämme myös, millaiset vaikutuskeinot nuoret näkevät itselleen mahdollisina yksityisillä ja julkisilla areenoilla. Huomiomme kohdistuu ennen kaikkea siihen, millaisia eletyn kansalaisuuden käytäntöjen ja tekojen mahdollisuuksia nuoret näkevät omassa arjessaan. Sen sijaan jätämme tarkastelun ulkopuolelle, toteuttavatko he tällaista ympäristökansalaisuutta käytännössä.

## Tutkimuksen aineisto ja menetelmät

Tutkimus on osa Tampereen yliopistossa toteutettavaa monitieteistä *NYT! Ahdistuksesta nuorten ympäristöpoliittiseen toimijuuteen*-hanketta (2020–2023), joka tutkii alaikäisten nuorten ympäristöajattelua, luontosuhdetta ja ympäristöpoliittisen toimijuuden mahdollisuuksia, kanavia ja esteitä medioituneessa yhteiskunnassa. Tässä artikkelissa keskitytään 15–16-vuotiaiden kaupungissa asuvien nuorten näkemyksiin mahdollisuuksistaan toimia ympäristökansalaisina. Artikkelin pohjautuu aineistoon, joka kerättiin keväällä 2020 Tampereen kaupungin nuorisopalveluiden neljässä yläkoulussa järjestämien Vaikuta!-päivien yhteydessä. Vaikuta!-päivä on muutaman tunnin mittainen koulussa tai oppilaitoksessa toteutettava tapahtuma, johon osallistuu koko ikäluokka tai opiskelijaryhmä. Vaikuta!-päivä tarjoaa nuorille tietoa yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta, auttaa nuoria tunnistamaan

omat vaikutusmahdollisuutensa ja rohkaisee heitä osallistumaan ja vaikuttamaan. Tapahtuma rakentuu Seppo.io-oppimislustalla mobiilisti pelattavan Vaikuta!-pelin ympärille. Peliä pelataan ryhmissä, ja se koostuu erilaisista tehtävistä, luovista työpajoista ja kyselyistä, joihin osallistumalla ryhmät keräävät pisteitä. (Nuorten Suomi 2021.) Koronapandemian takia kevään 2020 Vaikuta!-päivät toteutettiin kokonaan verkossa, ja oppilaat pelasivat sitä yksin kotonaan. Oppilaat vastasivat NYT!-tutkijoiden laatimaan kyselyyn osana Vaikuta!-päivän peliä.

Tapahtumaan osallistuneista kouluista yksi sijaitsee Tampereen keskustassa ja kolme lähioissa. Kaikkien koulujen lähellä on järviä, puistoja ja kaupunkimetsiä. Kyselyn eri osiin vastasi kysymyksestä riippuen 124–184 oppilasta. Kysely koostui avoimista kysymyksistä ja tehtävistä sekä monivalintakysymyksistä, joista osa toteutettiin erillisellä Forms-lomakkeella. Forms-osakyselyssä tiedusteltiin myös joitakin taustatietoja, joita kertoi 160 oppilasta. Vastaaajista 56 % ilmoitti olevansa tyttöjä, 36 % poikia, 2,5 % valitsi vaihtoehdon ”muu”, ja 5 % ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Taustatietona selvitimme lisäksi nuorten ympäristösuhdetta. Valtaosalla vastaajista on myönteinen ja läheinen suhde luontoon. Lähes kaikki vastasivat viihtyvänään luonnossa tai haluavansa viettää siellä enemmän aikaa. Kaksi kolmasosa vastaajista mainitsi lempipaikkansa sijaitsevan luontoympäristössä (esim. vesialueella, puistossa, metsässä). Myös kaupunkialueella sijaitseva ulkoliikuntapaikka tuotiin monissa vastauksissa esiin omana lempipaikkana.

Analysoimme artikkelissa vastauksia kysymyksiin, joissa tiedustelimme nuorten ajatuksia ja suhtautumista ympäristöongelmiin (K1, monivalinta) ja ympäristöongelmista ensimmäisenä mieleen tulevia sanoja (K2, avoin). Erittelemme myös nuorten tärkeimpinä pitämiään keinoja ratkaista ympäristöongelmia (K3, monivalinta) sekä heidän kiinnostustaan

vaikuttaa ongelmien ehkäisemiseen tai ratkaisemiseen (K4, monivalinta). Tiedustelimme niin ikään nuorten ideoita siitä, miten toisiin ihmisiin voi vaikuttaa, jotta he toimisivat ympäristön hyväksi (K5, avoin). Koska vaikuttamisen käsite on monille nuorille vieras, emme puhuneet tässä yhteydessä eksplisiittisesti vaikuttamisesta, vaan pyysimme vastaajia keksimään keinoja ”yllyttää toisia ihmisiä ympäristötekoihin”.

Monivalintakysymysten (K1, K3, K4) analyysi pohjautuu suorien jakaumien ja ristiintaulukoinnin tarkasteluihin, joiden tuloksia vertaamme sekä keskenään että avoimiin kysymyksiin peilaten. Avokysymysten (K2, K5) analyysissa hyödynsimme sisällönanalyysia, koska tavoitteena oli saada kiinni nuorten ympäristöongelmille ja niihin vaikuttamiselle antamista merkityksistä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 95–100). Luokittelimme vastaajille mieleen tulleita sanoja (K2) aluksi aineistolähtöisesti erottaen toisistaan vastauksissa mainitut ympäristöongelmat (esim. saaste; substantiivi-ilmaisut), niihin liittyvät kokemukset, tunteet ja aistimukset (esim. saastunut; adjektiivi-ilmaisut) sekä näitä tuottava toiminta (esim. saastuttaa/saastuttaminen; verbimuotoiset ilmaisut). Tällä pyrimme tavoittamaan nuorten ajatuksia ja tuntemuksia ympäristöön liittyvästä toimijuudesta. Toteutimme sanoista myös teemallisen luokittelun, jolloin esimerkiksi sanat saaste ja saastuttaa/saastuttaminen sijoittuivat samaan luokkaan. Temaattisen luokittelun avulla jäsensimme, millaisiin aiheisiin ja ongelmiin nuorten arkinen ympäristöajattelu kiinnittyy.

Analysoimme aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla myös yllytystehtävän (K5) vastauksia. Ensimmäiseksi luokittelimme niitä esimerkiksi ympäristöongelmia (seuraukset), vaikutuskeinoja (toiminta) ja vaikuttamisen areenoja (konteksti). Toisessa vaiheessa syvensimme tulkintaa peilaamalla sisällönanalyysin tuloksia nuorten ympäristöajattelua

ja -kansalaisuutta koskevaan teoreettiseen kirjallisuuteen. Tarkastelimme vastauksissa mainittujen vaikutuskeinojen sijoittumista yksityisen ja julkisen piiriin (Dobson 2003, 2007) sekä luokittelimme ne kansalaisuuden käytännöiksi tai teoiksi (Isin 2009; Kallio 2019). Lisäksi ristiintaulukoimme joitakin tuloksia nuorten ympäristösuhdetta määrittäviin taustakysymyksiin.

Kyselytutkimukseen osallistuneilta kouluilta pyydettiin ja haettiin tutkimusluvut. Nuoria ja heidän huoltajiaan informoitiin koulujen Wilma-järjestelmän kautta tutkimuksen tarkoituksesta ja siihen osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Nuorilla oli mahdollisuus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta ja silti osallistua Vaikuta!-päiville. Lisäksi heitä informoitiin muun muassa aineistonkeruun tavoista ja aineiston tietoturvasäilytyksestä sekä tulosten julkaisemisesta ilman yksilöiviä tunnisteita. Nuoret vastasivat kyselyihin nimimerkkiä käyttäen.

## **Ympäristöongelmien tiedostaminen ja niihin suhtautuminen**

Tiedustelimme Vaikuta!-päivän kyselyssä nuorten suhtautumista ympäristöongelmiin monivalintakysymyksellä (K1, kuvio 1). Vastaukset osoittavat nuorten olevan huolissaan ympäristöongelmista, mikä on havaittu myös monissa muissa tutkimuksissa (esim. Myllyniemi & Kiilakoski 2019). Vastaajista yli kaksi kolmasosa ajattelee, että ”Nuorten on toimittava ympäristöongelmien ratkaisemiseksi”. Sen sijaan vastausvaihtoehdon ”Nuorten ei tarvitse osallistua ympäristöongelmien ratkaisemiseen” valitsi vain muutama vastaaja. Lisäksi lähes kaksi kolmasosa ajattelee, että ”Ympäristöongelmat ovat aikamme suurin ongelma”. Toisaalta lähes joka viides vastaaja

ei ajattele ympäristöongelmia lainkaan. Silti vain harvojen mielestä ympäristöongelmien merkitystä liioitellaan.

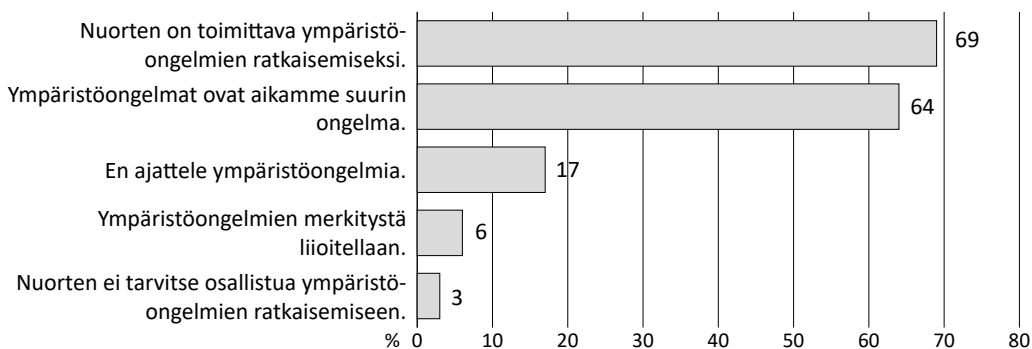
Saadaksemme paremmin kiinni nuorten ajatuksista ja tuntemuksista tiedustelimme myös, mitkä kolme sanaa tulevat heille ensimmäisenä mieleen ympäristöongelmista (K2). Suurin osa vastaajista löysi vaivattomasti pyydetyt kolme sanaa, joskin osa heistä kirjoitti esimerkiksi sanapareja (esim. savuttava tehdas, luonto tuhoutuu, likainen meri). Todennäköisesti kysymyksemme johdattelemana puolet vastaajista mainitsi ensimmäiseksi mieleen tulevana sanoina ongelmia kuten saaste, päästö ja tuho. Kiinnostava havainto on, että monet mainitsivat myös sanoja, joiden merkitys viittaa kokemuksiin, tunteisiin ja aistimuksiin sekä toimintaan. Kokemussanojen luokassa toistuvat eritoten sanat suru (N=7), ahdistus (N=6), välinpitämättömyys (N=5) ja sotkuisuus (N=5). Koska luetellut sanat ovat irrallisia ilman kontekstia, on vaikea sanoa, viittaavatko nuoret niillä omiin vai toisten ihmisten kokemuksiin. Tässä luokassa esiintyy vain yksi positiivisen konnotaation omaava sana, rauha (N=1).

Toimintaa kuvaavien sanojen lähiluku paljastaa, että ne liittyvät pääosin ongelmal-

liseen toimintaan, esimerkiksi roskaamiseen. Toisaalta sanoista (esim. kulutus) ei voi aina päätellä, viittaavatko ne ongelmia aiheuttavaan vai ehkäisevään toimintaan. Vain muutammat sanat tuntuisivat viittaavan ensisijaisesti ongelmien ehkäisemiseen tai ratkaisemiseen (esim. ”älä roskaa!”, kierrätys, koululakot). Tämä havainto herättää kysymään, missä määrin yläkouluikäiset nuoret ovat herkistyneet ympäristöongelmille siitä näkökulmasta, mitä niille on mahdollista tehdä.

Analysoimme vastaajien mainitsemia, ensimmäisenä mieleen tulleita sanoja myös luokittelemalla niitä aiheiden perusteella (taulukko 1). Listan kärjessä on kaksi muista selvästi erottuvaa aihetta, saaste (n=68) ja roska (N=40), jotka kattavat määrällisesti lähes puolet kaikista taulukon sanoista ja 24 % koko sanoja luokittelevan aineiston sanoista. Tulosta voi selittää se, että yläkoulun oppikirjoissa ympäristövastuusta puhuttaessa pääpaino on jätteiden lajittelussa, kierrätyksessä ja kulutusvalinnoissa (Aarnio-Linnavuori 2018, 76–77). Lisäksi monissa kouluissa järjestetään roskienkeräystalkoita, joten roskaamiseen liittyvät aiheet tulevat nuorille todennäköisesti mieleen helposti. Kolmanneksi yleisimpänä aiheena luokitte-

#### Mitä ajattelet ympäristöongelmista? Valitse 1–2 osuvinta kohtaa.



Kuvio 1. Vaikuta!-päivään 2020 osallistuneiden yhdeksäsluokkalaisten ajatuksia ympäristöongelmista (% vastanneista, N=160).

lussa nousi esiin ilmasto. Myös se on nuorille tuttu aihe jo siksi, että ilmastonmuutoksesta puhutaan paljon medioissa.

Taulukko 1. Vaikuta!-päivään osallistuneiden 9.-luokkalaisten (N=160) eniten mainitsemat ympäristöongelmiin liittyvät aiheet (taulukko sisältää 254/446 mainintaa).

Kysymykseen "Mitä tulee ensimmäisenä mieleen ympäristö-ongelmista?" Nuorten kymmenen eniten mainitsemaa aihetta	Mainintojen määrä
Saaste	68
Roska	40
Ilmasto	34
Tunne	22
Muovi	17
Teollisuus	16
Ihminen	13
Eläimet	12
Liikenne	12
Vesi	10
Äkillinen luonnonkatastrofi	10

Selvitimme myös nuorten näkemyksiä mahdollisuuksista vaikuttaa ympäristökysymyksiin kansalaisina. Tämä tehtiin kysymällä, millaisin keinoin vastaajat yllyttäisivät toisia ihmisiä tekemään ympäristötekoja. Luokitelimme vastaukset erittelemällä, millaisia ympäristöongelmia niistä nousee esiin (taulukko 2). Eniten mainintoja sai ilmastonmuutos, joka on myös muiden tutkimusten mukaan suomalaisnuorten suurin tulevaisuuden huolenaihe (Pekkarinen & Myllyniemi 2019). Ilmastonmuutoksen jälkeen mainittiin yleisimmin ongelmia, joihin alaikäisten nuorten on melko helposti mahdollista vaikuttaa omassa arjessaan (esim. jätteet, ruokatavat, moottoriliikenne, tavaroiden kulutus). Vain muutamissa vastauksissa mainittiin veden- ja

energiankulutuksen kaltaisia aiheita, joihin alaikäiset nuoret todennäköisesti harvemmin kiinnittävät arjessaan huomiota.

Taulukko 2. Vaikuta!-päivään osallistuneiden 9.-luokkalaisten (N=171) eniten mainitsemat ympäristöongelmat, joihin he keksivät vaikutuskeinoja.

Kehotuksessa "Yllytä toisia ihmisiä ympäristötekoihin!" Nuorten kymmenen eniten mainitsemaa ympäristöongelmaa	Mainintojen määrä
Ilmastonmuutos	46
Jäte	30
Ruoka	29
Moottoriliikenne	23
Tavaroiden kulutus	12
Teollisuus	11
Epäekologiset elämäntavat	9
Luonnon hyväksikäyttö	7
Vedenkulutus	3
Energiankulutus	3

Kun taulukoita 1 ja 2 peilataan toisiinsa, ne avaavat erilaisia näkymiä nuorten kokemuksiin ja ajatuksiin ympäristöongelmista. Taulukko 1 kertoo siitä, millaisia välittömiä mielleyhtymiä ympäristöongelmat sanana tuottavat nuorille. Taulukon 2 informaatio ympäristötekoihin yllyttämisen keinoista johdattelee puolestaan siihen, miten nuoret arvioivat ja arvottavat ympäristöongelmiin kytkeytyvää toimijuutta. Koska Vaikuta!-pelin pelaamiseen käytettävissä ollut aika oli rajallinen, vaikutuskeinot oli keksittävä nopeasti. Näin nuoret joutuivat ideoimaan keinoja ja samalla assosioimaan niihin ympäristöongelmia, jotka tulivat heille ensimmäisenä mieleen (ongelmia, joihin voidaan vastata nuorten keksimillä yllytyskeinoilla). Ennakolta voitaisiin olettaa, että nopeasti kek-

sityt ympäristöongelmat (taulukko 2) olisivat samansuuntaisia aiemmin kysytyjen, ensimmäisenä mieleen tulleiden sanojen kanssa. Näin ei kuitenkaan ole, eivätkä taulukot 1 ja 2 korreloi suoraan keskenään. Tulkitsemme tätä havaintoa niin, että yllytystehtävässä mainitut ympäristöongelmat saattavat olla sellaisia, joihin nuoret haluaisivat itse vaikuttaa tai joihin he kokevat toisten voivan vaikuttaa.

Taulukko 2 ilmentää ympäristöongelmia, joille nuorten mukaan olisi tärkeää tehdä jotakin. Sen kärjessä on ilmastonmuutos, joka taulukossa 1 on vasta kolmanneksi yleisin aihe. Ajattelemmme tuloksen kertovan siitä, että omassa arjessaan nuoret mieltävät ympäristöongelmat usein aistein havaittaviiin asioihin kuten saasteisiin ja roskaamiseen. Ilmastonmuutos saattaa sen sijaan tuntua nuorista vielä abstraktilta ilmiöltä, joka ei kosketa suoraan heidän omaa elämäänsä (Pihkala 2017, 26). Kun ajatellaan, että 15–16-vuotiaiden nuorten ajattelukyky on vasta kehitymässä, tuntuu luontevalta olettaa, että tämän ikäisiä nuoria kiinnostavat ennen kaikkea lähellä olevat, konkreettisesti näkyvät ja tuntuvat asiat. Pihkalan (mt.) mukaan ihmisillä on ylipäättään taipumus korostaa niin ajan kuin välimatkan suhteen lähellä olevia uhkia. Näin ajattelun paikallisiin ympäristöongelmiin on helpompi tarttua kuin vaikeasti hahmotettaviin, ilmastonmuutoksen kaltaisiin globaaleihin ongelmiin.

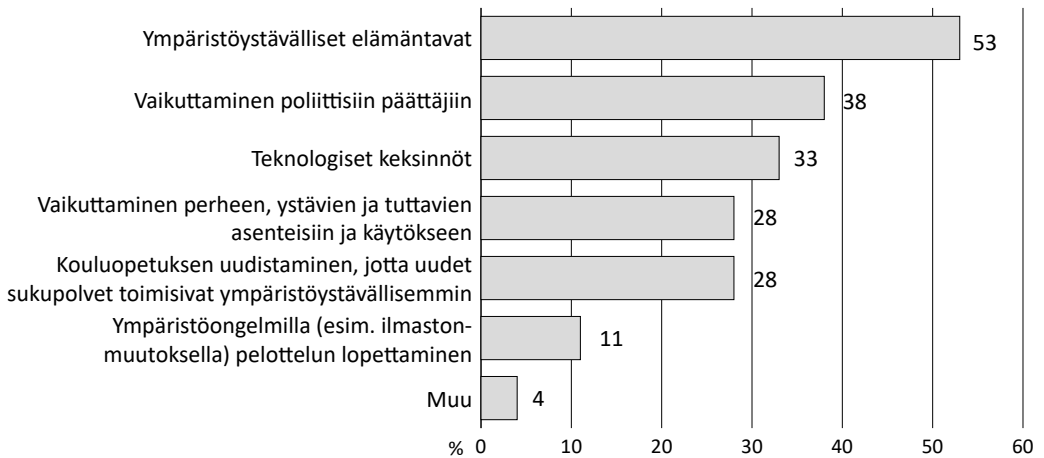
## Nuorten näkemyksiä ympäristöongelmiin vaikuttamisesta

Kyselyssä tiedusteltiin myös, mitkä ovat vastaajien mielestä tärkeimpiä keinoja ratkaista ympäristöongelmia (K3, kuvio 2). Vastausten perusteella nuoret näkevät ratkaisukeinot laaja-alaisesti. Yli puolet vastaajista pitää tärkeänä ympäristöystävällisiä elämäntapoja (myös Hyry 2019). Yli kolmannes näkee tärkeänä

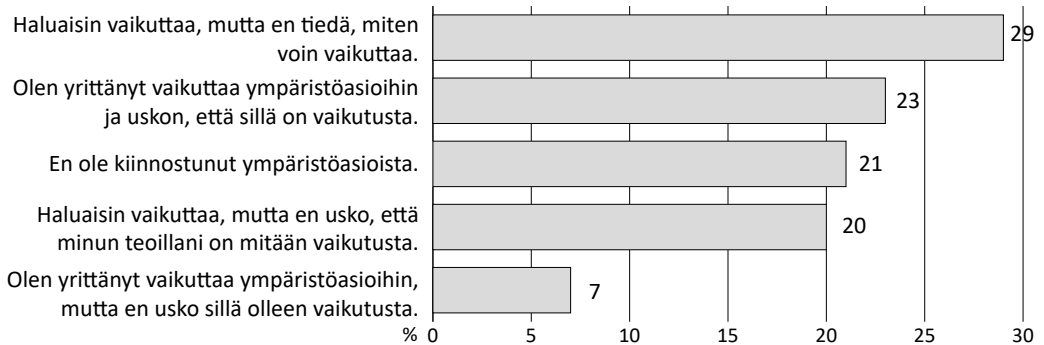
keinona poliittisiin päättäjiin vaikuttamisen, ja lähes yhtä moni katsoo, että ympäristöongelmia voidaan ratkaista teknologisilla keksinnöillä. Lähes kolmannes vastaajista pitää keskeisenä keinona myös kouluopetuksen uudistamista. Tämä havainto on kiinnostava, koska tehtävässä, jossa keksittiin keinoja yllyttää toisia ihmisiä ympäristötekoihin, ei noussut esiin opetuksen uudistamiseen liittyviä ideoita. Niin ikään lähes kolmannes vastaajista ajattelee, että on tärkeää vaikuttaa perheen, ystävien ja tuttavien asenteisiin ja käytökseen. Joka kymmenennen vastaajan mielestä ympäristöongelmilla pelottelu olisi lopetettava.

Nuorilta kysyttiin monivalintatehtävällä, haluaisivatko he itse vaikuttaa lähiympäristönsään tai laajemmin siihen, että toiset ihmiset toimisivat enemmän ympäristöongelmien ehkäisemiseksi tai poistamiseksi (K4, kuvio 3). Lähes kolmannes vastaajista ilmoittaa haluavansa toimia näin, mutta he eivät tiedä, miten tämä tapahtuisi. Viidennes haluaisi vaikuttaa toisiin, mutta he eivät usko sillä olevan mitään merkitystä. Miltei joka neljäs vastaajista kertoo yrittäneensä vaikuttaa ja uskovan, että sillä on myös ollut todellista vaikutusta. Harvempi kuin joka kymmenes toteaa yrittäneensä vaikuttaa ympäristöasioihin mutta ilman tulosta. Viidesosa vastaajista ei ole kiinnostunut ympäristöasioista.

Olimme kiinnostuneita myös siitä, korreloiko nuorten halu vaikuttaa ympäristöasioihin heidän ympäristö- ja luontosuhteensa kanssa. Selvittääksemme tätä ristiintaulukoimme vastausvaihtoehdon ”En ole kiinnostunut ympäristöasioista” taustoittavien kysymysten kanssa. Tuloksista käy ilmi, että luonnon elämyksellisellä kokemisella on vahva yhteys nuorten kiinnostukseen vaikuttamista kohtaan. Yli kolmannes (36 %) vastaajista, joille ei ollut jäänyt mieleen luontokokemuksia tai jotka eivät muistaneet niitä, ilmoitti, että ympäristöasiat eivät kiinnosta heitä. Sitä vastoin vain

**Mitkä ovat mielestäsi 1–2 tärkeintä keinoa ympäristöongelmien ratkaisemisessa?**


Kuvio 2. Vaikuta!-päivään osallistuneiden 9.-luokkalaisten vastauksissa mainitut ympäristöongelmien ratkaisemisen keinot (% vastanneista, N=160).

**Haluaisitko vaikuttaa lähipiirissäsi, kunnassasi tai laajemmin siihen, että ihmiset toimisivat enemmän ympäristöongelmien (esim. ilmastonmuutoksen, saastumisen) ehkäisemiseksi tai poistamiseksi?**


Kuvio 3. Vaikuta!-päivään osallistuneiden 9.-luokkalaisten ajatuksia vaikuttamisesta toisiin ihmisiin ympäristöongelmien ehkäisemiseksi tai poistamiseksi (% vastanneista, N=160).

noin kymmenesosa vastaajista, joille oli jäänyt mieleen jokin luontokokemus, ei ollut kiinnostanut ympäristöasioista. Lisäksi tutkimme kielteisten vastausvaihtoehtojen yhteyttä luonnossa viihtymättömyyteen. Niistä yhdeksästä nuoresta, jotka eivät viihdy lainkaan luontoympäristössä (tai heidän vastauksensa luonnossa

viihtymisestä olivat merkitykseltään ristiriitaisia), kahdeksan suhtautui ympäristöongelmiin vaikuttamiseen kielteisesti. Ristiintaulukoinnin tulokset kertovat siitä, että vahvalla luonto- ja ympäristösuhteella ja luonnossa viihtymisellä on myönteinen yhteys haluun toimia aktiivisena ympäristökansalaisena, kuten aiemmissakin

tutkimuksissa on havaittu (Asah ym. 2018; Wells & Lekies 2012).

Selvitimme nuorten näkemyksiä ympäristöasioihin vaikuttamisesta myös avokysymyksellä (K5). Pyysimme nuoria kertomaan koululakon ohella ainakin kaksi keinoa, joilla he voisivat yllyttää toisia ympäristötekoihin (ks. taulukko 2).<sup>1</sup> Tunnistimme vastauksista viisitoista erilaista vaikutuskeinoa, jotka luokittelimme kansalaisuuden virallispoliittisiin käytäntöihin ja niiden ulkopuolelle sijoittuviin kansalaisuuden tekoihin (taulukko 3). Enemmistö nuorten mainitsemista keinoista on kansalaisuuden tekoja.<sup>2</sup>

Kansalaisuuden käytännöistä oppilaat tuovat esille aloitteiden tekemisen ja adressit. Vain yksi vastaajista ehdottaa selvästi kansalaisaloitetta, jonka tekeminen ja allekirjoittaminen edellyttää kuitenkin täysikäisyyttä. Kolmesta muusta ehdotuksesta ei voi päätellä, viitataanko niissä kansalais- tai kuntalaisaloitteeseen tai muun tyyppisiin aloitteisiin. Kuntalaisaloitteita voivat tehdä myös alaikäiset. Lisäksi heillä on oikeus liittyä puolueeseen tai yhdistykseen

15-vuotiaana. Nuorisovaltuuston toimintaan voivat osallistua myös tätä nuoremmat.

Toinen vastaajien esille tuoma virallisen järjestelmän heille sallima keino on mielenosoitus, jonka mainitsee noin joka kymmenes. Vaikka pyysimme nuoria mainitsemaan muita keinoja kuin koululakon, muutama mainitsee myös sen. Tämä kertonee siitä, että nuoret pitävät koululakkoa tärkeänä keinona vaikuttaa ja että he tuntevat sen hyvin. Suomen laki ei sen sijaan tunne koululakkoa kansalaisten vaikutuskeinona, toisin kuin mielenosoituksen.

Kuten taulukosta 3 nähdään, valtaosa vastaajien mainitsemista keinoista sijoittuu ei-virallispoliittisten kansalaisuuden tekojen luokkaan, jonka korostumista voi selittää se, että nuoret saattoivat mieltää yllyttämisen kohdistuvan alaikäisiin ikätovereihinsa. Kysymyksenasettelu ”Yllytä muita ihmisiä ympäristötekoihin!” saattoi myös johdatella ideoimaan nimenomaan kansalaisuuden tekoja. Puolet vastaajista mainitsee toisten mielipiteisiin ja näkemyksiin vaikuttamisen, kuten mielipidekirjoitukset ja tarinoiden kertomisen. Puhumisen ja kirjoittamisen lisäksi

Taulukko 3. Vaikuta!-päivään osallistuneiden 9.-luokkalaisten (N=171) ehdottamat keinot yllyttää toisia ympäristötekoihin.

Kansalaisuuden käytännöt	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Aloitteiden tekeminen ja aloitteiden/adressien allekirjoittaminen</li> <li>• Puolueeseen liittyminen, nuorisovaltuustoon osallistuminen ym.</li> <li>• Mielenosoituksen järjestäminen tai niihin osallistuminen</li> </ul>
Kansalaisuuden teot	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Mielipidevaikuttaminen (esim. kampanjointi, kannustus, mainonta, mielipidekirjoitukset, kantaaottava taide)</li> <li>• Oma ympäristöstävällinen käyttäytyminen (esim. kulutusvalinnat)</li> <li>• Toimiminen esimerkkinä muille</li> <li>• Faktojen kertominen</li> <li>• Ympäristötekojen vinkkaus</li> <li>• Haasteiden levittäminen</li> <li>• Koululakkoon osallistuminen</li> <li>• Ekotapahtuman järjestäminen</li> <li>• Yhteydenotto poliittisiin päättäjiin</li> <li>• Rahan lahjoittaminen</li> <li>• Teollisuustuotantoon vaikuttaminen</li> <li>• Anarkia</li> </ul>



vastaajat ehdottavat taiteellisia vaikuttamisen keinoja, kuten musiikin tekemistä.

Yllättävää on, että vaikka kysyimme vastaajilta keinoja yllyttää *toisia* ihmisiä ympäristötekoihin, noin puolet ehdottaa keinoksi omaa ympäristöystävällistä käyttäytymistä. Vastaavalla tavalla monivalintatehtävässä (K3), jossa vastaajilta kysyttiin keinoja ratkaista ympäristöongelmia, yli puolet vastaajista valitsi vaihtoehdon ”ympäristöystävälliset elämäntavat”. Nuorten mukaan ympäristöongelmia voidaan ratkaista muun muassa:

syömällä vegeakkeja ja pyöräilemällä

kierrättämällä ja olla ostamatta turhaa tavaraa

Ostamalla hyvän laatuista vaatteita ja tavaroita ja suosimaan kasvisruokaa ja kierrättämällä.

Omaa ympäristökäyttäytymistä vaikutuskeinoksi ehdottaneista noin puolet esittää, että he voivat samalla toimia muille esimerkkinä, kuten seuraavista sitaateista käy ilmi:

Kun olen kavereiden kanssa voin poimia vaikka vastaan tulevia roskia roskiin, sitten kaverini varmaankin lopettaisivat roskien heittämisen luontoon.

Olen itse kasvissyöjä ja se on mielestäni kannustava tapa vaikuttaa.

Arkisten kulutustottumusten muuttaminen on tosin todettu vaikeaksi (Pihkala 2017, 28). Nuorten ympäristötietoiset valinnat voivat olla hankala kysymys jo siksi, että heillä ei ole samanlaisia taloudellisia resursseja kes-tävään kuluttamiseen kuin aikuisilla (Autio & Wilska 2003). Toisaalta, koska nuoruudessa ollaan vasta etsimässä ja jäsentämässä omia rooleja ja osallistumisen tapoja (esim. Sotkasiira & Haikkola & Horelli 2010), kulutustottumusten muuttaminen ympäristöystävällisemmiksi voi olla helpompaa kuin

myöhemmin, kun tottumuksista on jo tullut rutiinia.

Yllytystehtävän vastausten lähiluku paljastaa, että suuri osa nuorista hahmottaa aktiivisen ympäristökansalaisuuden toiminnan kentäksi lähiympäristön (esim. koti, oma asuinpaikka) ja lähellä olevat ihmiset (esim. ystävät, perhe, suku). Erittelimme oppilaiden vastauksista myös yllyttämisten sijoittumista yksityiselle ja julkiselle areenalle. Lähes puolet nuorista mainitsee tekoja, joiden kontekstiksi tulkitsimme yksityisen piirin. Yksi vastaajista pohtii:

Voisin kertoa sukulaisilleni kuinka tärkeää se on, sillä vanhemmat ihmiset eivät välttämättä aina ymmärrä, ei tietenkään kaikki ole sellaisia. Jos saisin edes muuttaman sillä tavalla vaikkapa lajittelemaan tai vähentämään lihan syöntiä, se olisi jo hyvä.

Yksityisen piirin korostumista voi selittää oppilaiden nuoren iän lisäksi se, että ihmisten on helpompi tarttua henkilöitäviin ja lähellä oleviin kuin abstrakteihin ja etäisiin asioihin (Pihkala 2017, 26). Tämä selittää myös sitä, miksi monissa vastauksissa tuotiin esiin koulu vaikuttamisen areenana. Joka neljäs vastaaja mainitsee kuitenkin yhtäaikaan sekä yksityisiä että julkisia keinoja.

Vaikka mediat ovat nykyään erottamaton osa nuorten arkea, vain noin joka kolmannessa vastauksessa yllyttämisen areenana tai kanavana on media. Eräs vastaajista kirjoittaa:

Kertoisin somessa ympäristöteoistani ja nostaisin tunnetummaksi esim. nettikaupan epäekologisuutta. Voisin myös pistää lehteen mielipidekirjoituksen, jossa nostaisin esiin yhteiskunnan luontoa säästättäviä käytäntöjä, kuten bensalla kulkevia busseja.

Joissakin vastauksissa mainitaan vaikuttamisen areenana sekä perinteinen että sosiaalinen media. Jälkimmäinen mainitaan vastauksissa useammin, mitä voi selittää se, että nuoret

ovat aktiivisia sosiaalisen median käyttäjiä. Areenana perinteinen media on luonteeltaan julkinen, kun taas sosiaalinen media voi olla joko julkinen tai yksityinen (tai puolijulkinen) riippuen käytetystä sovelluksesta, sen asetuksista ja seuraajien määrästä (tästä lisää esim. Pienimäki & Kotilainen 2018). Monien oppilaiden vastauksissa esiintyy yhtä aikaa erilaisissa konteksteissa tapahtuvia ”yllytyksiä”. Vain joka kymmenennessä vastauksessa areenana on pelkästään sosiaalinen media. Silloinkin vastaus voi olla moniulotteinen, kuten seuraavassa sitaatissa:

Puhu aiheesta somessa: nykyään aikalailta kaikki nuoret ovat aktiivisia somessa, joten mikä muukaan olisi parempi ja näkyvämpi paikka olla äänessä? Tee youtube video, julkaise Snapchat- tai instagram julkaisu, jossa kannustat ihmisiä esimerkiksi ihan vain kierrättämään. Itse julkaisin vuonna 2018 instaan kuvan, jossa minä ja ystäväni heilutamme mielenosoitus kylttiä ilmastolakossa. Uskon, että se inspiroi ihmisiä käymään tuollaisissa tapahtumissa.

Vastauksissa nousee esiin median ohella myös muita julkisia vaikuttamisareenoita. Nuoret ehdottavat esimerkiksi, että he voisivat kiinnittää julisteita julkisten rakennusten seiniin, julkaista musiikkia ilmastonmuutoksesta tai osallistua mielenosoitukseen. Kaikkiaan reilusti yli kolmanneksessa vastauksista toiminnan areenana on jokin muu julkinen tila kuin media tai koulu.

## Pohdinta

Tutkimuksemme tekee näkyväksi sen, että ympäristöasiat kiinnostavat suurta joukkoa alaikäisiä kaupunkilaisnuoria. Valtaosa kyselyyn vastanneista tamperelaisista yhdeksäsluokkalaisista pitää ympäristöongelmia aikamme suurimpana haasteena ja ajattelee, että myös nuorten pitäisi osallistua niiden ratkaisemiseen (ks. myös Myllyniemi & Kiila-

koski 2019). Lisäksi monet haluaisivat olla vaikuttamassa siihen, että toiset ihmiset toimisivat enemmän ongelmien ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Tutkimustulos horjuttaa oletusta siitä, etteivät alaikäiset nuoret olisi kiinnostuneita merkittävistä yhteiskunnallisista kysymyksistä (ks. myös Honkatukia ym. 2020, 27). Suurella osalla tutkimukseen osallistuneista kaupungissa asuvista 15–16-vuotiaista nuorista on kiinnostusta toimia aktiivisina ja vastuullisina ympäristökansalaisina.

On silti tärkeää havaita, että noin joka viides kyselyyn vastanneista kertoi, ettei ajattele ympäristöasioita (17 %) tai ole niistä kiinnostunut (21 %). Tämä saattaa tarkoittaa sitä, että näin vastanneet nuoret eivät ole (vielä) herkistyneet ympäristöasioille tai he epäilevät esimerkiksi ilmastonmuutoksen faktuaalisuutta. Kuten edellä toimme esiin, ristiintaulukoimme ympäristöstä kiinnostumattomien vastauksia luontosuhdetta taustoittavien kysymysten kanssa. Teimme näin, koska olimme kiinnostuneita aiemmista tutkimushavainnoista, joiden mukaan varhainen, omaehtoinen luonnossa oleilu lisää myöhempää kiinnostusta toimia ympäristökansalaisena. Ristiintaulukointi osoitti, että ympäristöasioista kiinnostumattomien joukossa on enemmän nuoria, jotka eivät koe viihtyvänsä luonnossa ja joille ei ollut jäänyt mieleen mitään erityistä luontokokemusta. Ympäristöasioille herkistymättömyyden sijasta kyse voikin olla siitä, ettei luonto ole näille nuorille merkityksellinen asia. Toisaalta kyselyn tulokset antavat viitteitä myös siitä, ettei myönteinen luontosuhde automaattisesti johda aktiiviseen ympäristökansalaisuuteen.

Nuoret näkevät ympäristökansalaisuutensa pääosin ei-virallisipoliittisina kansalaisuuden tekoina, mikä voi osin johtua kysymyksenasettelustamme. Erityisen kiinnostavaa on, että noin puolet vastaajista ehdottaa omaa ympäristöystävällistä käytöstä keinoksi vaikuttaa ympäristötekoihin, vaikka kysymyksessä

pyydettiin esittämään tapoja yllyttää *toisia* ihmisiä. Tulos herättää pohtimaan, lukivatko nuoret tehtävän huonosti vai eivätkö he koe voivansa vaikuttaa muihin. Tai ajattelevatko he, että muutos alkaa ensisijaisesti itsestä. Viimeksi mainitun tulkinnan puolesta puhuu se, että puolelle vastaajista oma käyttäytyminen merkitsi samalla esimerkkinä toimimista. Nuoret saattavat myös nähdä elämäntapavalinnat keskeisenä mahdollisuutena vaikuttaa laajemmin ympäristöasioihin. Tulosta voi selittää myös se, että yläkoulun oppikirjoissa painotetaan enemmän yksilöllistä kuin yhteisöllistä ympäristövastuuta (Aarnio-Linnanvuori 2018, 77). Yksilöiden vastuuttamista ympäristöongelmien ratkaisemisesta on kriittisissä näkemyksissä moitittu uusliberalistiseksi ajatteluksi, jossa yritysten ja julkisten palvelujen ympäristövastuu ulkoistetaan yksityisen piiriin (esim. MacGregor 2006). Nuorten olisikin hyvä tunnistaa oman elämäntyylin ohella myös yhteiskuntaan rakenteellisesti vaikuttavia vaikutuskeinoja.

Kun noin puolet kyselyssä mainituista yllytyskeinoista viittaa toimintaan yksityisen piirissä ja joka kymmenes koulussa, voidaan päätellä, että ympäristökansalaisuus merkitsee nuorille ennen kaikkea vaikuttamista lähellä oleviin ihmisiin. Lisäksi yllytyskeinojen sijoituksessa pääosin lähiympäristöön, nuorten voidaan ajatella jäsentävän ympäristökansalaisuutensa toimintakentän ensisijaisesti paikalliseksi. Tulokset näyttävät niin ikään osoittavan, että valtaosa alaikäisistä nuorista ei koe mediavälitteistä julkista kansalaisuutta keskeiseksi areenaksi ja tavaksi vaikuttaa ympäristöongelmiin – Greta Thunbergin esimerkistä huolimatta. Kyselyssä sosiaalinen media toimi potentiaalisena vaikuttamisen areenana vain vajaalle kolmannekselle vastaajista. Nuorten halu vaikuttaa ympäristökysymyksiin ei silti välttämättä tarkoita aktiivista toimimista, sillä vain vajaa kolmannes kertoi *yrittäneensä* vaikuttaa ympäristöasioihin. Vastauksista identi-

fioimiemme ympäristöongelmien moninaisuus kuitenkin paljastaa, että aktiivisuuden puute ei johdu ainakaan siitä, että nuoret eivät olisi tietoisia ympäristöongelmista vaan pikemminkin siitä, että he eivät koe tuntevansa keinoja vaikuttaa niihin.

Vuoden 2018 Nuorisobarometrissa nuorten suurimmaksi huoleksi todetaan ilmastonmuutos: 68 % 15–29-vuotiaista nuorista kokee paljon tai erittäin paljon ilmastonmuutoksesta johtuvaa epävarmuutta tai turvattomuutta (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 76). Myös oman kyselymme yllytystehtävässä ilmastonmuutos on eniten mainittu ongelma (taulukko 2). Nuoret siis tiedostavat ilmastonmuutoksen vakavuuden. Toisaalta, kun sanojen assosiaatiotehtävässä (taulukko 1) ympäristöongelmat toivat heti mieleen ilmaston vain joka viidennelle vastaajalle, voidaan kysyä, millainen sija ilmastohuolella lopulta on alaikäisten nuorten arjessa. Jos ilmasto olisi jatkuvasti nuorten ajatuksissa, se olisi oletettavasti tullut nopeasti mieleen useammalle. Omiin tutkimustuloksiimme peilaten Nuorisobarometrin tuloksen voidaan ajatella kertovan nuorten ilmastohuolen yleisyydestä mutta ei sen tiheydestä tai syvyydestä (myös Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 76). Nuorten tuntema vakava huoli ilmastosta ei näyttäisi läpäisevän ainakaan 15–16-vuotiaiden arkea.

Assosiaatiotehtävässä ympäristöongelmasanojen jälkeen nuoret mainitsevat eniten kokemuksia, tunteita ja aistimuksia. Yllättäen sana *suru* mainitaan useammin kuin *ahdistus* (myös Hyry 2019). Pihkalan (2017, 68–71) mukaan ympäristösurusta voi seurata esimerkiksi ongelmien kieltäminen, kivuliiden tunteiden ohittaminen ja epätoivo. Yksittäisten sanojen pohjalta ei tosin voida päätellä varmasti, että nuoret kokevat surua tai ahdistusta. Toisaalta 11 % vastaajistamme piti tärkeimpänä keinona ratkaista ympäristöongelmia siten, että niillä pelottelu lopetetaan. Tämä voidaan tulkita joko niin, että näin

vastanneet nuoret haluavat kieltää ongelmat, tai siten, että he eivät kykene käsittelemään niihin liittyviä tunteitaan. Mikäli näin on, nuoria olisi autettava käsittelemään ympäristöongelmien herättämiä ristiriitaisia tunteita, sillä kyvyttömyys käsitellä niitä voi johtaa esimerkiksi ilmastonmuutoksen kieltämiseen (myös Pihkala 2017).

Vajaa kolmannes (29 %) nuorista toi kyselyssä esiin, etteivät he tiedä, miten he voisivat vaikuttaa toisiin ihmisiin ympäristöongelmien ratkaisemiseksi. Tulos on ristiriidassa sen kanssa, että nuoret kuitenkin ideoivat runsaasti keinoja yllyttää muita ei-virallispoliittisiin ympäristötekoihin (esim. haasteiden levitys, kulutusvalinnat; ks. myös Myllyniemi & Kiilakoski 2019). Alaikäiset nuoret siis tunnistavat monenlaisia keinoja toimia ympäristökansalaisina, mutta eivät välttämättä miellä niitä vaikuttamiseksi.

Edellä mainittu havainto vahvistaa kokemustamme siitä, että vaikuttaminen on monille nuorille vieras käsite. Tämä näkyi myös siinä, että kun kyselyssä tiedustelimme nuorten halua vaikuttaa ympäristöongelmien ratkaisemiseen – ja käytimme siinä yhteydessä vaikuta-termiä – tuloksena oli, että vain noin kolmannes oli yrittänyt vaikuttaa. Rytioja ja Kallio (2018, 21–24) argumentoivat, että tutkimukset, joissa päätellään nuorten olevan kiinnostumattomia vaikuttamisesta, saattavat olla seurausta kyselytutkimusten taustalla piilevästä tavasta ymmärtää vaikuttaminen virallispoliittisena toimintana. Kun sen sijaan nuorilta kysytään kiinnostusta vaikuttamiseen eri tavoin, kuten pyytäessämme heitä ideoimaan yllytyskeinoja, tuloksena voi olla rikas joukko ei-virallispoliittisia kansalaisuuden tekoja. Toisaalta on hyvä muistaa, että 15–16-vuotiaina nuoret ovat vasta kasvamassa aikuisuuteen ja sen mukanaan tuomiin yhteiskunnallisen toimijuuden mahdollisuuksiin (esim. Kuusinen 1995, 129–130).

## Johtopäätökset

Tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, ettei perusopetuksessa puhuta alaikäisille nuorille monipuolisesti yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että nuoret eivät kyselyssämme käsitäneet kansalaisuuden tekoja vaikuttamiseksi. Monet vastasivat, että he eivät tiedä, miten ympäristöasioihin voi vaikuttaa, vaikka toisessa kysymyksessä he keksivät runsaasti erilaisia ei-virallispoliittisia keinoja yllyttää toisia ihmisiä ympäristötekoihin. Kaikki tavat, joilla nuoret jo nykyisellään vaikuttavat ympäristökansalaisina (kuten toisille esimerkkinä toimiminen), olisi arvokasta tehdä näkyväksi.

Yksi tapa lisätä nuorten tietoisuutta vaikuttamisesta voisi olla, että he keksisivät erilaisia vaikutuskeinoja ryhmissä esimerkiksi yhteiskuntaopin tunnilla – kuten kyselymme yllytystehtävässä – ja jakaisivat niitä vertaisilleen. Keinoja voitaisiin myös harjoitella opetuksen puitteissa (ks. Yle 25.4.2019). Näin yhä useampi nuori saisi käytännön tuntumaa tapoihin, joilla alaikäiset nuoret voivat toimia kansalaisina. Toisaalta, kun nuoret herkistetään ympäristökysymyksille ja -ongelmille, on tärkeää samalla käsitellä niiden esiin nostattamia tunteita, jotta orastava kiinnostus vaikuttamiseen ja ympäristökansalaisuuteen ei muuttuisi ympäristösuruksi tai ilmastoahdistukseksi. Monipuolisen keskustelun puutteesta perusopetuksessa kertoo tällä hetkellä myös se, että puolet kyselymme vastanneista nuorista ehdotti vaikutuskeinoksi omaa elämäntyyliä, mikä on sinänsä merkittävä asia. Sen lisäksi että oppikirjoissa ja opetuksessa puhutaan kunkin omasta ympäristökäyttäytymisestä, oppilaille olisi tärkeää tarjota esimerkkejä myös muista kansalaisuuden teoista ja käytännöistä.

Monissa tutkimuksissa on todettu, että tieto ympäristöongelmista ja rationaalinen ajattelu eivät suoraan johda aktiiviseen ympä-

ristökansalaisena toimimiseen (esim. Dobson 2007; Kollmuss & Agyeman 2002; Schild 2016). Kriittisten näkemysten mukaan ympäristötiedon merkitystä korostetaan ympäristökasvatuksessa liikaa (esim. Kollmus & Agyeman 2002; Koskinen 2010, 19). Lisäksi vain harvoilla nuorilla on riittävästi taitoja ja resursseja vaikuttaa ympäröivään maailmaan (Sotkasiira & Haikkola & Horelli 2010, 174). Nuorille tulisi jo perusopetuksessa tehdä konkreettisesti näkyväksi erilaisia vaikuttamisen tapoja ja tarjota heille aitoja mahdollisuuksia vaikuttaa ympäristöasioihin jo varhaisessa vaiheessa, jotta heidän kiinnostuksensa ja taitonsa vaikuttamiseen kasvaisivat iän myötä (myös Schild 2016). Suomalaisessa opettajakoulutuksessa tällaista poliittista vaikuttamista kuitenkin helposti vieroksutaan (esim. Aarnio-Linnanvuori 2018; Rantala 2010; Tenojoki & Rantala & Löfström 2018).

Vaaleissa äänestämistä lukuun ottamatta kouluissa saatetaan pitää problemaattisena rohkaista lapsia ja nuoria poliittisiin kansalaisuuden käytäntöihin tai edes ei-virallisiin kansalaisuuden tekoihin ympäristön hyväksi. Jos kouluissa suhtaudutaan yhteiskunnallisiin kysymyksiin epäpoliittisen neutraalisti ja yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta puhutaan kapea-alaisesti, lapset ja nuoret eivät välttämättä kiinnostu ympäristöasioista eivätkä opi vaikuttamaan niihin. Värri (2018, 133–134) tähdentää, että jos kasvatuksella halutaan muuttaa maailmaa, nykyinen ekologinen kriisi on nostettava keskeiseksi lähtökohdaksi jo opettajakoulutuksessa, ja kaikessa koulun vuorovaikutuksessa, rakenteissa ja tapahtumissa on nojattava ekologiisiin arvoihin ja periaatteisiin sekä globaaliin vastuuseen. Nähdäksemme tämä tarkoittaa nuorten tukemista aktiiviseen ja vastuulliseen ympäristökansalaisuuteen, vaikka se pitäisi sisällään poliittista kannanottamista.

Tutkimuksemme vahvistaa näkemystä siitä, että nuorten luonto- ja ympäristösuh-

teen tukeminen voi lisätä kiinnostusta ympäristökansalaisuuteen. Asahin ym. (2018) Yhdysvalloissa toteuttamassa tutkimuksessa tosin ilmeni, ettei koulujen ympäristökasvatus välttämättä lisää nuorten kiinnostusta ympäristöasioihin pidemmällä tähtäimellä (vrt. Dobson 2007). Suomalainen koulukulttuuri on toisenlainen, mutta myös meillä olisi tärkeää herätä pohtimaan ja pyrkiä tunnistamaan koulun lisäksi muita nuorisotyön paikkoja, joissa alaikäisiä nuoria voitaisiin herkistää aktiiviseen ympäristökansalaisuuteen (ks. myös Koskinen 2010, 21). Nuorten eletyn ympäristökansalaisuuden tutkiminen voi niin ikään lisätä ymmärrystä sen kriittisistä kohdista sekä siitä, miten heidän ympäristökansalaisuuttaan voitaisiin tukea.

Tutkimuksen vastaajajoukko on tilastollisen edustavuuden ja yleistämisen näkökulmasta pieni, vajaan parisataa vastaajaa. Aineisto on koottu yhdessä kaupungissa, ja vastaajat tulivat neljästä, eri puolella kaupunkia sijaitsevista kouluista. Tutkimuksen tuloksia ja niistä tehtyjä tulkintoja voidaan pitää kuitenkin suuntaa-antavina, ja niiden pätevyyttä on mahdollista tutkia jatkossa laajemmilla aineistoilla. Tilastollisesti edustava aineisto mahdollistaisi myös esimerkiksi eri puolilla maata ja kaupungeissa ja maaseudulla asuvien nuorten näkemysten, luontosuhteen ja eletyn ympäristökansalaisuuden vertaamisen toisiinsa.

## Viitteet

- 1 Halusimme kysymyksellä saada kiinni siitä, millaisia poliittisia keinoja nuoret hahmottavat vaikuttaakseen ympäristöasioihin. Varmistaaksemme, että vastaajat ymmärtävät tehtävänannon, tarjosimme heille konkreettisen esimerkin (koululakon). Ajatuksena oli, että viittaamalla koululakoon, viritämme samalla nuoria ajattelemaan ja ideoimaan laajemmin, millaisia poliittiset vaikutuskeinot voisivat olla.
- 2 Kun yllytyskeino piti pelin puitteissa keksiä nopeasti, tuloksena oli nuorille ensimmäisenä mieleen

tulevia vaikutuskeinoja. Nuorten vastausten tarkka tilastollinen laskeminen ei ollut järkevää, koska se olisi voinut tuottaa virheellisen arvion siitä, miten hyvin vastaajat lopulta tuntevat yksittäisiä vaikutuskeinoja.

## Lähteet

- Aarnio-Linnanvuori, Essi (2018) *Ympäristö ylittää oppiainerajat – Arvolatautuneisuus ja monialaisuus koulun ympäristöopetuksen haasteina*. *Environmentalica* Fennica 34. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Autio, Minna & Wilska, Terhi-Anna (2003) Vihertävät tytöt ja vastuuttomat pojat – nuorten kuluttajien ympäristöasenteet. *Nuorisotutkimus* 21 (2), 3–18.
- Asah, Stanley T., Bengston, David N., Westphal, Lynne M. & Gowan, Catherine, H. (2018) Mechanisms of Children’s Exposure to Nature: Predicting Adulthood Environmental Citizenship and Commitment to Nature-Based Activities. *Environment and Behavior* 50 (7), 807–836.
- Barry, John (2006) Resistance is Fertile: From Environmental to Sustainability Citizenship. Teoksessa Andrew Dobson & Derek Bell (toim.) *Environmental Citizenship*. Cambridge: The MIT Press, 21–48.
- Cantell, Hannele, Aarnio-Linnanvuori, Essi & Tani, Sirpa (2020) *Ympäristökasvatus. Kestävän tulevaisuuden käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Chawla, Louise (2018) Nature-Based Learning for Student Achievement and Ecological Citizenship. *Curriculum and Teaching Dialogue* 20 (1 & 2), xxv–xxxix.
- Dimick, Alexandra (2015) Supporting youth to develop environmental citizenship within/against a neoliberal context. *Environmental Education Research* 20 (3), 390–402.
- Dobson, Andrew (2003) *Citizenship and the Environment*. Oxford: Oxford University Press.
- Dobson, Andrew (2007) Environmental Citizenship: Towards Sustainable Development. *Sustainable Development* 15 (5), 276–285.
- Gabrielson, Teena (2008) Green citizenship: a review and critique. *Citizenship Studies* 12 (4), 429–446.
- Hyyry, Jaakko (2019) *Kansalaiskysely ilmastonmuutoksen herättämistä tunteita ja niiden vaikutuksista kestäviin elämäntapoihin*. Helsinki: Sitra. <https://media.sitra.fi/2019/08/21153439/ilmastotunteet-2019-kyselytutkimuksen-tulokset.pdf> (Viitattu 25.2.2021.)
- Honkatukia, Päivi & Kallio, Jenni & Lähde, Miia & Mölkänen, Jenni (2020) *Omana itsenä osa yhteiskuntaa – Itsenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina*. ALL YOUTH -tutkimushanke & Punaisten Ristin Nuorten turvatalo. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/123861/978-952-03-1731-7.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (Viitattu 25.2.2021.)
- Huttunen, Suvi & Aro, Riikka & Salo, Miikka & Turunen, Anni (2019) *Ympäristökansalaisuudesta aineksia ilmastokriisiin ratkaisuun*. Versus-verkkojulkaisu. <https://www.versuslehti.fi/kriittinen-tila/ymparistokansalaisuudesta-aineksia-ilmastokriisiin-ratkaisuun/> (Viitattu 25.2.2021.)
- Insin, Engin F. (2009) Citizenship in flux: The figure of the activist citizen. *Subjectivity* 19, 367–388.
- Kallio, Kirsi Pauliina (2019) Elettyä kansalaisuutta jäljittämässä: kansalaisuuden ulottuvuudet nuorisobarometrissa. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & opetus- ja kulttuuriministeriö, 167–182.
- Kollmuss, Anja & Agyeman, Julian (2002) Mind the Gap: Why Do People Act Environmentally and What Are the Barriers to Pro-Environmental Behavior? *Environmental Education Research* 8 (3), 239–260.
- Koskinen, Sanna (2010) *Lapset ja nuoret ympäristökansalaisina. Ympäristökasvatuksen näkökulma osallistumiseen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 98.
- Kuusinen, Jorma & Korkiakangas, Mikko (1995) Ihmisen kehitys elämänkaaren näkökulmasta. Teoksessa Kuusinen, Jorma (toim.) *Kasvatuspsykologia*. 4. uudistettu painos. Helsinki: WSOY, 95–138.
- Lepola, Outi & Kokko, Venla (2015) Nuoret poliittisina toimijoina – äänestäminen ei riitä. *Näkökulma, nro 5*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. [https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/tiedostot/nakokulma05\\_nuoret\\_poliittisina\\_toimijoina.pdf](https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/tiedostot/nakokulma05_nuoret_poliittisina_toimijoina.pdf) (Viitattu 25.2.2021.)
- MacGregor, Sherilyn (2006) No Sustainability without Justice: A Feminist Critique of Environmental Citizenship. Teoksessa Andrew Dobson & Derek Bell (toim.) *Environmental Citizenship*. Cambridge: The MIT Press, 101–126.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2019) Tilastosisio (Vaikuttaminen ja politiikka; Luottamus ja osallisuus). Teoksessa Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & opetus- ja kulttuuriministeriö, 19–39, 71–85.
- Nukari, Leena (2021) Oppia ikä kaikki – Dialogitaidoilla tehokkuutta ympäristökasvatukseen. *Pääkaupun-*

- kiseudun kierrätyskeskuksen blogi*. [https://www.kierratyskeskus.fi/ymparistokoulutus/ymparisto\\_koulutuksessa\\_-\\_blogi/ymparisto\\_koulutuksessa\\_-\\_blogiarkisto/oppia\\_ika\\_kaiikki\\_-\\_dialogitaidoilla\\_tehokkuutta\\_ymparistokasvatukseen.7165.news](https://www.kierratyskeskus.fi/ymparistokoulutus/ymparisto_koulutuksessa_-_blogi/ymparisto_koulutuksessa_-_blogiarkisto/oppia_ika_kaiikki_-_dialogitaidoilla_tehokkuutta_ymparistokasvatukseen.7165.news) (Viitattu 7.5.2021.)
- Nuorten Suomi (2021). Vaikuta!-teemapäivä. <http://www.nuortensuomi.fi/vaikuta-teemapäivä/> (Viitattu 23.4.2021.)
- Paloniitty, Jenny (2020) *Nuorten ilmastoaktivistien twitterviestintä*. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Pienimäki, Mari & Kotilainen, Sirkku (2018) Youth participation in research on multiliteracies: Ethical perspectives. *Media Education Research* 8 (1), 115–132.
- Pihkala, Panu (2017) *Päin helvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo*. Helsinki: Kirjapaja.
- Pihkala, Panu (2021) Uusia julkaisuja tunteista ja ympäristökasvatuksesta. *Ympäristökasvatusjärjestö FEE Suomi, Ympäristökasvatus-verkkolehti* 5 (1). <https://feesuomi.fi/lehti/uusia-julkaisuja-tunteista-ja-ymparistokasvatuksesta/> (Viitattu 7.5.2021.)
- Rantala, Jukka (2010) *Suomalaisen opettajan poliittinen orientaatio*. Helsinki: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura.
- Rytioja, Anni & Kallio, Kirsi Pauliina (2018) Opittua käsitteistöä vai koettua yhteiskunnallisuutta? Pohdintoja nuorten kansalaisuudesta politiikkakyselyjen valossa. *Sosiologia* 55 (1), 6–27.
- Schild, Rebecca (2016) Environmental citizenship: What can political theory contribute to environmental education? *Environmental Education* 47 (1), 19–34.
- Siurala, Lasse (2015) Herkkyyttä ja suvaitsevaisuutta nuorten arjen ymmärtämiseen. Teoksessa Häkli, Jouni; Kallio, Kirsi Pauliina & Korkiamäki, Riikka (toim.) *Myönteinen tunnistaminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 202–218.
- Sotkasiira, Tiina & Haikkola, Lotta & Horelli, Liisa (2010) Building towards effective participation. A learning-based network approach to youth participation. Teoksessa: Barry Percy-Smith & Nigel Thomas (eds.) *A Handbook of Children and Young People's Participation. Perspectives from Theory and Practice*. London: Routledge, 174–183.
- Tenojoki, Anna-Maria & Rantala, Jukka & Löfsström, Jan (2018) Koulussa vai koulun ulkopuolella? Nuorten kokemukset yhteiskunnallisen vaikuttamisen oppimisesta. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & opetus- ja kulttuuriministeriö, 133–148.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) *Laadullisen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Wells, Nancy M. & Lekies, Kristi S. (2012) Children and Nature: Following the Trail to Environmental Attitudes and Behavior. Teoksessa Janis L. Dickinson & Richard E. Bonney Jr. (toim.) *Citizen Science: Public Participation in Environmental Research*. Ithaca: Cornell University Press, 201–213.
- Vihersalo, Mirja (2017) Climate citizenship in the European union: environmental citizenship as an analytical concept. *Environmental Politics* 26 (2), 343–360.
- Värrö, Veli-Matti (2018) *Kasvatus ekokriisin aikakaudella*. Tampere: Vastapaino.
- Åkerman, Maria (2014) Kehon politiikka ympäristöhallinnassa. Kokemuksellisen ympäristökansalaisuuden jäljillä. *Alue ja Ympäristö* 43 (2), 17–29.
- Yle 25.4.2019. Kouluihin tulossa uudenlaista ilmasto-opetusta – ”Pari maantiedon tuntia ysluokalla ei riitä”. <https://yle.fi/uutiset/3-10752653> (Viitattu 7.5.2021.)

# Nuorten osallistuminen ilmastolain valmisteluun

*Erika Albrecht & Elina Leppäkoski & Elina Vaara & Niina Meriläinen  
& Jukka Viljanen*



**Artikkelissa tarkastellaan, mitä nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen merkitsee etenkin perusoikeuksien näkökulmasta ja millaisia mahdollisuuksia nuorilla on osallistua lainvalmisteluun. Artikkelin aineistona on ympäristöministeriön vuonna 2019 toteuttama, ilmastolain uudistamiseen liittyvä avoin kysely, johon vastasi muiden kansalaisten ohella miltei neljäsataa 18–25-vuotiasta nuorta. Ilmastolain uudistamisen yhteydessä nuoret on nostettu yhdeksi ryhmäksi, johon kuuluvien ääntä lain valmistelijat haluavat erityisesti kuulla. Artikkelissa kysytään, miten nuoret ymmärtävät mahdollisuutensa osallistua ilmastopolitiikkaan ja mitä mieltä he ovat nykyisestä ilmastolaista ja sen muutostarpeista. Kyselyyn vastanneet nuoret vaativat lisää osallistumismahdollisuuksia nimenomaan lapsille ja nuorille. He myös peräänkuuluttavat nykyistä kunnianhimoisempaa, hiilineutraalisuuteen pyrkivää ilmastopolitiikkaa ja vaativat sen toteuttamiseksi nopeita, konkreettisia toimia. Artikkelin tavoitteena on avata keskustelua nuorten osallistumisesta lainvalmisteluun ja sitä kautta laajentaa nuorten osallistumisen monitieteistä tutkimusta. Artikkelissa argumentoidaan, että suomalaisen lainvalmistelujärjestelmän mukaiset kuulemismenettelyt edellyttävät riittävän laajaa yhteiskunnan sidosryhmien ja kansalaisten kuulemista, mutta niiden yhteensovittaminen nuorten näkökulmasta mielekkäiden osallistumismuotojen kanssa on haasteellista.**

**Asiasanat:** lainvalmistelu, osallistumisoikeudet, osallistumisen esteet, nuorten osallistuminen, aktiivinen kansalaisuus



**T**arkastelemme artikkelissa nuorten osallistumista lainvalmisteluun analysoimalla 18–25-vuotiaiden nuorten vastauksia ympäristöministeriön vuonna 2019 toteuttamaan ilmastolain uudistamista koskevaan kansalaiskyselyyn. Artikkelikiinnittyy nuorten osallistumisesta ja osallistumisoikeuksista käytyyn keskusteluun lainsäädäntötutkimuksen ja nuorisotutkimuksen näkökulmia yhdistellen. Nuorten osallistuminen on ollut toistuva teema suomalaisen nuorisotutkimuksen kentällä (mm. Alanko 2010; af Ursin & Haanpää 2012; Pyyry 2012), mutta lainsäädäntötutkimuksessa se on toistaiseksi jäänyt vähäiselle huomiolle. Toisaalta suomalaisen nuorisotutkimuksen piirissä on kiinnitetty vain vähän huomiota nuorten mahdollisuuksiin osallistua lainvalmisteluun. Usein osallistumista on lähestytty mittaamalla äänestysaktiivisuutta ja kysymällä nuorilta, kuinka aktiivisesti he ovat käyttäneet muita yhteiskunnallisen vaikuttamisen muotoja (Myllyniemi 2014; Pekkarinen & Myllyniemi 2018). Sen sijaan suomalaisen nuorisotutkimuksen kentältä puuttuu miltei kokonaan tutkimus, jossa tarkasteltaisiin nuorten mukaan ottamista lainvalmistelun prosesseihin. Tätä tutkimusaukkoa artikkelimme pyrkii osaltaan täyttämään.

Nykyinen ilmastolaki (609/2015) tuli voimaan vuonna 2015. Kyseessä on puitelaki, jonka velvoittavuus koskee vain viranomaisia (Aarnio 2016). Laissa asetetaan päästövähennystavoite vuodelle 2050 ja säädetään Suomen ilmastopoliittisesta suunnittelujärjestelmästä, johon sisältyvät kerran hallituskaudessa laadittava keskipitkän aikavälin suunnitelma (KAISU) sekä kymmenen vuoden välein laadittava pitkän aikavälin suunnitelma ja sopeutumissuunnitelma (Valtioneuvosto 2017). Ilmastolaissa tavoitellaan yhteiskunnan laajaa kuulemistä ja kansalaisten osallistumista ilmastopolitiikan muotoiluun. Käynnissä olevan ilmastolain uudistamisen

yhteydessä ministeriö valitsi nuoret yhdeksi valmistelussa kuultavista ryhmistä (Ympäristöministeriö 2019). Valintaa perusteltiin sillä, että nuorten näkemyksiä on tärkeää kuulla, koska juuri he joutuvat elämään ilmastomuutoksen seurausten kanssa (mm. Narksompong & Limjirakan 2015). Samalla nuorten valinta kuultavaksi ryhmäksi voidaan ymmärtää hallinnollisena pyrkimyksenä vastata nuorten ilmastohätään ja osallistumisen tarpeisiin (Nieminen & Honkatukia 2017).

Analysoimme artikkelissa ympäristöministeriön toteuttamaan Webropol-kyselyyn vastanneiden nuorten näkemyksiä mahdollisuudesta vaikuttaa ilmastolain uudistamiseen. Olemme kiinnostuneita erityisesti siitä, millaisia osallistumismahdollisuuksia nuoret kaipaavat, mitä mieltä he ovat ilmastopolitiikan avoimuudesta ja mitä ilmastolain kehittämiskohteita he pitävät tärkeinä. Näkökulmamme nojaa lähestymistapaan, jossa nuoret nähdään aktiivisina yhteiskunnallisina osallistujina ja kansalaisina, kun siihen tarjotaan heille todellisia mahdollisuuksia (Checkoway 2011; Checkoway & Gutiérrez 2012).

## Näkökulmana nuorten osallistuminen lainvalmisteluun

Lähestymme nuorten osallistumista yhteiskunnallisena vuorovaikutuksena, joka tapahtuu vakiintuneiden lainsäädäntöinstituutioiden piirissä. Lasten ja nuorten osallistumisoikeuksien juridinen perusta pohjautuu YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen, Euroopan ihmisoikeussopimukseen, perustuslakiin, nuorisolakiin ja koulutusta koskevaan lainsäädäntöön sekä lastensuojelulakiin (Oikeusministeriö 2020, 18). Tavoite osallistaa kansalaisia laajasti ilmastolain valmisteluun nojaa puolestaan ympäristöperusoikeuteen (PL 20 §) ja perustuslakiin kirjattuihin osallistumisoikeuksiin (PL 2 § ja 14 §). Perustuslaista

nouseva velvoite edistää kansalaisten osallistumista koskee myös lapsia ja nuoria. Tästä näkökulmasta on oleellista tarkastella sitä, millaisia käytännön mahdollisuuksia lapsilla ja nuorilla on osallistua lakien valmisteluun ja miten heidän osallistumistaan voitaisiin kehittää.

Suomalaisen lainvalmistelujärjestelmän olennaisiin periaatteisiin kuuluu, että valmistelussa kuullaan riittävän laajasti yhteiskunnan keskeisimpiä sidosryhmiä ja otetaan huomioon kansalaisten esiin tuomia näkökulmia. Näin pyritään varmistamaan lainvalmistelun avoimuus sekä päätösten ennakoitavuus ja hyväksyttävyyttä (Peczenik 2008; Keinänen & Kemiläinen 2016). Säädosvalmistelun kuulemisohjeen mukaisesti sidosryhmiä ja kansalaisia tulee kuulla monipuolisista menetelmin (Oikeusministeriö 2015). Kansalaisten osallistumista lainvalmistelussa on pyritty vahvistamaan esimerkiksi sähköisillä alustoilla (Oikeusministeriö 2008). Näistä käytetyimpiä ovat olleet otakantaa.fi-keskustelualusta ja erilaiset verkkopohjaiset kyselyalustat. Kuulemisohjeen mukaan lainvalmisteluun liittyvät kuulemiset on lisäksi suunniteltava siten, että myös ne kansalaisryhmät, joiden osallistumismahdollisuudet ovat tavanomaista heikkomat, tulevat huomioduksi (Ahtonen & Keinänen 2012; Oikeusministeriö 2010). Lainsäädännön kuulemisveloitteen näkökulmasta voidaan kuitenkin pitää ongelmallisena, että nuorilla ei ole perinteisesti ollut riittävän laajaa edustusta tai valtaa lainvalmistelussa. Myöskään lainsäädäntötutkimuksen piirissä ei ole aiemmin oltu kiinnostuneita erityisesti nuorten osallistumisoikeuksista ja -mahdollisuuksista. Ajattelemme, että näistä syistä johtuen lainvalmistelun suhde nuoriin – ja nuorten suhde lainvalmisteluun – on jäänyt demokratian kannalta pulmallisen etäiseksi. Tämän takia pidämme tärkeänä kehittää monialaisempaa nuorten osallistumisen tutkimusta, jossa yhdistellään nuorisotutkimuksen

ja lainvalmistelututkimuksen näkökulmia ja otetaan vakavasti tarve edistää nuorten osallistumista eritoten heitä itseään koskevien lakien säätämiseen ja muuhun päätöksentekoon. Käynnissä oleva ilmastolain uudistaminen ja hallinnon tavoite kuulla sen valmistelussa erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien, kuten lasten, nuorten ja alkupe- räiskansojen näkemyksiä, tarjoaa tässä suhteessa tutkimuksen kannalta kiinnostavan mahdollisuuden selvittää nuorten suhdetta lainsäädäntöön ja toisaalta kokeilla uusia osallistumismahdollisuuksia.

Artikkelissa lähestymme nuorten osallistumista kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin tarkastelemme sitä prosessina, jossa nuoret otetaan mukaan heidän elämäänsä vaikuttaviin instituutioihin ja päätöksiin siten, että nuorilla on niihin todellista vaikutusta (Checkoway & Gutiérrez 2012). Nuorten osallistumista koskevassa keskustelussa on muun muassa pohdittu, miten nuoret kiinnittyvät yhteiskuntaan ja millaiset tekijät vaikuttavat nuorten osallisuuden ja osattomuuden kokemuksiin (Harris 2016; Huttunen & Christensen 2019). Tässä artikkelissa näemme nuoret aktiivisina toimijoina, emme passiivisina hallinnollisten toimien kohteina tai palveluiden saajina (Checkoway 2011). Lähestymistapaa perustelee se, että viimeaikaisten tutkimusten mukaan nuoret ovat aiempaa kiinnostuneempia yhteiskunnallisesta osallistumisesta ja vaikuttamisesta (mm. Allaste & Cairns 2016; Dalton 2016; Pekkarinen & Myllyniemi 2018; Huttunen & Christensen 2019). Toisaalta on tärkeää tunnistaa, että nuorten osallistumisen on valikoivaa ja yksilöllistynyttä ja tapahtuu yhä useammin sähköisten kanavien kautta esimerkiksi sosiaalisessa mediassa (Allaste & Cairns 2016; Harris 2016; Bowman 2019). Tänä päivänä nuorten osallistumista motivoi erityisesti ilmastonmuutoksesta koettu huoli ja halu vaikuttaa ilmastopoliittiseen keskuste-

luun (Pekkarinen & Myllyniemi 2018; Wahlström ym. 2019; Bowman 2019; Piispa & Myllyniemi 2019; Albrecht ym. 2020). Tämä näkyy esimerkiksi siinä, miten ruotsalaisen Greta Thunbergin aloittama kansainvälinen Fridays for Future -liike on saanut tukevan jalansijan myös suomalaisten nuorten keskuudessa (Ernman ym. 2019).

Toiseksi lähestymme nuorten osallistumista lainvalmisteluun aktiivisen kansalaisuuden käsitteen kautta nähden osallistumisen myös kansalaiskasvatuksen tuottamina käytäntöinä. Kansalaiskasvatus voidaan ymmärtää valtion määrittämänä normatiivisena tavoitteena vahvistaa nuorten tietoisuutta omista oikeuksistaan ja edistää heidän viestinnällisiä ja vuorovaikutuksellisia taitojaan (mm. Alanko 2010, 55; Karhuvirta & Lestinen 2015). Esimerkiksi osallistuminen nuorisoparlamentteihin tai yleisemmin päätöksentekoprosesseihin edistää nuorten kansalaisuutta ja kiinnittymistä yhteiskuntaan (Vromen & Collin 2010; Patrikios & Shephard 2014). Nuorten osallistumismahdollisuuksia vahvistavat uudet toimintatavat kuten kansalaisraadit voivat hyvin suunniteltuina mahdollistaa nuorten yhdenvertaisen osallistumisen (Raisio & Ollila 2011). Voidaan siis ajatella, että nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen lisääntyy, kun he ovat tietoisempia julkisista asioista ja kun heille tarjotaan konkreettisia mahdollisuuksia osallistua julkiseen keskusteluun ja päätöksentekoon (Kallio & Häkli 2013).

Toisaalta keskusteltaessa nuorten osallistumisesta lainsäädäntöön on tärkeää kiinnittää huomiota myös osallistumisen rakenteellisiin esteisiin. Nuorilla on jo ikänsä vuoksi rajalliset mahdollisuudet osallistua päätöksentekoon (mm. Allaste & Cairns 2016; Harris 2016; ten Brummelaar ym. 2018). Lisäksi nuorille tuntematon lakikieli luo esteitä osallistumiseen, ja nuorilta saattaa puuttua tietoa vaikuttamisen tavoista ja mahdollisuuksista (Burke ym. 2018). Niin ikään nuorten moti-

vaatio osallistumiseen kärsii, jos he ajattelevat, että heidän vaikuttamisellaan ei ole mitään merkitystä. Nämä esteet osaltaan selittävät, miksi tutkimusten mukaan nuorten luottamus perinteisiin demokraattisiin vaikuttamiskanaviin on vähäistä (Pekkarinen & Myllyniemi 2018). Osallistuminen ei niin ikään jakaudu tasaisesti, vaan pieni joukko aktiivisia nuoria osallistuu monilla tavoilla ja areenoilla (Albrecht & Åkerman 2016). Näin ollen yhteiskunnassa on paljon nuoria, joiden näkemykset eivät välity päätöksentekoon, varsinkin jos ne eivät sovi senhetkiseen poliittiseen todellisuuteen ja valtasuhteisiin (Kidman & O'Malley 2018). Tästä huolimatta kaikilla nuorilla voi olla halua saada äänensä kuuluviin.

Lainsäädäntötutkimuksen näkökulmasta on oleellista kiinnittää huomiota myös siihen, että nuorille tuttuja toimijuuden muotoja ja tiloja on usein haasteellista yhteensovittaa lainvalmistelun kuulemisprosesseihin. Nämä toimijuuden muodot ja tilat kytkeytyvät yleensä arkipäivän tilanteisiin, jolloin koti, koulu ja harrastukset toimivat nuorten keskeisimpinä vuorovaikutuksen näyttämöinä (Narksompong & Limjirakan 2015; Kallio 2019). Nuorten suosimat toimintatavat ja vaikuttamisen ympäristöt saattavatkin helposti jäädä normatiivisten, institutionaalista osallistumista korostavien kansalaisuuden tulkintojen katveeseen (Tokola ym. 2019). Artikkelimme näkökulmasta on ongelmallista, että käytännössä nuoret usein suljetaan pois yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen keskeisiltä areenoilta. Toisaalta nuoret osaavat myös haastaa vallitsevia vaikuttamisen rakenteita ja toimia omaehtoisesti omilla julkisilla areenoillaan. Esimerkiksi Fridays for Future -liikkeen kaltaiset mielenosoitukset ovat yksi keskeinen nuorten käyttämä demokraattisen vaikuttamisen muoto (Gretschel & Kiilakoski 2012). Myös kavereilla ja nuorisokulttuurilla on vaikutusta siihen, millaisia

ilmaisuja nuorten toimijuus saa (Pfaff 2005). Vapaamuotoiset ja muodolliset poliittisen toimijuuden tavat ja tilat voivat kuitenkin tukea toisiaan, jolloin osallistuminen on mahdollista useammalla areenalla samanaikaisesti (Kallio & Häkli 2013; Bowman 2019).

## Ilmastolakikysely nuorten osallistumisen areenana

Artikkelin tutkimusaineisto koostuu ympäristöministeriön teettämän, ilmastolakia (609/2015) koskevan Webropol-verkkokyselyn vastauksista. Aineisto kytkeytyy siten ainutlaatuisella tavalla pyrkimyksiin laajentaa lainvalmisteluun osallistumista (Oikeusministeriö 2010; Ahtonen & Keinänen 2012). Kyselyn, jonka suunnitteluun myös tämän artikkelin kirjoittajat osallistuivat, tavoitteena oli kerätä suuren yleisön näkemyksiä ilmastolain uudistamisesta (Ympäristöministeriö 2019). Kysely oli auki 2.11.–9.12.2019 välisen ajan, jolloin siihen pystyi vastaamaan suoraan ilmastolain uudistamista koskevalla nettisivulla tai sosiaalisessa mediassa jaetun linkin kautta (Twitter, Instagram, Facebook). Kyselyyn oli mahdollista vastata kuudella eri kielellä: suomeksi, ruotsiksi, englanniksi, pohjoissaameksi, inarinsaameksi ja koltansaameksi. Tutkimuksen kannalta on oleellista, että kysely saavutti myös ilmastomuutoksen vaikutuksista ja ilmastolain valmistelusta kiinnostuneita nuoria. Vastaajajoukko on kuitenkin valikoitunut, sillä nuoret vastasivat kyselyyn oman kiinnostuksensa perusteella. Näin ollen kyselyn tulokset eivät ole yleistettävissä koko ikäjoukkoa koskevaksi.

Kyselyn suunnittelun lähtökohtana oli yhtäältä tasapainottelu kysymysten selkeyden ja yksinkertaisuuden sekä toisaalta lain tarkkuuden ja ilmastokysymysten moninaisuuden kanssa. Tämän vuoksi toteuttamistavaksi valittiin strukturoitu kysely, jossa oli valmiit

vastausvaihtoehdot ”kyllä”, ”ei” ja ”en osaa sanoa”. Lisäksi vastaajalla oli jokaisen kysymyksen jälkeen mahdollisuus tarkentaa vastauksiaan avoimessa vastauskentässä. Kyselyn pituuden ja ilmastopolitiikan haasteellisuuden vuoksi lomakkeeseen ei sisällytetty lainkaan kysymyksiä, joihin vastaaminen olisi ollut pakollista, vaan vastaajat pystyivät halutessaan jättämään vastaamatta kysymyksiin, siirtymään kysymyksestä toiseen ja keskeyttämään kyselyn niin halutessaan. Kyselyn selkeyttä, ymmärrettävyyttä ja rakennetta pilotoitiin ja muokattiin saatujen kommenttien perusteella ennen sen julkaisua. Pilottiin osallistui kymmenen ALL-YOUTH-tutkimushankkeen kautta tavoitettua nuorta.

Ilmastolain uudistusta käsittelevät kysymykset jakautuivat neljään eri teemaan: ilmastopolitiikkaan osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksiin, lain soveltamisalaan ja keinovalikoimaan sekä ilmastovuosikertomukseen (liite 1). Kyselyn rakenne rytmitettiin näiden teemojen mukaan, ja ne kattoivat ilmastolain keskeiset elementit. Demografisia kysymyksiä oli kaksi: vastaajien ikä ja ketä tai mitä tahoa he edustivat (loppuviite 1). Kysymyksiin sai myös jättää vastaamatta. Demografisten kysymysten osalta haluttiin varmistaa, että analyysissa oli mahdollista erotella nuorten aikuisten vastaukset (loppuviite 2).

Artikkelissa analysoimme kyselyyn vastanneiden 18–25-vuotiaiden nuorten vastauksia (n=389). Keskityimme tämän ikäryhmän vastauksiin, sillä halusimme selvittää, mitä mieltä nimenomaan vasta täysi-ikäisiksi tulleet nuoret kansalaiset ovat ilmastopolitiikkaan liittyvistä vaikutusmahdollisuuksistaan. Halusimme selvittää myös, miten he näkevät ilmastopolitiikan avoimuuden ja siihen liittyvät tiedonsaantimahdollisuudet. Näillä tekijöillä on vaikutusta siihen, ajattelevatko nuoret tulevansa kuulluksi. Tällä puolestaan on olennainen vaikutus ymmärrykseen itsestä aktiivisena kansalaisena. Lisäksi tarkastelemme

nuorten vastauksia ilmastolain uudistushankkeen kehittämiskohteita koskeviin kysymyksiin. Yhteensä kyselyyn saatiin 2458 vastausta, joista suurin osa annettiin suomen kielellä, osa ruotsiksi ja englanniksi sekä joitakin vastauksia saamen kielillä. Osa nuorista ilmoitti taustakseen ”koululainen” tai ”opiskelija”, mutta suurin osa nuorista vastasi kyselyyn ”kansalaisena”. 18–25-vuotiaiden osuus kaikista vastaajista oli 16 %. Ympäristöjärjestöt, kuten Greenpeace ja Climate Move, laativat kyselyyn mallivastauksia, joita oli saatavilla järjestöjen verkkosivuilla ja jotka oli linkitetty kyselyyn. Nuoret vastasivat jonkin verran näiden vastausten mukaisesti. Mallivastauksen tavoitteena oli tuoda järjestöjen näkemyksiä ilmastolain kehittämiskohteista vahvemmin esille, mikä on saattanut vaikuttaa nuorten vastaustapoihin etenkin avoimissa kysymyksissä.

Analyysissa hyödynsimme sekä yksinkertaista kvantifiointia (frekvenssitaulukot) että avoimien kysymysten laadullista sisällönanalyysia (Tuomi & Sarajärvi 2018). Avoimet vastaukset teemoiteltiin, minkä jälkeen niistä tehtiin huolellinen lähiluenta (Boyatzis 1998; Tokola ym. 2019). Runsaasti avoimia vastauksia sisältänyt aineisto tuo esiin kiinnostavalla tavalla nuorten kansalaisten ajatuksia lainvalmisteluun osallistumisesta ja toisaalta osallistumisen esteistä. Analyysissa näitä ajatuksia havainnollistetaan aineistosta poimituilla suorilla sitaateilla. Huomattakoon, että kysely toteutettiin anonyymisti, eivätkä vastaajat ole tunnistettavissa sitaateista.

## Ilmastopolitiikan avoimuus ja osallistumismahdollisuudet

Ympäristöministeriön kyselyssä vastaajilta tiedusteltiin, onko Suomen ilmastopolitiikka riittävän avointa. Avoimuus kytkeytyy lainvalmistelun laatuun, sillä se mahdollistaa ilmastopolitiikan seuraamisen julkisen tiedottamisen

ja keskustelun välityksellä ja toisaalta yleisön osallistumisen sen valmisteluun (Keinänen & Kemiläinen 2016). Kyselyyn osallistuneista 18–25-vuotiaista nuorista 51 % oli sitä mieltä, ettei Suomen nykyinen ilmastopolitiikka ole riittävän avointa. Avoimuutta voitaisiin kuitenkin nuorten mielestä kehittää selkeällä tiedotuksella. Kuten eräs vastaaja toteaa:

Selkokielisyyteen ja tiedon saatavuuteen tulee panostaa nykyistä enemmän.

Nuoret vastaajat toivoivat lisää tiedotusta kaikista Suomen ilmastopolitiikkaan liittyvistä teemoista. Lisää tiedotusta kaivattiin myös ilmastopolitiikan ohjauskeinoista ja toteutuneista päästövähennyksistä.

Kyselyssä selvitettiin, pystyvätkö nuoret vastaajat mielestään osallistumaan ilmastopolitiikkaan haluamallaan tavalla. Vastaukset jakautuivat melko tasaisesti, sillä 38 % vastasi kyllä ja yhtä moni ei, ja 24 % ei osannut sanoa mielipidettään. Kyselyyn vastanneilla nuorilla on halua ja kiinnostusta olla mukana ilmastopolitiikassa, mutta heillä ei usein ole riittävästi tietoa osallistumismahdollisuuksistaan, kuten seuraavasta sitaatista käy ilmi: ”Todennäköisesti osallistuisin enemmän, jos olisin paremmin tietoinen osallistumistavoista” (ks. myös Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011, 95; Helve 2009, 23). Lisäksi kyselyyn vastanneet nuoret peräänkuuluttivat lisää osallistumisen työkaluja. Toisaalta nuoret vastasivat voivansa vaikuttaa vastaamalla tähän kyselyyn sekä äänestämällä. Osa 18 vuotta täyttäneistä nuorista ajatteli voivansa vaikuttaa nimenomaan äänestämällä. Toisaalta osassa vastauksissa nousi esiin myös nuorten turhautuminen äänestämiseen osallistumiskeinona, koska heidän näkemyksensä on, että vaalilupauksia ei pidetä. Yleisesti ottaen nuoret pitivät lainvalmisteluun vaikuttamista itselleen melko etäisenä asiana.

Kyselyyn vastanneet nuoret kertoivat

vaikuttavansa ilmastoasioihin useimmin arkielämän kautta, kierrättämällä ja tekemällä ympäristöystävällisempiä kulutus-, liikku- ja ruokavalintoja. Nuoret pitivät tällaista ympäristökansalaisena (Dobson 2003) toimimista itselleen institutionaalisia vaikuttamisen muotoja mieleisempänä vaikuttamisen tapana (ks. Kallio & Häkli 2013). Yksi vastaajista toi tämän preferenssin esiin näin:

En tiedä, miten osallistuisin ilmastopolitiikkaan muuta kuin muuttamalla omia elintapojani, kuten esimerkiksi ruokavalion kasvituotteisiin ja kotimaisiin tuotteisiin perustuvaksi tai käyttämällä kestävämpiä vaatteita, tuotteita ja kalusteita.

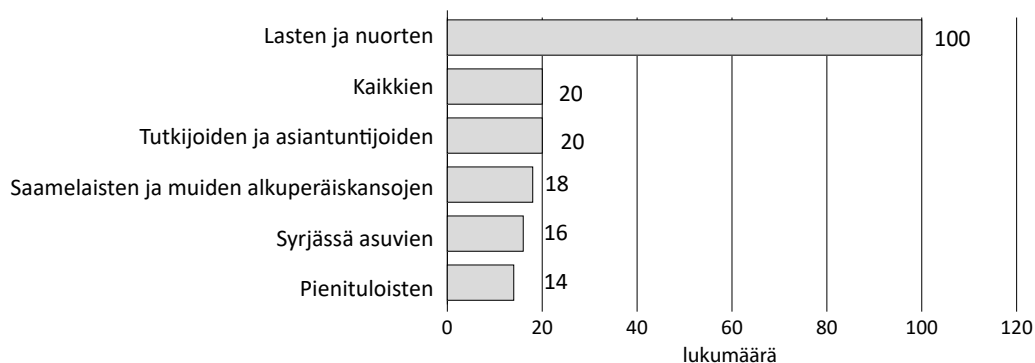
Samaan aikaan osa nuorista piti arkipäivän valintoja riittämättöminä, sillä heidän mielestään niillä ei pysty vaikuttamaan laajemmin yhteiskuntaan. Lisäksi nuoret kertoivat osallistuvansa ilmastomielenosoituksiin ja järjestöjen toimintaan, vaikka he saattoivat tuoda samalla esiin institutionaalisia esteitä tällaiselle osallistumiselle. Yhdeksi esteeksi nuoret näkivät esimerkiksi koulun:

Nuoret pääsevät harvoin vaikuttamaan, vain mielenosoituksilla ja muulla sen kaltaisella pystyy, mutta koulu on tämän tiellä.

Kysyttäessä keiden mahdollisuuksia osallistua ilmastopolitiikkaan pitäisi erityisesti parantaa nuorten vastaus oli selvä. Heidän mukaansa nimenomaan lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksissa on paljon kehitettävää. Kokosimme kuusi vastauksissa eniten mainittua ryhmää (kuvio 1). Lapset ja nuoret mainitaan vastauksissa ylivoimaisesti eniten. Tämä osoittaa, että ainakin kyselyyn vastanneet nuoret kansalaiset halusivat osallistua ilmastokeskusteluun aktiivisesti, jos heille tarjottaisiin siihen mahdollisuuksia. Nuorten vähäinen rooli ilmastopolitiikan valmistelussa saattaa johtua enemmän siitä, että yhteiskunnan rakenteet eivät mahdollista ja kannusta lapsia ja nuoria osallistumaan kuin siitä, että nuoret itse eivät haluaisi osallistua (Hipp & Palsanen 2014, 15). Nuorten kiinnostus ilmastopolitiikkaan vaikuttamiseen tuli esiin myös tavassa, jolla vastaajat toivat esiin ilmastolakkojen merkityksen ilmastopolitiikkaan vaikuttamisessa:

Porukka ilmastolakkoilee tuhatpäisenä, joten tämä on tärkeä asia.

Nuoret perustelivat haluaan vaikuttaa sillä, että juuri he joutuvat elämään ilmastoliittisten päätösten seurausten kanssa. Näin



Kuvio 1. Nuorten näkemyksiä siitä, keiden osallistumismahdollisuuksia pitäisi parantaa (n=231).

ollen nuorten osallistumismahdollisuuksien parantaminen olisi ilmastopolitiikan kestävyuden kannalta merkittävä asia.

## Ilmastolain kunnianhimossa kehitettävää

Koko vastaajajoukkoon verrattuna 18–25-vuotiaiden nuorten ilmastopolitiikkaan liittyvissä vastauksissa korostui ilmastotoimien kiireellisyys ja nykyistä tiukempien toimien vaatimus. Ilmastolakkoliikchedinnän ja ilmastotohuolen vaikutus vastauksiin oli siten selvästi havaittavissa. Tätä havaintoa vahvisti myös se, että monet kyselyyn osallistuneet nuoret kertoivat toimivansa aktiivisesti ympäristöjärjestöissä.

Kyselyyn vastanneiden nuorten mielestä kehitettävää on etenkin nykyisen ilmastolain kunnianhimossa. Lain tulisi vastaajien mielestä olla konkreettisempi ja sen tulisi sisältää toimenpiteitä ja keinoja, joilla tavoitteet saavutetaan. Nuorten vastauksissa korostui toive nykyisen aikataulun tiukentamisesta, sillä heidän mukaansa ilmastomuutoksen torjumisella on kiire. Lisäksi nämä vastaajat toivoivat päättäjiltä rohkeutta tehdä vaikeita päätöksiä. Toisaalta aineistosta käy ilmi, että osa nuorista vastaajista piti nykyistä ilmastolakia liian kunnianhimoisena. Tätä perusteltiin esimerkiksi sillä, että Suomi tekee jo nykyisellään enemmän kuin muut valtiot. Näin ajattelevia oli kuitenkin huomattavasti vähemmän kuin lain tiukennusta toivovia vastaajia.

Nuoret vastaajat kannattivat pääasiassa ilmastolakiin ehdotettuja sisällöllisiä uudistuksia. Suurimman kannatuksen (76 %) sai hiilineutraalisuustavoitteen kirjaaminen lakiin. Pääministeri Marinin hallitusohjelman mukaan Suomen tavoite on olla hiilineutraali vuonna 2035 (Valtioneuvosto 2019). Myös nykyisessä ilmastolaissa tavoitellaan siirtymää hiilineutraaliin yhteiskuntaan (Pölonen

2014). Kansainvälisten päästötavoitteiden tiukentuessa etenkin Pariisin sopimuksen (SopS 76/2016) vuoksi, ilmastolakia tulee kuitenkin päivittää vastaamaan näitä tavoitteita. Kyselyn vastauksissa tätä perusteltiin etenkin sillä, että ilmastotavoitteet saavutetaan paremmin lakiin kirjattujen tavoitteiden avulla, jos niihin sitoudutaan pidemmäksi aikaa, kuten seuraavasta kommentista käy ilmi:

Tavoitteen näkyminen laissa on elintärkeää. Näin turvataan ilmastotoimien jatkuminen poliittisesta tuulesta riippumatta.

Ristiriitaisimmin vastaajat suhtautuivat kompensatioihin keinona päästä kansallisiin päästötavoitteisiin. Nuorista vastaajista 42 % vastasi kompensatioita koskevaan kysymykseen ”kyllä”, 35 % ”ei” ja 23 % ei osannut ottaa kantaa. Ilmastokompensaatioiden lähtökohtana on ”saastuttaja maksaa”-periaate, jonka mukaan päästöjä aiheuttavan toimijan on myös korvattava päästönsä. Lisäksi kompensatioihin liittyy ilmasto-oikeudenmukaisuuden ulottuvuus, jonka mukaan kehittyneiden valtioiden on kannettava päästöistä muita suurempi vastuu (Poschner & Weisbach 2010, 100). Esimerkiksi Ruotsin ilmastolain mukaan päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi kompensatioina voidaan käyttää vaikkapa metsityshankkeita.

Kysymykseen siitä, millaisin keinoin voidaan varmistaa, että kansalaiset hyväksyvät Suomen ilmastopolitiikan, nuoret vastasivat korostamalla osallistumismahdollisuuksia ja kansalaisten kuulemista. Vastauksissa todettiin muun muassa, että:

Kansalaisia tulisi kuunnella ja järjestää esimerkiksi tämän kyselyn kaltaisia mielipidekyselyitä.

Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että kansalaisten osallistuminen päätöksentekoon lisää hyväksyttävyyden lisäksi myös päätök-

senteon läpinäkyvyyttä ja demokraattisuutta (Merlich 2018). Ilmastolailla onkin pyritty lisäämään kansalaisten tiedonsaantia ja päätösten tietopohjaa (Pölönen 2014). Lisäksi kyselyyn vastanneet nuoret toivoivat ilmastopolitiikan tukeutuvan entistä vahvemmin tieteseen ja päätöksenteon nojaavan tutkittuun ja ajankohtaiseen tietoon. Nuorten mielestä tärkeää olisi myös aiheesta tiedottaminen mahdollisimman ymmärrettävällä tavalla:

Suomen ilmastopolitiikka tulee kommunikoida kansalle niin, että kaikki lapsesta vaariin ymmärtävät mistä on kyse.

Toisaalta osassa vastauksista nuoret ilmaisivat, ettei kaikkien kansalaisten tarvitsekaan hyväksyä Suomen ilmastopolitiikkaa.

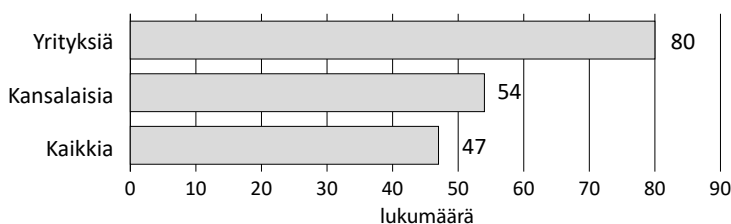
Tällä hetkellä ilmastolaki velvoittaa toimipiteisiin vain viranomaisia, joten kyselyssä tiedusteltiin, onko se riittävää. Lain heikko velvoittavuus on Suomen oikeusjärjestyksessä poikkeuksellista (Aarnio 2016). Toisaalta velvoittavuuden lisääminen muuttaisi lain luonnetta ratkaisevalla tavalla. Tässä suurin osa (72 %) 18–25-vuotiaista vastaajista ilmaisi, ettei nykyinen velvoittavuus ole riittävää. Näiden vastaajien mielestä lain velvoittavuutta tulisi laajentaa eri toimijoita kattavaksi. Eniten yksittäisiä mainintoja (80 kpl) saivat yritykset (ks. kuvio 2). Lakiin kirjatulla veloitteilla yritykset saataisiin paremmin vastuuseen toimintansa ilmastovaikutuksista, mitä nuoret pitivät tärkeänä varsinkin suurten yritysten

kontrolloimiseksi. Lisäksi ilmastolain tulisi nuorten mielestä velvoittaa myös kansalaisia, sillä näin pystytään heidän mukaansa vaikuttamaan päästöjä aiheuttavaan kulutukseen ja muuhun toimintaan. Tässä kohtaa vastauksissa oli kuitenkin hajontaa, sillä osa vastaajista mainitsi, ettei kansalaisia pidä velvoittaa yksilönvapauksia heikentävällä tavalla.

Kyselyssä tiedusteltiin myös vastaajien näkemyksiä ilmastopaneelin roolista Suomen ilmastopolitiikassa. Ilmastopaneelin tehtävä on edistää tieteen ja politiikan välistä vuoropuhelua (Ilmastopaneeli 2020), ja sen kokoonpanolla tavoitellaan laajaa edustusta eri tieteenaloilta (Pölönen 2014). Yli puolet nuorista vastaajista (52 %) oli sitä mieltä, että ilmastopaneelin rooli on selkeä. Tästä huolimatta kaikkiin vastausvaihtoehtoihin annetuissa perusteluissa ilmastopaneelin toivottiin viestivän entistä paremmin ja kattavammin. Vastaajien mukaan tietoa tulisi jakaa laajasti ja ymmärrettävässä muodossa. Osa nuorista vastaajista kertoi, ettei ennen tätä kyselyä ollut kuullut ilmastopaneelista tai tiennyt, mitä sen tehtäviin ja rooliin kuuluu:

No siis en edes tiennyt, että meillä on ilmastopaneeli.

Ilmastopolitiikasta viestimisen kattavuutta tulisikin lisätä, jotta tieto paneelin toiminnasta saavuttaisi myös ne, jotka eivät seuraa ilmastopolitiikkaa. Osa nuorista vastaajista oli lisäksi sitä mieltä, että ilmastopaneelin



Kuvio 2. Nuorten vastauksia siihen, keitä ilmastolain pitäisi velvoittaa (n=181).



suositusten tulee tulevaisuudessa ohjata politiikkaa enemmän.

## Keskustelua

Olemme tässä artikkelissa tarkastelleet, miten ympäristöministeriön kyselyyn vastanneet 18–25-vuotiaat nuoret ymmärtävät mahdollisuutensa osallistua ilmastopolitiikkaan ja mitä mieltä he ovat nykyisestä ilmastolaista ja sen muutostarpeista. Tulosten pohjalta etenkin nuorten tiedonsaantiin ja vaikutusmahdollisuuksiin olisi panostettava aiempaa enemmän. Nuorten vastauksissa korostui yhtäältä näkemys osallistumismahdollisuuksien vähyydestä, toisaalta halu osallistua entistä aktiivisemmin. Tutkimukseen osallistuneiden nuorten vastauksissa paistaa myös epävarmuus siitä, miten lainvalmisteluun voidaan ylipäätään vaikuttaa. Vastauksissa nousi hyvin esiin, että nuoret ovat hyvin perillä ilmastomuutoksesta ilmiönä ja kantavat siitä huolta. Aiempien tutkimusten mukaan nuorten ilmastohuoli lisää osaltaan nuorten kiinnostusta osallistua ilmastomuutoksen hillitsemiseen (Pekkarinen & Myllyniemi 2018; Piispa & Myllyniemi 2019; Albrecht ym. 2020). Tutkijoiden mukaan nuoret ovat usein valmiita rajoittamaan aineellista hyvinvointiaan ja talouskasvua ilmastomuutoksen vuoksi (Piispa & Myllyniemi 2019). Lisäksi ilmastomuutosta koskevaa keskustelua ovat vieneet eteenpäin nuorten näkyvästi esittämät puheenvuorot ja nuorten ympärille muodostuneet kansalaisliikkeet (Bowman 2019). Tämä on osaltaan vaikuttanut ilmastolain uudistuksen yhteydessä käytyyn kansalaisvuorovaikutukseen.

Tutkimuksemme perusteella voidaan todeta, että nuorten valitseminen yhdeksi ilmastolain uudistamisen yhteydessä kuultavaksi ryhmäksi sekä verkkokyselylomakkeen käyttö ovat merkittäviä avauksia avoimemman ja osallistavamman lainvalmistelun suuntaan.

Ilmastolain valmistelussa on tärkeä tunnistaa kuulemismenettelyjen yhteys ympäristöperusoikeudesta ja osallistumisoikeuksista nouseviin vaatimuksiin. Osallistuminen ja mahdollisuus vaikuttaa omaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon edellyttää uudenlaista valmiutta kehittää lainvalmistelun kuulemisia siten, että erilaisten ryhmien tarpeet tulevat tunnistetuiksi. Nuoret tarvitsevat lisää tiedottamista vaikutusmahdollisuuksista sekä uudenlaisia välineitä osallistumisen järjestämiseen. Niiden kehittäminen edellyttää lainvalmistelijoilta uusia avauksia. Yhteistyö tutkijoiden kanssa tarjoaa mielenkiintoisia mahdollisuuksia esimerkiksi digitaalisen osallistumismallien kehittämisessä.

Nuoret käyttävät ahkerasti digitaalisia palveluita. Digitaaliset sovellukset voivat osaltaan lisätä nuorten osallistumista ja luoda (onnistumisten) kokemuksia vaikuttamisesta. Verkkokysely laajentaa kuultavien joukkoa perinteisiin kuulemismenettelyihin verrattuna. Tällä on merkitystä lainvalmistelun kontekstissa, jossa kuulemiset ulotetaan useimmiten sidosryhmiin ja valittuihin joukkoihin kansalaisia. Ilmastolaki edellyttää kansalaisten kuulemista mahdollisimman laajasti. Kuitenkaan digitaaliset sovellukset, kuten tässä tapauksessa nettikysely, eivät itsessään takaa kaikkien nuorten yhdenvertaista osallistumista. Verkkokyselyt ja sähköiset kohtaamisalustat tavoittavat parhaiten niitä kansalaisia, jotka ovat jo valmiiksi aktiivisia. Heikommassa asemassa olevat nuoret ovat vaarassa jäädä näiden ulkopuolelle, minkä vuoksi osallistumismenetelmien valintaa on syytä miettiä huolellisesti (Gretschel ym. 2014, 10; Granholm 2016).

Nuorten osallistumisen esteet jäävät usein tunnistamatta (Bessant 2004). Osallistuminen ei jakaudu tasaisesti vaan kasautuu hyvin toimeentulleille ja koulutetuille kansalaisille (Meriluoto & Litmanen 2020, 20). Myös osa nuorista tunnistaa itsekin jäävänsä osallisuuden ja osallistumisen tilojen ulkopuolelle

(Meriläinen & Piispa 2020). Tämän vuoksi on tärkeää tarkastella, keiden ääni kuuluu ja ketkä jäävät kuulemismenettelyjen ulkopuolelle (Bessant 2004). Samoin on tärkeää pohdita, kuinka lainvalmisteluun saadaan mukaan eri taustoista tulevia nuoria. Yksi mahdollisuus on kytkeä lainvalmistelun osallistuminen ja sen opettaminen nuorille merkityksellisiin kysymyksiin, kuten tulevaan arjessa toimimiseen, tulevaan ammattiin ja laajemmin yhteiskunnallisen vaikuttamisen teemoihin. Tässä lainvalmistelun opetuskokonaisuuksien suunnittelu ja toteutus ovat keskeisiä välineitä. Lisäksi nuorille on annettava tietoa poliittisesta osallistumisesta eri yhteyksissä ja pitkällä tähtäimellä, jotta he voivat halutessaan toimia aktiivisina vaikuttajina (Pfaff 2005; Farthing 2010).

Tässä artikkelissa osallistumista on lähestytty rajatusti institutionaalisen osallistumisenä lainvalmisteluun. Nuoret itse käsittävät osallistumisen laajemmin, ja monia instituutioihin sitoutumattomia vaikuttamisen muotoja, kuten kulutuskäyttäytymistä, ei välttämättä tunnisteta poliittiseksi vaikuttamiseksi (Bowman 2019; Meriläinen & Piispa 2020). Tämän vuoksi yksi mahdollinen keino lisätä nuorten kiinnostusta ja mahdollisuuksia osallistua lainvalmisteluun on kehystää ilmastonmuutosteemat ja -toimet luontevaksi osaksi nuorten arkea ja arjen toimintaa. Nuorten toimijuuden tilat, kuten koti, koulu ja harrastukset, ovat usein nuoria lähellä (Narksompong & Limjirakan 2015; Kallio 2019). Kyselyn perusteella nuoret korostavat arkipäivän valintojen ja kulutuskäyttäytymisen kautta tapahtuvaa ilmastonmuutoksen torjuntaa sekä osallistumista kansalaisjärjestöjen toimintaan ja ilmastomielenosoituksiin. Samansuuntaisia havaintoja on tehty myös vuosien 2016 ja 2018 Nuorisobarometreissa sekä ammattikoululaisten parissa toteutetuissa tutkimuksissa (Piispa & Myllyniemi 2019; Meriläinen & Piispa 2020). Nuoret osallistu-

vat sekä perinteisiksi miellettyillä tavoilla että tavoilla, joita ei ole tavattu pitää poliittisina (Kallio & Häkli 2011; Meriläinen & Piispa 2020).

Tutkimusta varten toteutettuun kyselyyn vastanneiden 18–25-vuotiaiden nuorten suhtautuminen ilmastokysymyksiin antaa viitteitä siitä, että ilmastonmuutoksen hillitsemisen ja sopeutumisen politiikkatoimille on tulevaisuudessa vahvempi hyväksyntä. Nuorten vastaukset eroavat jonkin verran koko joukon vastauksista, sillä he suhtautuvat ilmastonmuutokseen muita ryhmiä vakavammin, vaativat useammin nopeaa toimintaa, konkretiaa ja muutosta sekä velvoittavaa lainsäädäntöä. Kyselyyn osallistuneet nuoret pitävät tärkeänä ilmastopolitiikan velvoittavuuden ja hyväksyttävyyden vahvistamista ja vuoden 2035 hiilineutraalisuustavoitteen lisäämistä lakiin. Samaan aikaan on huomioitava, että nuorilla on erilaisia ymmärryksiä ilmastonmuutoksesta, jotka voivat jäädä huomiotta, jos ne eivät sovi sen hetkiseen poliittiseen dialogiin (Kidman & O'Malley, 2018; Lee ym. 2020). Kuitenkin ilmastonmuutoksen tieteelliseen pohjaan epäilevästi suhtautuvien ja ilmastonmuutoksen kieltävien osuus nuorissa vastaajissa oli pienempi kuin koko vastaajajoukossa.

Yhdenvertaisessa ja kestävässä yhteiskunnassa nuorten näkemysten on oltava mukana yhteiskunnan eri alueilla, myös lainsäädäntötyössä. Tulevaisuudessa nuorten osallistumiseen tutkimukseen ja lainsäädäntötyöhön on hyvä luoda malleja, jotka rikkovat nuorten ja aikuisten välisiä valtasuhteita. Tällaisilla malleilla on mahdollista luoda nuorten osallistumista lisääviä kokonaisuuksia (Arunkumar ym. 2018). Päätäjien, virkamiesten ja nuorten välisten kohtaamisten laatuun tulisi niin ikään kiinnittää huomiota, sillä yhteiskunnan marginaaliin sysätyt nuoret saattavat vieraantua kauas päätöksenteon prosesseista, jos he ajattelevat, että heitä ei yhteiskunnassa

nähdä ja kuulla (Vromen & Collin 2010). Tällä taas on merkitystä yhteiskunnan demokratiakehityksen kannalta, sillä kuulluksi tulemisen ja vaikuttamisen kokemukset vaikuttavat pitkälle tulevaisuuteen. Aktiivisempia toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi vaativista nuorista saattaa tuntua, että heitä ei kuunnella tai heidän toimintaansa reagoidaan päätöksenteossa liian hitaasti (Thew 2020). Ilmastolain kuulemismenettelyssä nuorten huomioiminen on erityisen perusteltua, koska ilmastotoimien tai toimimatta jättämisen vaikutukset ovat pitkäkestoisia.

## Kiitokset

Tämä artikkeli on laadittu osana Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittaman ALL-YOUTH-hankkeen tutkimuksia (STN, päätösnumero 312689, osatutkimusnumero 312692). Kiitämme lämpimästi kahta anonymiä arvioitsijaa sekä tämän teemanumeron toimittajia artikkeliamme koskevista kehittämis ehdotuksista.

## Viitteet

- 1 Vaihtoehdot olivat: "Vastaan kyselyyn: a) kansalaisjärjestön edustajana, b) kansalaisena, c) koululaisena, d) kunnan edustajana, e) opiskelijana, f) tutkijana, g) valtion edustajana, h) yrityksen edustajana, i) muuna, mikä, j) en halua vastata."
- 2 Nuorempien vastaajien osalta ikäkategorioiden olivat: 0–6 vuotta ja 7–17 vuotta. Näitä vaihtoehtoja perustelee se, että ympäristöministeriön kysely haluttiin avata laajasti kaikenikäisille vastaajille. Vanhemmat ikäluokat porrastettiin harvemmin (ks. liite 1). Analyysissä ei ole huomioitu alle 18 v. ikäkattegorioita, koska ikähaarukka on liian suuri. Alle kymmenvuotiaiden ja miltei täysi-ikäisten antamia vastauksia ei voida analysoida yhtenä kategoriana.

## Lähteet

- Aarnio, Tuomas (2016) Ilmastolaki – laki ilmastopoliitiikan tekemisestä. *Ympäristöjuridiikka* 4/2016, 84–89.
- Ahtonen, Riitta & Keinänen, Anssi (2012) *Sidosryhmien vaikuttaminen lainvalmisteluun: empiirinen analyysi valiokuntakuulemisista*, Edilex-sarja 2012/5.
- Alanko, Anu (2010) Osallisuuden paikat koulussa. Teoksessa Kirsi-Pauliina Kallio & Aino Ritala-Koskinen & Niina Rutanen (toim.) *Missä lapsuutta tehdään?* Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 105, 55–72.
- Albrecht, Eerika & Tokola, Nina & Leppäkoski, Elina & Sinkkonen, Juni & Mustalahti, Irmeli & Rattamäki, Outi & Viljanen, Jukka (2020) Nuorten ilmastohuoli ja ympäristökansalaisuuden muotoutuminen. Teoksessa Elina Pekkarinen & Terhi Tuukkanen (toim.) *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2020 (4), 99–110.
- Albrecht, Eerika & Åkerman, Maria (2016) Soidensuojelun osallistaminen ympäristöpolitiikan koeluna. *Alue ja ympäristö* 45 (2), 4–19.
- Allaste, Airi-Alina & Cairns, David (2016) Understanding Online Activism in a Transition Society. Teoksessa Andy Furlong (toim.) *Routledge Handbook of Youth and Young Adulthood*. London & New York: Routledge, 308–315.
- Arunkumar, Krishna & Bowman, Drew D. & Coen, Stephanie E. & El-Bagdady, Mohammad A. & Ergler, Christina R. & Gilliland, Jason A. & Mahmood, Ahad & Paul, Suraj (2018) Conceptualizing Youth Participation in Children's Health Research: Insights from a Youth-Driven Process for Developing a Youth Advisory Council. *Children* 6 (1), 3. DOI: 10.3390/children6010003.
- Bessant, Judith (2004) Mixed Messages: Youth Participation and Democratic Practice. *Australian journal of political science* 39 (2), 387–404.
- Bowman, Benjamin (2019) Imagining Future Worlds Alongside Young Climate Activists: A New Framework for Research. *Fennia* 197 (2), 295–305.
- Boyatzis, Richard E. (1998). *Transforming Qualitative Information. Thematic Analysis and Code Development*. London: Sage.
- ten Brummelaar, Mijntje D.C. & Harder, Annemiek T. & Kalverboer, Margrite E. & Post, Wendy J. & Knorth, Erik J. (2018) Participation of Youth in Decision-Making Procedures During Residential care: A Narrative Review. *Child & Family Social Work* 23 (1), 33–44.

- Burke, Meghan M. & Sandman, Linda & Perez, Beatrice & O’Leary, Meghann (2018) The Phenomenon of Legislative Advocacy Among Parents of Children with Disabilities. *Journal of Research in Special Educational Needs* 18 (1), 50–58.
- Checkoway, Barry (2011) What is Youth Participation? *Children and youth services review* 33 (2), 340–345.
- Checkoway, Barry & Gutiérrez, Lorraine M. (2012) Youth Participation and Community Change: An Introduction. Teoksessa Barry Checkoway & Lorraine M. Gutiérrez (toim.) *Youth Participation and Community Change*. London & New York: Routledge, 9–18.
- Dalton, Russell J. (2016) *The Good Citizen. How a Younger Generation is Reshaping American Politics*. Second edition. Irvine: University of California, Irvine.
- Dobson, A. (2003) *Citizenship and the environment*. Oxford: Oxford University Press.
- Ernman, Malena & Ernman, Beata & Thunberg, Greta & Thunberg, Svante (2019) *Sydämen asioita – Perhe ja planeetta kriisissä*. Helsinki: Tammi.
- Farthing, Rys (2010) The politics of youthful anti-politics: representing the ‘issue’ of youth participation in politics. *Journal of Youth Studies* 13 (2), 181–195.
- Fridaysforfuture.org. #FridaysForFuture (Viitattu 19.2.2020.)
- Granhölm, Camilla (2016) Blended Lives: ICT Talk Among Vulnerable Young People in Finland. *Young* 24 (2), 85–101.
- Gretschel, Anu & Levamo, Tiina-Maria & Kiilakoski, Tomi & Laine, Sofia & Mäntylä, Niina & Pleyers, Geoffrey & Raisio, Harri (2014) Youth Participation Good Practices – In Different Forms of Regional and Local Democracy. *Finnish Youth Research Network and Finnish Youth Research Society, Internet Publications* 69. [https://www.youthresearch.fi/images/julkaisuja/youthparticipation\\_goodpractices.pdf](https://www.youthresearch.fi/images/julkaisuja/youthparticipation_goodpractices.pdf) (Viitattu 27.4.2020.)
- Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (2012) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Harris, Anita (2016) Young People, Politics and Citizenship. Teoksessa Andy Furlong (toim.) *Routledge Handbook of Youth and Young Adulthood*. London & New York: Routledge, 295–300.
- Helve, Helena (2009) ”Kukaan ei kuitenkaan kuuntele”: näkökulmia nuorisokasvatukseen ja kansalaisvaikuttamiseen. Teoksessa Laura Hokkanen (toim.) *Vaikuttavaa! Nuoret kansalaisvaikuttamisen kentillä*. Tutkimuksia ja raportteja A 45. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu, 25–47.
- Hipp, Tiia & Palsanen, Kati (2014) *Lasten osallistumisen etiikka – Lapset ja nuoret palveluiden kehittäjinä*. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Huttunen, Janette & Christensen, Henrik S. (2019) Engaging the Millennials: The Citizens’ Initiative in Finland. *Young* 28 (2), 1–24.
- Ilmastolaki (609/2015) <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150609> (Viitattu 27.4.2020.)
- Ilmastopaneeli (2020) Ilmastopaneeli tuo tieteen lähemmäs päätöksentekoa. <https://www.ilmastopaneeli.fi/> (Viitattu 27.4.2020.)
- Kallio, Kirsi Pauliina (2019) Elettyä kansalaisuutta jäljittämässä: Kansalaisuuden ulottuvuudet nuorisobarometrissa. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosaian neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 216, 167–182.
- Kallio, Kirsi Pauliina, & Häkli, Jouni (2013) Children and Young People’s Politics in Everyday Life. *Space and Polity* 17 (1), 1–16.
- Kallio, Kirsi-Pauliina & Häkli, Jouni (2011) Tracing Children’s Politics. *Political geography* 30 (2), 99–109.
- Karhuvirta, Tiina & Lestinen, Leena (2015) Aktiiviseksi alakoulussa – Merkityksellistä osallistumista oppilaskunnassa tai globaalikasvatusjärjestöjen kanssa? *Nuorisotutkimus* 33 (3–4), 4–19.
- Keinänen, Anssi & Kemiläinen, Mika (2016) Lausunnoista saadun palautteen kirjaaminen lainvalmistelussa: Toteutuuko lainvalmistelun avoimuus? *Edilex* 2016/29.
- Kidman, Joanna & O’Malley, Vincent (2018) Questioning the Canon: Colonial History, Counter-Memory and Youth Activism. *Memory Studies*, 1–14.
- Lee, Katharine & Gjersoe, Nathalia & O’Neill, Safron & Barnett, Julie (2020) Youth Perceptions of Climate Change: A Narrative Synthesis. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change* 11 (3), 1–24.
- Meriluoto, Taina & Litmanen, Tapio (2019) Pelastaako osallistaminen demokratian? Teoksessa Taina Meriluoto & Tapio Litmanen (toim.) *Osallistu! – Pelastaako osallistaminen demokratian?* Tampere: Vastapaino, 7–28.
- Meriläinen, Niina & Piispa, Mikko (2020) ”Antaa isojen herrojen ja rouvien päättää” - Ammattikoulunuorten osallisuus ja vaikuttaminen ilmastonmuutoksen ajassa. Teoksessa Elina Pekkarinen & Terhi Tuukkanen (toim.) *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020 (4), 124–136.
- Merlich, Michelle (2018) Ilmasto-oikeus ja kansainvälinen lentoliikenne – sääntelyn nykytila ja tu-

- levaisuus kansainvälisen siviili-ilmailujärjestön hyväksymän globaalin päästöhyvitysjärjestelmän valossa. *Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja XI*, 169–226.
- Myllyniemi, Sami (2014) *Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosaian neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 145.
- Narksompong, Joanne & Limjirakan, Sangchan (2015) Youth Participation in Climate Change for Sustainable Engagement. *Review of European, Comparative & International Environmental Law* 24 (2), 171–181.
- Nieminen, Juha & Honkatukia, Päivi (2017) Nuorisokysymyksen rakentuminen – neljä näkökulmaa. Teoksessa Tommi Hoikkala & Johanna Kuivakangas (toim.) *Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet*. Humanistinen ammattikorkeakoulu & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 196, 35–51.
- Oikeusministeriö (2010) Kuuleminen säädösvalmistelussa. Ohjeet. *Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita* 18/2010.
- Oikeusministeriö (2015) Säädösvalmistelun kuulemisohjeet – Lausuntotiivistelmä. *Mietintöjä ja lausuntoja* 59/2015, Helsinki: Oikeusministeriö.
- Oikeusministeriö (2020) ”Kuullaan, mutta ei kuunnella” – Lasten osallistumisoikeudet Suomessa. Arviointiraportti. *Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita* 2020/10.
- Oikeusministeriö (2008) Sähköisen kuulemisen kehittäminen valtionhallinnossa, II vaihe. Esitys sähköisen vuorovaikutuksen kehittämisestä kansalaisyhteiskunnan ja poliittis-hallinnollisten toimijoiden välillä. *Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä* 8/2008. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2011) Lasten ja nuorten osallistuminen päätöksentekoon Suomessa. Euroopan neuvoston politiikkatutkinta. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 27/2011.
- Patrikios, Stratos & Shephard, Mark (2014) Representative and Useful? An Empirical Assessment of the Representative Nature and Impact of the Scottish Youth Parliament. *The Journal of Legislative Studies* 20 (2), 236–254.
- Peczenik, Aleksander (2008) On Law and Reason. *Law and Philosophy Library* 8. Dordrecht: Springer.
- Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.) (2018) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosaian neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 216.
- Pfaff, Nicolle (2005) Adolescent Ways of Political Learning: Results from Eastern Germany. Revisiting Youth Political Participation. Teoksessa Joerg Forbrig (toim.) *Revisiting Youth Political Participation, Challenges for Research and Democratic Practice in Europe*. Council of Europe, March 2005, 71–82.
- Piispa, Mikko & Myllyniemi, Sami (2019) Nuoret ja ilmastonmuutos: Tiedot, huoli ja toiminta Nuorisobarometriä valossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (1), 61–69.
- Poschner, Eric A. & Weisbach, David (2010) *Climate Change Justice*. Princeton & Oxford: Princeton University Press.
- Pyyry, Noora (2012) Nuorten osallisuus tutkimuksessa. Menetelmällisiä kysymyksiä ja vastausrytyksiä. *Nuorisotutkimus* 31 (1), 35–53.
- Pölonen, Ismo (2014) The Finnish Climate Change Act: Architecture, Functions, and Challenges. *Climate Law* 4, 301–326.
- Raisio, Harri & Ollila, Seija (2011) Pienryhmäkeskustelut Nuorten kansalaisraadissa. Teoksessa Niina Mäntylä (toim.) *Lapset ja nuoret yhteiskunnan toimijoina*. Vaasa: Vaasan yliopisto, 106–121.
- Thew, Harriet & Middlemiss, Lucie & Paavola, Jouni (2020) ”Youth Is not a Political Position”: Exploring Justice Claims-Making in the UN Climate Change Negotiations.” *Global Environmental Change* 61, 1–10.
- Tokola, Nina & Rättälä, Tiina & Honkatukia, Päivi & Mubeen, Fath E. & Mustalahti, Irmeli (2019) ”Haluan tulla nähdystä huiviltani” – Nuorten musliminaisten kokemuksia kuulumisesta työelämään. *Nuorisotutkimus* 37 (2), 21–35.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- af Ursin, Piia & Haanpää, Leena (2012) Nuorten osallistuminen luopin alla. Kyselytutkimus lounais-suomalaisien nuorten yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. *Nuorisotutkimus* 1, 54–69.
- Valtioneuvosto (2017) Valtioneuvoston selonteko keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta vuoteen 2030 – Kohti ilmastoviisasta arkea. *Ympäristöministeriön raportteja* 21/2017.
- Valtioneuvosto (2019) *Osallistuva ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Marinin hallitusohjelma 2019*. <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma> (Viitattu 2.4.2020.)
- Vromen, Ariadne & Collin, Philippa (2010) Everyday Youth Participation? Contrasting Views from Australian Policymakers and Young People. *Young* 18 (1), 97–112.
- Wahlström, Mattias & Kocyba, Piotr & de Vydt, Michiel & de Moor, Joost (toim.) (2019) *Protest for a Fu-*

*ture: Composition, Mobilization and Motives of the Participants in Fridays for Future Climate Protests on 15 March, 2019 in 13 European cities.* <http://eprints.keele.ac.uk/6571/> (Viitattu 27.4.2020.)  
Ympäristöministeriö (2019) *Kansalaisyksely käynnisti*

*uudistuksen – kysely ilmastolaista keräsi 2458 vastausta.* [https://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Lainsaadanto\\_ja\\_ohjeet/Ymparistonsuojelun\\_valmisteilla\\_oleva\\_lainsaadanto/Ilmastolain\\_uudistus](https://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Ymparistonsuojelun_valmisteilla_oleva_lainsaadanto/Ilmastolain_uudistus) (Viitattu 17.2.2020.)

## Liite 1. Kyselylomake

Voimassa olevan ilmastolain sisältö

Hallitusohjelman mukaan ilmastolain ohjausvaikutuksia vahvistetaan nykyisestä. Lakia päivitetään siten, että tavoite hiilineutraaliudesta vuoteen 2035 mennessä toteutuu. Vuoden 2050 tavoite päivitetään ja lakiin lisätään hiilineutraaliuspolkua vastaavat päästövähennystavoitteet vuosille 2030 ja 2040. Ilmastolain tavoitteiden toteuttamiseksi uudistetaan keskipitkän ja pitkän aikavälin ilmastosuunnitelmat sekä valmistellaan maankäytön ilmasto-ohjelma.

Ilmastolaki tuli voimaan 2015. Ilmastolaki on puitelaki, eli se velvoittaa vain viranomaisia. Laissa asetetaan päästövähennystavoite vuodelle 2050 sekä säädetään Suomen ilmastopoliittisesta suunnittelujärjestelmästä, joka koostuu kolmesta eri suunnitelmasta:

1. Keskipitkän aikavälin suunnitelmassa (voimassa ->2030) listataan keinoja päästöjen vähentämiseen päästökaupan ulkopuolisilla aloilla, eli esimerkiksi liikenteessä, maataloudessa, rakennusten lämmityksessä ja jätehuollossa. Päästökauppaan kuuluu sähkön- ja kaukolämmöntuotanto, metallien jalostusteollisuus, sellu- ja paperiteollisuus, kemianteollisuus, lentoliikenne ja rakennustuoteollisuus. Keskipitkän aikavälin suunnitelma tehdään hallituskausittain.
2. Pitkän aikavälin suunnitelmassa (näköala vuoteen ->2050) tarkastellaan kaikkia päästöjä, eli myös päästökaupan päästövähennyksiä ja tavoitteita. Se laaditaan kerran 10 vuodessa.
3. Ilmastonmuutokseen sopeutumista käsittelevä suunnitelma laaditaan vähintään kerran 10 vuodessa.

Nykyisessä laissa maankäyttösektorin päästöjä ja nieluja ei ole sisällytetty suunnitelmiin.

Hallituksen on ilmastolain mukaan raportoitava eduskunnalle suunnitelmien toteutumisesta vuosittain ilmastovuosikertomuksella. Ilmastopoliittiset suunnitelmat tulee valmistella avoimesti kansalaisia ja sidosryhmiä kuunnellen.

Laissa säädetään myös ilmastopaneelist. Paneeli on riippumaton tieteellinen toimija, jonka tehtävänä on koota ja eritellä ilmastonmuutosta ja siihen sopeutumista koskevaa tietoa hallituksen ja yleisön käytettäväksi ja antaa oma panoksensa suunnitelmien valmisteluun.

Tutustu tarkemmin ilmastolakiin: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150609>

### Vastaa kysymyksiin oman näkemyksesi pohjalta.

Mitä mieltä olet nykyisestä ilmastolaista? Mitä hyvää siinä on, mitä kehitettävää?

Onko Suomen ilmastopoliittikka riittävän avointa? Kyllä / Ei / En osaa sanoa

Pystytkö sinä osallistumaan haluamallasi tavalla? Kyllä / Ei / En osaa sano

Keiden osallistumismahdollisuuksia erityisesti tulisi parantaa?

Millä tavoin hallituksen pitäisi varmistaa, että kansalaiset hyväksyvät Suomen ilmastopolitiikan tavoitteet ja keinot ilmastonmuutoksen torjumiseksi?

Ilmastolaki velvoittaa vain viranomaisia ja säättää ilmastopolitiikan suunnitelmista. Onko tämä riittävää? Kyllä / Ei / En osaa sanoa

Maankäytön, maankäytön muutoksen ja metsätalouden päästöt ja hiilinielut (kuten metsät) eivät sisälly nykyiseen lakiin. Tuleeko ilmastolain kattaa kaikki päästöt ja nielut?

Miten nielujen vahvistaminen tulisi kirjata lakiin? Suomen tavoite on olla hiilineutraali 2035. Tämä tarkoittaa, että viimeistään silloin tuotetaan vain sen verran hiilidioksidipäästöjä kuin niitä pystytään sitomaan. Pitäisikö hiilineutraaliustavoitteen näkyä laissa? Kyllä / Ei / En osaa sanoa

Tulisiko laissa määritellä tietyinä aikavälinä sallittujen päästöjen kokonaismäärää? Kyllä / Ei / En osaa sanoa

Tulisiko laissa olla päästövähennystavoitteet eri aloille, kuten liikenteelle tai maataloudelle? Kyllä / Ei / En osaa sanoa

Ruotsin ilmastolaissa päästövähennystavoitteiden saavuttamiseen voidaan käyttää kompensatioita esimerkiksi metsityshankkeilla. Myös kuluttajat voivat kompensoida päästöjään esimerkiksi ostamalla päästöjä vastaava määrä päästöoikeuksia. Pitäisikö Suomessa harkita kompensatioita, jolla voitaisiin kattaa osa kansallisista päästövähennystavoitteista?

Suomen ilmastopaneelin tehtävänä on koota ja eritellä ilmastonmuutosta ja siihen sopeutumista koskevaa tietoa hallituksen ja yleisön käytettäväksi ja antaa oma panoksensa suunnitelmien valmisteluun. Onko ilmastopaneelin tehtävä ja rooli selkeä? Kyllä / Ei / En osaa sanoa

Ilmastovuosikertomuksessa hallitus raportoi eduskunnalle siitä, miten keskipitkän aikavälin vähennystoimet ovat edenneet ja päästöt kehittyneet. Mitä muuta hallituksen ilmastopolitiikkaa tulisi säännöllisesti seurata?

Miten ilmastovuosikertomus voisi kannustaa kansalaisia, järjestöjä, yrityksiä, tutkijoita ja muita toimijoita paremmin antamaan näkemyksensä ilmastopoliittiseen keskusteluun?

Sana on vapaa. Puuttuiko jokin näkökulma tai tärkeä asia kyselystä?

Vastaa kyselyyn:	Ikäni:
a) Kansalaisjärjestön edustajana	0–6
b) Kansalaisena	7–17
c) Koululaisena	18–25
d) Kunnan edustajana	26–29
e) Opiskelijana	30–40
f) Tutkijana	41–55
g) Valtion edustajana	56–64
h) Yrityksen edustajana	65–75
i) Muuna, mikä	>76
j) En halua vastata	En halua vastata

# ”Tehkää heistä sankareita ja sankarittaria”

– sukupuoleen ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvät subjektipositiot YK:n 2250-agendan muodostamisessa<sup>1</sup>

*Matti Pihlajamaa*



**Kansainväliset instituutiot ovat korostaneet viime vuosina nuorten merkitystä kestäväen kehityksen ja rauhanrakennuksen käytänteissä. Yksi esimerkki tästä ovat nuoria, rauhaa ja turvallisuutta käsittelevät YK:n ja muiden toimijoiden politiikka-asiakirjat ja -käytännöt, joita artikkelissa kutsutaan 2250-agendaksi. Artikkelissa tutkitaan 2250-agendaan sisäänrakennettuja käsityksiä sukupuolesta ja seksuaalisesta suuntautumisesta. Artikkelin lähestymistapa nojaa sukupuolen, seksuaalisuuden ja muiden erojen neuvottelemista kansainvälisissä rauhanrakentamisen ja turvallisuuden käytänteissä tarkastelemaan feministiseen tutkimuskirjallisuuteen. Artikkelissa tehdään feministinen diskurssiteoreettinen luenta yhdestätoista kansainvälisten kansalaisjärjestöjen ja YK-toimijoiden tuottamasta asiakirjasta vuosilta 2005–2016. Analyysin perusteella 2250-asiakirjat tuottavat useita ’nuorten naisten’ ja ’nuorten miesten’ subjektipositioita, jotka pääsääntöisesti ylläpitävät heteronormatiivisuutta ja binääristä käsitystä sukupuolesta. Aineistossa esiintyy marginaalisesti myös niitä haastavia ’LHBTI-nuorten’ ja ’transsukupuolisten’ positioita. Artikkelin keskeinen argumentti on, että 2250-agendan rakentamat sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen subjektipositiot samanaikaisesti sekä mahdollistavat että rajaavat nuorten toimintamahdollisuuksia rauhanrakentamisen käytännöissä.**

**Asiasanat:** nuoret, rauha, sukupuoli, heteronormatiivisuus, diskurssianalyysi



**M**onet nuorten yhteiskunnalliset liikkeet ovat viime vuosina toimineet ilmastonmuutokseen puuttumiseksi, oikeudenmukaisemman kansainvälisen kehityksen edistämiseksi sekä sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvien epätasa-arvoisuuksien muuttamiseksi (Nyambura 2018; O'Brien & Selboe & Hayward 2018; Coe 2015; McGlashan & Fitzpatrick 2017). Muun muassa näistä syistä kansainväliset instituutiot, kuten Yhdistyneet kansakunnat (YK), ovat korostaneet viime vuosina nuorten merkitystä kestäväen kehityksen ja rauhanrakennuksen käytänteissä (Bersaglio & Enns & Kepe 2015; Sukarieh & Tannock 2017; Herrera 2006). Merkittävänä esimerkkinä tästä ovat YK:n turvallisuusneuvoston hyväksymät nuoria, rauhaa ja turvallisuutta koskevat päätöslauselmat 2250, 2419 ja 2535. Ne ovat osa laajempaa politiikka-asiakirjojen ja -käytäntöjen joukkoa, jota nimitän tässä artikkelissa 2250-agendaksi.

Tutkin artikkelissa 2250-agendaan sisäänrakennettuja käsityksiä sukupuolesta ja seksuaalisesta suuntautumisesta. Nuoret, rauha ja turvallisuus on ajankohtainen teema suomalaisessa kestäväen kehitykseen liittyvässä nuorisopolitiikassa ja -tutkimuksessa, koska tätä kirjoitettaessa Suomi valmistele yhteistyössä nuorisojärjestöjen kanssa yhtä maailman ensimmäisistä 2250-toimintaohjelmista (Takatalo 2020). Lisäksi YK:n kestäväen kehityksen tavoitteiden luomisprosessissa on korostettu nuorisotyöttömyyden ja turvallisuuskysymysten välistä yhteyttä, ja osa kehitys- ja rauhanrakennustoimijoista käsittelee nuorten rauhanrakentamisen ja kestäväen kehityksen kysymyksiä rinnakkain (Bersaglio & Enns & Kepe 2015, 64–65; UNDP 2016). Kestäväen kehityksen tavoitteet sisältävät erityisiä tavoitteita sukupuolten tasarvon ja rauhanomaisten yhteiskuntien edistämiseksi. 2250-agendaa voidaankin pitää osana

1990-luvulta lähtien kansainvälisessä politiikassa vahvistunutta lähestymistapaa, jossa turvallisuus ja kehityskysymykset kytketään toisiinsa (Sukarieh & Tannock 2017). Aiempi tutkimus on tarkastellut 2250-agendan muotoutumista yhtäältä maantieteellisestä näkökulmasta esimerkiksi Lähi-idässä, Pohjois-Afrikassa ja Filippiineillä (Williams 2016; Huesca 2019) sekä toisaalta nuorten globaalien turvallistamisen näkökulmasta (Sukarieh & Tannock 2017). Sen sijaan sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvät valtasuhteet ovat jääneet 2250-agendaan kohdistuvassa tutkimuksessa toistaiseksi miltei huomiotta. Sama pätee yleisemmin nuoria ja rauhanrakentamista tarkastelemaan tutkimukseen (Pruitt 2013, 60).

Artikkelin teoreettiset lähtökohdat nojautuvat feministiseen tutkimuskirjallisuuteen, jossa on tarkasteltu sukupuolen, seksuaalisuuden ja muiden erojen neuvottelemista kansainvälisissä rauhanrakentamisen ja turvallisuuden käytänteissä (esim. Väyrynen 2010; Sjoberg 2016; Kirby & Shepherd 2016). Artikkeliksi osallistuu myös viimeaikaiseen keskusteluun sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden huomioimisesta niin rauhanrakentamisen käytännöissä kuin tutkimuskirjallisuudessa (Hagen 2016; Sjoberg 2016, 157; Daigle & Myrntinen 2018; Mizzi & Byrne 2015). Kansainvälisen politiikan tutkimuskentällä lähestymistapani tukeutuu queer-teoriaan, jonka viitoittamana kiinnitän artikkelissa huomiota siihen, miten 2250-asiakirjoissa tuotetaan sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä normatiivisuuksia ja subjektipositioita (Richter-Montpetit 2018).

Artikkelin aineisto koostuu kansainvälisten kansalaisjärjestöjen ja YK-toimijoiden vuosina 2005–2016 tuottamista nuoria, rauhaa ja turvallisuutta käsittelevistä päätöslauselmista, raporteista, toimintaohjelmista ja muista asiakirjoista. YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmat ovat oikeudellisesti

kaikkia YK:n jäsenvaltioita sitovia. Muut aineiston asiakirjat antavat ohjeistuksia nuorten rauhanrakentamiseen keskittyville toimijoille tai pyrkivät vaikuttamaan aihetta koskeviin kansainvälisiin poliittisiin päätöksiin. Kansainvälisten politiikka-asiakirjojen tutkiminen on perusteltua, sillä ne voivat muuttaa materiaalisia tilanteita paikoissa, joissa 2250-agendaa toimeenpannaan (Cook 2016, 356). Analysoimalla asiakirjojen käyttämiä käsitteitä kriittisesti on mahdollista arvioida myös sitä, millaisia tahattomia ja toimimattomia käytäntöjä ne voivat tuottaa politiikkojen toimeenpanossa (Shepherd 2017, 3–4).

Luen asiakirjoja feministisen diskurssi-teorian läpi tarkastellen niitä samanaikaisesti sekä sukupuolittuneiden valtasuhteiden tuottamina että näiden valtasuhteiden tuottajina (esim. Shepherd 2008). Kysyn, millaisia subjektipositioita 2250-asiakirjat tuottavat 'nuorille naisille' ja 'nuorille miehille'. Lisäksi analysoin, miten asiakirjat neuvottelevat binäärisestä sukupuolikäsityksestä ja heteronormatiivisuudesta. Analyysini tarkastelee kriittisesti sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä jännitteitä ja valtasuhteita sekä avaa mahdollisuuksia ymmärtää sukupuolta ja seksuaalisuutta nuoriin liittyvässä rauhanrakennuskäytänteissä toisin. Artikkelin keskeinen argumentti on, että 2250-agendan rakentamat sukupuoleen ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvät subjektipositiot samanaikaisesti sekä mahdollistavat että rajaavat nuorten toimintamahdollisuuksia rauhanrakentamisessa.

Kiinnostukseni kestävästä kehitystä ja nuoria koskevia kysymyksiä kohtaan kumpuaa sekä sukupuolentutkimuksen ja kansainvälisen politiikan opinnostani että tutkimusmaailman ulkopuolelta. Olen viime vuosina toiminut tematiikan parissa globaalikasvatukseen, sukupuolten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen keskittyvissä asiantuntijatehtävissä sekä vaikuttamalla kansalaisjärjestöissä.

## 2250-agenda rauhan ja turvallisuuden kamppailuissa

2250-agenda voidaan nähdä osana laajempaa historiallista jatkumoa, jonka myötä kansainväliset instituutiot ovat 1960-luvun puolivälistä alkaen nostaneet nuoria globaalin kehityksen ja turvallisuuden asialistoille (Sukarieh & Tannock 2015; Herrera 2006). 2250-agenda pohjautuu YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmiin 2250, 2419 ja 2535, jotka käsittelevät 18–29-vuotiaiden nuorten osallistumista rauhan ja turvallisuuden kysymyksiin. Joulukuussa 2015 hyväksytty päätöslauselma 2250 korostaa nuorten osallistumisen merkitystä päätöksenteossa ja rauhanrakentamisessa. Lisäksi se tunnustaa nuoret erityistä suojelua vaativana ryhmänä konflikteissa ja niiden jälkeisissä tilanteissa sekä nostaa esiin tarpeen puuttua nuorten radikalisoitumisen ja väkivaltaisen ekstremismin juurisyihin. Kesäkuussa 2018 hyväksytty päätöslauselma 2419 vahvistaa edellistä ja tunnustaa 2250-agendan merkityksen kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa. Lisäksi heinäkuussa 2020 hyväksytty päätöslauselma 2535 korostaa muun muassa nuorten osallistumisen merkitystä humanitaarisiin avustustoimiin, joihin sisältyvät myös toimet COVID-19-pandemiaan vastaamiseksi. 2250-agenda nojaa pitkälti käsitykseen 'rauhanrakentamisesta', jonka YK:n entinen pääsihteeri Boutros Boutros-Ghali (1992) on määritellyt rauhaa vahvistavien yhteiskunnallisten rakenteiden tunnistamiseksi ja tukemiseksi, jotta konfliktien uusiutuminen voitaisiin välttää.

Tutkimuskirjallisuudessa nuorten suhdetta rauhaan ja turvallisuuteen on tähän mennessä tarkasteltu pääasiassa kolmesta näkökulmasta: osallistumisena edustukselliseen politiikkaan, väkivaltaisena toimintana konfliktitilanteissa sekä nuorten roolina rauhanrakentamisessa (Özerdem & Podder 2015, 4). Tutkimuksessa

on toistunut näkemys, jonka mukaan nuoret on pitkin historiaa nähty samanaikaisesti sekä turvallisuushuolena että paremman ja turvallisemman tulevaisuuden tekijöinä (Sukarieh & Tannock 2015). Konfliktidiskurssien on todettu ylläpitävän käsitystä nuorista ongelmasta, mutta viimeaikaisessa tutkimuksessa nuoria on ryhdytty tarkastelemaan myös osana rauhanrakentamisen arkisia ja paikallisia käytäntöjä (Özerdem & Podder 2015; Berents & McEvoy-Levy 2015; Pruitt 2015; Pruitt 2013). Keskustelussa 'globaalista terrorismin vastaisesta sodasta' nuoriin on viitattu radikalisoitumisen, väkivaltaisen ekstremismin ja niiden torjumisen yhteydessä. Toisaalta tätä keskustelua on kritisoitu liiallisen huomion kiinnittämisestä 'riskiäsiloihin' sekä rodullistavien stereotyyppien ylläpitämisestä (Sukarieh & Tannock 2017; Sukarieh & Tannock 2016; Rashid 2014).

Tutkimuksen lisääntymisestä huolimatta nuoria tarkastelevat analyysit ovat edelleen marginaalinen osa rauhaa ja turvallisuutta koskevaa kirjallisuutta (Berents & McEvoy-Levy 2015, 119). Suoraan 2250-agendaan kytkeytyvä tutkimus on toistaiseksi vähäistä. Esimerkiksi Margaret Williams (2016, 107–110) on arvioinut 2250-päätöslauselman kuvaavan positiivista muutosta kansainvälisen yhteisön tavassa nähdä nuoret väkivallan uhrien tai tekijöiden sijaan konfliktinratkaisun aktiivisina toimijoina. Kriittisemmät tutkijat puolestaan näkevät 2250-agendan uusintavan globaalien eliittien ja kapitalismin tuottamia epäoikeudenmukaisuuksia sekä arvioivat muutoksen tapahtuneen lähinnä tavassa hahmottaa nuoret globaalina turvallisuuskysymyksenä paikallisen tai kansallisen sijaan (Sukarieh & Tannock 2017).

2250-agendan tapa korostaa nuorten erityistä asemaa muistuttaa naisiin, rauhaan ja turvallisuuteen keskittyvää 1325-agendaa, joka koostuu YK:n turvallisuusneuvoston vuonna 2000 hyväksymästä päätöslauselmasta

1325 sekä sen ympärille muodostuneista politiikkaohjelmista ja -käytänteistä. 1325-agendan keskeisimpinä tavoitteina on suojella naisia ja tyttöjä aseellisissa konflikteissa sekä edistää heidän osallistumistaan rauhanneuvotteluihin ja jälleenrakentamiseen. Artikkelini kannalta on merkittävää, että 1325-agenda on avannut tilaa sukupuolittuneiden valtasuhteiden kriittiselle arvioinnille rauhanrakentamisen käytännöissä (Kirby & Shepherd 2016, 373–374). Toisaalta 1325-agendan on myös todettu yhdistävän sukupuolen nimenomaan naisiin, korostavan naisia essentiaalisella tavalla rauhanomaisina toimijoina sekä vaikenavan sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudesta. Lisäksi agenda toteuttavat politiikat näyttävät painottavan suojelun ja ennaltaehkäisyn merkitystä naisten osallistumisen kustannuksella. (Cook 2009; Charlesworth 2008; Shepherd 2008; Shepherd 2017; Hagen 2016; Kirby & Shepherd 2016.)

Tähän mennessä tutkimuskirjallisuus ei ole juurikaan tarkastellut 2250- ja 1325-agendojen välisiä suhteita. Omassa tutkimuksessani ymmärrän ne Williamsin (2016, 110) tavoin erillisinä mutta toisiaan tukevinä. Aineistossani viitataan toistuvasti 1325-agendaan, minkä vuoksi olen kiinnostunut siitä, uusintaako 2250-agenda siinä rakennettua ymmärrystä sukupuolesta ja seksuaalisesta suuntautumisesta. Lisäksi pohdin mahdollisuuksia, joilla 2250-asiakirjoissa tuotetut sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen positioinnit voisivat haastaa vallitsevien rauhanrakentamiskurssien tapaa vaieta sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudesta.

## Feministisen diskurssiteoreettisen analyysin lähtökohdat

Artikkelini teoreettinen käsitteistö nojaa feministisen tutkimuksen poststrukturalistiseen suuntaukseen sekä Michel Foucaultilta vaikutteita ottaneeseen diskurssiteoriaan. Analyysini perustuu oletukseen, että sukupuoli, kieli, todellisuus ja valta ovat kytköksissä toisiinsa. Sovellan käsitystä diskursseista käytäntöinä ja merkitysjärjestelminä, jotka muotoilevat puhumansa kohteet (Foucault 1998, 73–76; Howarth 2005, 317–319). Diskurssit rakentavat merkityksiä, konstruoivat käsittelemään objekteja sekä määrittävät kuviteltavia ja mahdollisia sosiaalisia toimintakenttiä (Shepherd 2008, 20–22; Jokinen 2004, 193–195; Husa 1995, 43). Näin ajatellen valta viittaa sosiaalisiin prosesseihin ja tietojärjestelmiin, joiden avulla merkityksiä tuotetaan, vakiinnutetaan, eletään, koetaan ja muutetaan (Barnett & Duvall 2005, 55–57; Shepherd 2008, 22–23). Kutsun käyttämäni lähestymistapaa feministiseksi diskurssiteoreettiseksi analyysiksi.

Analyysini kohdistuu 2250-asiakirjojen nuorille tarjoamiin tai nuorilta kieltämiin sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviin toimintamahdollisuuksiin. Tässä hyödynnän subjektiposition käsitettä (Foucault 2005, 152; Åhäll & Borg 2013, 199–200; Howarth & Stavrakakis 2000, 12–14). Subjektipositiot ovat diskurssin tarjoamia paikkoja, jotka tuottavat subjekteille mahdollisuuksia osallistua diskursiiviseen toimintaan sen määrittämällä tavoilla (Jokinen 2000, 114; Epstein 2011, 343–344). Samalla subjektipositiot rajoittavat sitä, mitä subjektit voivat ajatella, sanoa ja tehdä (Martin de Almagro 2018, 401). Artikkelissa tarkastelen subjektipositioita suhteessa ikään, sukupuoleen ja seksuaalisuuteen. Käsitelen niitä eronteon kategorioina, jotka ovat syntyneet erilaisten yhteiskunnallisten, tieteel-

listen ja diskursiivisten käytäntöjen tuloksena (Foucault 1998; Butler 2006; Sercombe 2016). Ne kietoutuvat muihin ruumiillisiin erontekojä ja tuottaviin käytäntöihin, kuten etnisyyteen, rotuun, alkuperään, toimintakykyyn, kansallisuuteen ja luokkaan (Collins & Bilge 2016).

Analyysini valottaa 2250-agendan tuottamia sallittuja ja kiellettyjä diskursiivisia toimintamahdollisuuksia nuoruuden, sukupuolen ja seksuaalisuuden näkökulmista. Sovellan ajatusta nuoruudesta yhteiskunnallisten käytäntöjen konstruoina identiteetteinä ja sosiaalisena kategoriana, jonka hallinnasta ja merkityksistä käydään jatkuvaa neuvottelua (Bersaglio ym. 2015, 59–60; Sukarieh & Tannock 2015, 5–7). Aineistoni asiakirjojen tavoissa määritellä nuoria ja nuoruuteen kuuluvia ikävuosia on eroja. Olen kuitenkin rajannut näiden yksityiskohteisemmän analyysin artikkelin ulkopuolelle, sillä päätöslauselma 2250 tunnustaa nuorten määritelmässä esiintyvän vaihtelun. Lisäksi aiemmassa tutkimuksessa on jo ansiokkaasti pohdittu nuoruuden määrittelyä kansainvälisissä instituutioissa sekä näitä koskevassa teoretisoinnissa (Sukarieh & Tannock 2015).

Lähestyn sukupuolta toistotekojen kautta performatiivisesti rakentuvana. Filosofi Judith Butleria (2006, 91) lainaten käsitteellistän sukupuolen ”toistuvana kehon tyylittelynä, joukkona toistettavia toimia äärimmäisen jäykästi säännellyssä kehyksessä, joka jähmetty ajan mittaan ja tuottaa vaikutelman substanssista, luonnollisen kaltaisesta olemisesta”. Seksuaalisuuteen kytkeytyvien normien tuottamista ja kyseenalaistamista analysoin heteronormatiivisuuden käsitteellä eli tarkastelemalla, kuinka institutionalisoitu heteroseksuaalisuus muodostaa diskursiivisesti ja erilaisin käytännöin sosiaalisten ja seksuaalisten suhteiden luonnollistetun ja normatiivisesti tavoiteltavan mallin (Rossi 2006, 19). Lisäksi ajattelunani ohjaa Butlerin (2006)

teoretisointi heteroseksuaalisesta matriisista, joka olettaa sukupuolen koostuvan kahdesta toisilleen vastakkaisesta biologisesta ja sosiaalisesta sukupuolesta. Tällaisessa käsitettävyyden kehikossa miespuolisuutta ilmaiseva maskuliinisuus ja naispuolisuutta ilmaiseva feminiinisyys luonnollistetaan erillisiksi ja keskenään hierarkkiseksi pakotetun heteroseksuaalisuuden käytännöllä. Artikkelissa olen kiinnostunut siitä, missä määrin asiakirjat kyseenalaistavat tällaista vakiinnuttamista, sillä identiteettien osittainen liukuvuus avaa aina myös vastarinnan mahdollisuuksia (mt., 238–242).

Kirjoittaessani artikkelissa ’nuorista naisista’, ’nuorista miehistä’ sekä muista sukupuoleen ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvistä subjektipositioista ymmärrän käsitteet ei-essentialistisina eli ei-olemuksellisina. Tällä viitataan siihen, että käsitteistä käydään jatkuvasti diskursiivisia neuvotteluja, mikä tekee niiden merkityksistä liukuvia. Korostaakseni subjektipositioiden rakentuneisuutta merkitsen niitä tekstissä paikoitellen puolilainausmerkeillä. Kun kirjoitan seksuaali- ja sukupuoliyvähemmistöihin kuuluvista nuorista, viitataan väljästi ei-heteroseksuaalisiin ja binääristä sukupuoliäsitystä haastaviin nuoriin. Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudella puolestaan viitataan laajemmin myös enemmistöt kattavaan seksuaalisten suuntautumisten kirjoon ja tapoihin kokea ja ilmaista sukupuolta. Seksuaalisuuden osalta huomioni keskittyy erityisesti seksuaaliseen suuntautumiseen.

## Aineistona 2250-asiakirjat

Artikkelin aineisto koostuu yhdestätoista YK-toimijoiden, kansainvälisten kansalaisjärjestöjen sekä eri toimijoiden kumppanuuksina tuottamasta asiakirjasta vuosilta 2005–2016. Valitsin asiakirjat verkossa tekemäni tiedon-

haun, 2250-tematiikkaan liittyvien ennakkotietojeni sekä asiakirjoihin sisältyvien viittaus-ten pohjalta. Asiakirjat ovat englanninkielisiä, ja artikkelissa käytetyt suomenkieliset käännökset ovat omiani. Tutkimuksen aineisto on laajuudeltaan 303 sivua. Aineisto on kuvattu taulukossa 1.

Artikkelini ei tarkastele suoraan konfliktitilanteiden keskellä elävien ja rauhanrakentamiseen osallistuvien nuorten kokemuksia. Osa kansainvälisen politiikan feministisistä tutkijoista on esittänyt kansainvälisten instituutioiden politiikka-asiakirjojen tutkimisen eettiseksi haasteeksi sen, että tarkastelu voi olla etäistä eikä välttämättä ulotu maailmanpolitiikan marginaaleihin ja hiljaisuuksiin (D’Costa 2006). Analyysiani ohjaa kuitenkin kriittinen ja transformatiivinen tiedonintressi, jonka ohjaamana pyrin maailmanpolitiikan valtahierarkioiden kritiikittömän uusintamisen sijaan tarjoamaan erilaisia muutosmahdollisuuksia ja purkamaan asiakirjojen vallitsevia totuusdiskursseja (Husa 1995, 45–46). Vaikka analyysini ei suoraan avaa asiakirjojen luomiseen johtaneita neuvotteluja tai organisaatioiden arkipäiväisiä käytäntöjä, analysoimalla eri toimijoiden valmistelemia asiakirjoja nostan esiin niiden keskinäisiä ristiriitaisuuksia ja diskursiivisia jännitteitä.

Asiakirjojen valinta aineistoksi perustuu aiemman tutkimuskirjallisuuden lisäksi johdannossa mainittuun työkokemukseeni tutkittavan aiheen parissa. Kansainvälisiin asiakirjoihin keskittymällä olen halunnut säilyttää etäisyyttä niihin 2250-agendasta käytäntöihin neuvotteluihin, joihin olen osallistunut erityisesti Suomen kontekstissa. Näin olen pyrkinyt varmistamaan, että pystyn tulkitsemaan asiakirjoja omaa aiempaa kokemustani analyttisemmin ja tutkimuksellisiin näkökulmiin pohjaten.

Subjektipositioiden analyysissä olen hyödyntänyt Linda Åhällin ja Stefan Borgin (2013, 198–199) mainitsemia *predikaation* ja

Taulukko 1. Artikkelin asiakirja-aineisto aikajärjestyksessä vanhimmasta uusimpaan

Asiakirjan tekijä/ julkaisija	Asiakirjan nimi ja viite	Sivumäärä	Asiakirjan aihe ja tarkoitus
YK:n pääsihteeri ja YK:n yleiskokous	Maailman nuoriso-ohjelman 10-vuotisraportti (A/60/156, 2005)	2/19 Aineistoon sisältyy ainoastaan aseellisia konflikteja käsittelevä osuus IV, F.	Maailman nuoriso-ohjelmasta teh- ty 10-vuotisarviointi, joka sisältää nuorten huomioita ja suosituksia ohjelman toteutumisesta.
YK:n yleiskokous ja YK:n taloudellisten ja sosiaalisten asiain osasto	Maailman nuoriso-ohjelma (UN DESA 2010)	4/78 Aineistoon sisältyy ainoastaan aseellisia konflikteja käsittelevä painopistealue IV, N.	Julkaisu YK-järjestelmän ensimmäisestä nuoriso-ohjelmasta vuodelta 1995 sekä sitä täydentävästä päätöslauselmasta vuodelta 2007, jotka muodostavat YK:n nuorisopolitiikan keskeisen pohjan.
YK:n nuorisokysy- myksiin erikoistunut verkosto (The Inter- Agency Working Group on Youth and Peacebuilding, IANYD)	Guiding Principles on Young People's Participation in Peacebuilding (IANYD 2014)	4	Nuorten rauhanrakentamiseen osallistumista ohjaavat periaatteet, jotka on luotu yli 1000 kumppanin kanssa.
United Network of Young Peacebuilders (UNOY)	Agreed Language on Youth, Peace and Security: A Report by the United Network of Young Peacebuilders (UNOY 2014)	38	YK:n turvallisuusneuvoston rauhaan ja turvallisuuteen liittyviä päätöslausemia nuorisonäkökulmasta tulkitseva raportti.
Ammanin globaali nuoret, rauha ja turvallisuus -foorumi (Global Forum on Youth, Peace and Security)	Amman Youth Declaration on Youth, Peace and Security (GFYPS2015a)	4	Ammanissa 21.–22.8.2015 järjestetyn nuorisofoorumin loppujulistus, joka pyrkii tuomaan nuorten näkemyksiä nuoria, rauhaa ja turvallisuutta koskevaan politiikkaan.
Ammanin globaali nuoret, rauha ja turvallisuus -foorumi	Global Forum on Youth, Peace and Security: Final Report (GFYPS 2015b)	62	Ammanin foorumin loppuraportti, joka vetää yhteen tapahtuman puheenvuorot.
YK:n turvallisuus- neuvosto	Turvallisuusneuvoston päätöslauselma (S/RES/2250, 2015)	5	Nuoriin, rauhaan ja turvallisuuteen keskittyvä päätöslauselma, joka muodostaa keskeisen pohjan 2250-agendalle YK:ssa.
IANYD	Young People's Participation in Peacebuilding: A Practice Note (IANYD 2016)	68	Asiantuntijaohje, joka pyrkii tukemaan 2250-päätöslauselman toimeenpanoa.
YK:n turvallisuus- neuvosto	Turvallisuusneuvoston päätöslauselma 2282 (S/RES/2282, 2016)	8	Inklusiiviseen rauhanrakennukseen keskittyvä päätöslauselma.
YK:n kehitysohjelma (UNDP)	Youth Global Programme for Sustainable Development and Peace 2016–2020 (UNDP 2016)	92	UNDP:n ohjelma-asiakirja, jonka tavoitteena on voimauttaa nuoria kestävän kehityksen ja rauhan konteksteissa.
UNOY & Search for Common Ground (SFCG)	Translating Youth, Peace & Security Policy into Practice: Guide to kick-starting UNSCR 2250 Locally and Nationally (UNOY & SFCG 2016)	16	Nuorisojärjestöille suunnattu opas 2250-päätöslauselman toimeenpanemista varten.

*presuppositioiden* tekniikoita. Predikaation avulla kiinnitän huomiota sukupuoleen, seksuaalisuuteen ja nuoruuteen liitettyihin ominaisuuksiin niitä muokkaavien predikaattien, adverbien ja adjektiivien avulla. Presuppositioiden kautta puolestaan tarkastelen, millaisia representaatioita nuoruudesta, sukupuolesta ja seksuaalisuudesta tekstit ottavat annettuna sekä mitä pidetään totena niiden konstruoimassa maailmassa. Olen työstänyt analyysia mukaillen Suvi Ronkaisen (2004, 65–67) ison A:n analyysikehikkoa, jossa teorian, aineiston, tutkijan ja menetelmällisten valintojen kohtaaminen jakautuu kolmeen osaan. Ensimmäiseksi järjestelin, luokittelin ja jäsentelin aineiston aineistolähtöisesti. Etsin aineistosta mahdollisimman laajasti erilaisia sukupuoleen ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyviä katkelmia, jotka puhuivat esimerkiksi ’naisista’, ’tytöistä’, ’miehistä’, ’pojista’, sukupuoleen liittyvistä käsitteistä kuten *gender* tai seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöihin viittaavista käsitteistä kuten ’LHBTI’. Lisäksi kiinnitin huomiota mahdollisiin hiljaisiin heteronormatiivisuuden olettamuksiin. Tämän jälkeen tulkitsin löytämiäni havaintoja feministisen diskurssiteorian käsitteiden kautta sekä jäsentelin ja ryhmittelin aineistosta löytyviä sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen subjektipositioita. Lopuksi syvensin analyysia ja venytin aineiston rajoja kokeilemalla sen luentaa aiemman nuoriso-tutkimuksellisen ja 1325-agendaa tarkastelleen kriittisen tutkimuskirjallisuuden valossa.

## **Uhristereotypian välttämisestä kohti ’nuorten naisten’ muutostoimijuuden tukemista?**

Vallitsevat rauhanrakentamisen käytänteet eivät huomioi systemaattisesti naisia ja tyttöjä (Shepherd 2017, 104; Pruitt 2013). Konflikt-

teissa ja niiden jälkeisissä tilanteissa erityisesti he kokevat sukupuolensa vuoksi raakaa väkivaltaa kuten raiskauksia ja ihmiskaupan uhriksi joutumista (Penttinen & Kynsilehto 2017; Meger 2016). 1325-agendan pyrkimyksistä huolimatta naiset ovat edelleen merkittävässä vähemmistössä konfliktien sovittelijoiden, rauhanneuvottelijoiden ja rauhansopimusten allekirjoittajien joukossa (UN Women 2019). Analyysini perusteella 2250-agenda tuottaa nuorille naisille useita subjektipositioita ja osallistuu näin poliittisiin kamppailuihin näistä epäoikeudenmukaisuuksista. Useat aiemmin esitetyt huomiot 1325-agendasta näyttävät toistuvan myös 2250-agendan kontekstissa.

2250-asiakirjat rakentavat nuorille naisille ensinnäkin uhrin position. Ne kuvaavat nuoret naiset toistuvasti haavoittuvaisina, marginalisoituina ja väkivallan uhreina. Useimmiten positiointi tehdään suhteessa seksuaaliseen ja sukupuoleen perustuvan väkivaltaan, kuten seuraavasta Maailman nuoriso-ohjelman katkelmasta ilmenee:

Konfliktitilanteissa nuorten ja erityisesti nuorten naisten terveysriskit kasvavat. Nuoret naiset ja tytöt kohtaavat ylimääräisiä riskejä erityisesti seksuaaliseen väkivaltaan ja hyväksikäyttöön liittyen. (UN DESA 2010, 55.)

Aineistossani esiintyy tässä yhteydessä jonkin verran myös sisäisiä säröjä. Esimerkiksi 2250-päätöslauselman toimeenpanoa tukevassa ohjeessa kiinnitetään huomiota siihen, että nuorten naisten näkeminen suojelun tarpeessa olevina uhreina on usein kerrottu narratiivi (IANYD 2016, 17), joka peittää alleen tyttöjen ja nuorten naisten kokemusten ja toimijuuksien moninaisuuden. Tällaisia rajallisuuksia tunnistamalla saatetaan edistää moniulotteisempaa ymmärrystä siitä, mikä tyttöjen ja nuorten naisten rooli konflikteissa ja rauhanrakentamisessa voi olla. Haavoittu-

vuoden diskursiivinen korostaminen tuottaa ongelmallisia essentialistisia oletuksia naisten 'rauhanomaisuudesta' ja häivyttää näkyvistä muita mahdollisia toimijuuksia (Charlesworth 2008; Cook 2009; Shepherd 2017; Shepherd 2008; Puechguirbal 2010; Tryggestad 2009). Väkivallan kohteena olevien naisten toimijuus voikin merkitä esimerkiksi avun hakemista tai väkivallan taustalla olevien sukupuolien rauhanomaista muuttamista (Penttinen 2018). Päätöslauselma 2250 ei sisällä mainintoja 'naisista' 1325-agendaan ja YK:n naisjärjestöön (*UN Women*) viittamisen lisäksi, mutta se mainitsee 'sukupuolen' puhuessaan sukupuoleen perustuvasta ja seksuaalisesta väkivallasta.

Toiseksi 2250-asiakirjat positioivat nuoret naiset muutostoimijoina. Nuorten naisten muutostoimijuus määrittyy asiakirjoissa toistuvasti asiaksi, jota on voimautettava, vahvistettava, tuettava tai kannustettava, kuten seuraavassa Ammanin foorumin loppuraportissa tuodaan esiin:

Panelistit keskustelivat siitä, että nuorten naisten voimauttamiseksi uhreista rauhanrakentajiksi on välttämätöntä ottaa mukaan niin nuoret naiset kuin nuoret miehet ja pojat (GFYPS 2015b, 21).

1325-agendaa tarkastelleiden tutkijoiden mukaan naisten laajempi mukaan ottaminen päätöksentekoon ei kuitenkaan automaattisesti johda muutoksiin. Sen sijaan on tärkeämpää kysyä, miten naisten läsnäolo muuttaa sukupuolittuneita käytäntöjä, sisältävätkö tehdyt päätökset sukupuolienäkökulman sekä miten nämä ovat vuorovaikutuksessa konfliktin laajempaan kontekstiin ja sen ratkaisuun (Kirby & Shepherd 2016, 375–376; Shepherd 2008, 117). Päätöslauselmassa 2250 ei kuitenkaan puhuta nuorten osallistumisen yhteydessä eksplisiittisesti sukupuolienäkökulmasta.

Nuorten naisten muutostoimijuus nähdään asiakirjoissa usein keinona valmiiksi

(ulkoapäin) määriteltyjen ongelmien ratkaisemisessa tai panostuksena tulevaisuuteen. Esimerkiksi UNDP:n (United Nations Development Program) ohjelma korostaa ”nuorten naisten ja tyttöjen potentiaalin hyödyntämistä” köyhyyden ja väkivallan vähentämiseksi sekä terveydenhuollon, sanitaation ja inklusiivisempien yhteiskuntien kehittämiseksi (UNDP 2016, 14). Katkelma muistuttaa uusliberalististen kehitysdiskurssien tapaa rakentaa naisiin ja tyttöihin sijoittamisesta tai tyttöjen potentiaalin vapauttamisesta helpo ratkaisu kompleksisiin kehitysongelmiin (Shain 2013; Chant 2016). Nuoria naisia halutaan voimauttaa myös yrittäjinä ja taloudellisina toimijoina (UNDP 2016, 55–56). Osa asiakirjoista näyttää näin vahvistavan uusliberalistiselle hallinnalle ominaista pyrkimystä kasvattaa yksilöistä itsestään vastuullisia markkinalogiikan mukaan toimivia subjekteja (Komulainen ym. 2010; Brunila & Siivonen 2016).

Kolmanneksi 2250-asiakirjat rakentavat nuorille naisille marginaalisen position myös väkivallan tekijöinä, mikä näkyy muun muassa seuraavassa katkelmassa:

Tyttöjen ja nuorten naisten todellisuus konflikteissa ja konfliktien jälkeisissä tilanteissa on huomattavasti kompleksisempää ja vivahteikkaampaa kuin yleensä ajatellaan. Maailmanlaajuisesti 10–30 % asevoimien ja aseellisten ryhmien jäsenistä on nuoria naisia. (IANYD 2016, 17.)

Myös Ammanin foorumin loppuraportti näkee osan nuorista naisista turvallisuusuhkana, vaikka valtaosin tämä positio tuotetaan nimenomaan nuorille miehille (GFYPS 2015b, 37). Toisaalta aineistossa marginaalisesti kyseenalaistetaan rauhanrakentamisen diskurssien käsitystä naistaistelijoista väkivaltaan pakotettuina toimijoina. Esimerkiksi IANYD:n (United Nations Inter-Agency Network on Youth Development) toimeenpano-ohjeen mukaan ”jotkut naiset voivat osallistua väki-



valtaan haastaakseen hallitsevia sukupuolinormeja, saavuttaakseen tietynlaisen statuksen, saadakseen pääsyn resursseihin tai suojautukseen väkivallalta” (IANYD 2016, 12; vrt. Shepherd 2008, 88–89). Myös feministisessä tutkimuskirjallisuudessa on nostettu esiin lukuisia esimerkkejä naisista konfliktitilanteiden väkivaltaisina toimijoina (Gentry & Sjoberg 2015; Shepherd 2008, 88; Parashar 2011).

Lisäksi aineistossa tuotetaan usein esiintyvä rinnastus ’naisten’ ja ’nuorten’ välillä. Muun muassa UNOY:n (United Network of Young Peacebuilders) raportissa naiset hahmotetaan yhtenäisenä ryhmänä, joka vertautuu nuoriin, lapsiin ja muihin vastaaviin ryhmiin:

Tämä luku pyrkii selittämään nuorten ainutkertaista toimijuutta ja haavoittuvuutta. Se pyrkii tunnistamaan, miten nuorten osallistuminen ja nuorten intressit konflikteissa ja konfliktinjälkeisissä tilanteissa on sisällytetty YK-järjestelmään. Vertailukohtana tälle käytetään lasten ja naisten asemaa. (UNOY 2014, 11–12.)

Vastaavanlainen rinnastus esiintyy useissa aineistoni asiakirjoissa ja tukee argumenttia siitä, että naisten yhdistäminen lapsiin ja viime aikoina myös nuoriin, on vahvasti läsnä YK:n rauhanrakentamisen käytänteissä (Shepherd 2017, 113). Tällainen positiointi voi olla ongelmallinen, sillä se pyrkii perustelevaan näiden ryhmien osallistamista rakentamalla niille ensin homogeenisen haavoittuvan ryhmän aseman. Osa tutkimistani asiakirjoista näyttääkin tuottavan uudenlaista naisten, lasten ja nuorten yhdistettyä kategorisointia, jossa niitä kaikkia lähestytään samankaltaisilla oletuksilla. Aiemmassa feministisessä tutkimuskirjallisuudessa on kritisoitu kansainvälisen politiikan areenoilla toistunutta stereotyyppistä suhtautumista naisiin ja lapsiin yhtenäisenä haavoittuvana ryhmänä, jonka puolesta miesten on ajateltu

olevan oikeutettuja sotimaan (Enloe 1989; Yuval-Davis 1997; Marttila 2007).

## ’Nuoret miehet’ väkivaltaisena erityisryhmänä?

Tulkitsen 2250-agendan neuvotteluja nuorten miesten subjektipositioista osana kansainvälisissä politiikoissa vahvistunutta ajattelutapaa, joka tunnistaa aiempaa näkyvämmiin miesten ja maskuliinisuuksien merkityksen kehitykselle ja sukupuolten tasa-arvolle (Olivius 2016). Tässä olen saanut inspiraatiota kriittisestä miestutkimuksesta, jossa miehiä, poikia ja maskuliinisuuksia on tarkasteltu feministisen teorian käsittein (esim. Hearn 2015; Connell 2005; Jokinen 2000). Shepherdin mukaan miehistä puhutaan edelleen vain harvoin YK:n rauhanrakennusdiskursseissa (Shepherd 2017, 101; Shepherd 2008, 120–121). Analyysini perusteella 2250-asiakirjat tuottavat sukupuolittuneita subjektipositioita useimmiten nuorille naisille, mutta niissä esiintyy aiemmista tutkimushavainnoista poiketen jonkin verran myös eksplisiittisesti nuorille miehille tuotettuja positioita.

Vallitsevin tapa positioida nuoret miehet rauhanrakentamisen käytänteissä on käsitteellistää heidät väkivallan tekijöiksi, kuten seuraavassa tekstissä tuodaan esiin:

Nuorten roolia rauhanrakentamisessa tarkastelevat narratiivit sekä niiden pohjalta kehitetyt ohjelmat ovat tyyppillisesti erittäin sukupuolittuneita. Narratiivien mukaan nuoret miehet ovat luonnollisesti taipuvaisia ryhtymään väkivaltaan turhautumisensa vuoksi, ja heitä tulisi hillitä. Nuoret naiset ovat näiden narratiivien mukaan avuttomia uhreja, jotka tarvitsevat suojelua. (IANYD 2016, 17.)

Usein väkivalta yhdistetään essentialistisella tavalla mieheyteen, mikä vahvistaa binääristä ajattelua, jossa miehet määrittyvät luonnostaan väkivaltaisiksi ja naiset rauhanomaisiksi

toimijoiksi (esim. Charlesworth 2008). Edellä esitetyn lainauksen tavoin 2250-asiakirjat kyseenalaistavat tällaista logiikkaa ja esittävät sen olevan usein vain stereotyyppinen tapa hahmottaa nuorten miesten rooli konfliktitilanteissa. Toisaalta, vaikka asiakirjoissa oletus nuorten miesten olemuksellisesta väkivaltaisuudesta haastetaan, asiakirjat eivät juurikaan kiinnitä huomiota taustalla vaikuttaviin valtasuhteisiin. Tällä tavoin ne päätyvät pikemminkin uusintamaan olemassa olevia stereotyyppioita sen sijaan, että ne rakentaisivat nuorille miehille aiempaa moninaisempia toimija-asemia.

Toiseksi asiakirjat määrittävät nuorille miehille position rauhanrakennuksen sukupuolittuneena normina (esim. GFYPS 2015b, 40). Lähes kaikissa asiakirjoissa heidät nähdään nuorten naisten binäärisenä vastapositiona, mikä näkyy muun muassa toistuvissa viittauksissa 'nuoriin miehiin ja naisiin'. YK:n valmistelevat asiakirjat ja päätöslauselma 2250 eivät puhu 'miehistä' eksplisiittisesti muutoin kuin tällaisissa nimeämisissä.

Kolmanneksi nuoriin miehiin viitataan aineistossa ajoittain myös 'erityisryhmänä', jonka suojelutarpeet jäävät helposti lasten ja naisten varjoon. Esimerkiksi UNOY:n raportissa tuodaan esiin, että:

Tietyt nuorten ryhmät sisältyvät jo epäsuorasti turvallisuusneuvoston päätöslauselmiin lapsista ja naisista, sillä he ovat nuoria naisia tai lukeutuvat edelleen "lapsen" määritelmään. Päätöslauselmat eivät kuitenkaan tunnusta yli 18-vuotiaiden nuorten ja nuorten miesten erityisasemaa. Siispä heidät kategorisoidaan suoraan aikuisiksi, eivätkä he saa minkäänlaista erillistä suojelua. (UNOY 2014, 14.)

Aiemmissa YK:n rauhanrakennusdiskursseja tarkastelevissa tutkimuksissa ei ole kiinnitetty vastaavalla tavalla huomiota miehiin suojelua kaipaavana erityisryhmänä; niissä miehet on vain harvoin nähty sukupuolensa edustajina (esim. Shepherd 2008, 121). Käsitellessään

nuoria miehiä erityisryhmänä 2250-asiakirjat eivät silti juurikaan tarkenna, millä tavoin nuoriin miehiin kohdistuvia rauhanrakentamisen käytänteitä voitaisiin arvioida sukupuolittuneiden valtasuhteiden näkökulmasta. Mieheys nähdään niissä lähinnä yksilön ominaisuutena.

Neljänneksi asiakirjoissa mainitaan marginaalisesti nuorten miesten positio väkivallan uhreina, kuten seuraavasta katkelmasta käy ilmi:

Suurin osa tappavan aseellisen väkivallan uhreista on 15–29-vuotiaita miehiä, kun taas nuorilla naisilla (kuten myös nuorilla miehillä) on suurempi riski tulla fyysisesti ja seksuaalisesti hyväksikäytetyiksi (IANYD 2016, 8).

Pääsääntöisesti aineiston asiakirjoissa nuoret naiset nähdään väkivallan ensisijaisina uhreina. Toisaalta, vaikka nuorten miesten kokemaa väkivaltaa ei aineistossa tunnusteta laajasti, ilmiön nostaminen esiin marginaalisestikin saattaa edistää nuorten miesten mahdollisuuksia hakea ja saada tukea väkivallan kohteeksi joutuessaan. Monet kansainväliset toimijat ovat vasta viime vuosina ryhtyneet kiinnittämään huomiota miehiin ja poikiin kohdistuvaan seksuaaliseen väkivaltaan, joten tällainen positiointi voi osaltaan edistää kehitystä, jossa miesten ja poikien kokemaa väkivaltaa ja suojelutarpeet osataan ottaa aiempaa vakavammin (Meger 2016, 174). Nuorten naisten ja miesten kärsimysten yhteismittainen vertailu on kuitenkin ongelmallista (Shepherd 2008, 115–116).

## 'LHBTI-nuoret' heteronormatiivisuuden haavoittuvina horjuttajina?

2250-agendan mahdollista heteronormatiivisuutta analysoidessani olen tarkastellut sekä

eksplisiittisiä että implisiittisiä viittauksia seksuaaliseen suuntautumiseen ja toisaalta niihin kohdistuvia hiljaisuuksia. Lisäksi olen kiinnittänyt huomiota asiakirjojen tapoihin ylläpitää binääristä käsitystä sukupuolesta. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt kohtaavat konfliktitilanteissa usein vielä intensiivisempää ja monimuotoisempaa väkivaltaa kuin rauhan oloissa. Tästä huolimatta kehitys- ja rauhanrakentamiskäytänteet sekä niitä koskeva tutkimus jättävät yleensä sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden huomiotta. (Oosterhoff & Sweetman 2018, 1; Daigle & Myrntinen 2018; Shepherd & Sjöberg 2012, 11–12.) Aiemman tutkimuksen mukaan esimerkiksi 1325-agenda vaikennee täysin transsukupuolisuudesta (Hagen 2016; Shepherd 2017, 93–94).z

Ensinnäkin voidaan havaita, että rakentamalla nuorten naisten ja nuorten miesten positioita ja rinnastamalla niitä toisiinsa 2250-asiakirjat lähinnä vakiinnuttavat binääristä sukupuolikäsitystä. Nuorista puhutaan useimmiten englanninkielisellä sukupuolittamattomalla ilmaisulla *youth*, joka lähemmin tarkasteltuna kuitenkin toistaa jakoa miehiin ja naisiin. Esimerkiksi IANYD:n toimeenpano-ohjeessa todetaan, että: ”Nuoret (sekä nuoret miehet että nuoret naiset) tulee nähdä rauhanrakentuksessa kansallisina ja yhteisöjen voimavaroina (IANYD 2016, 27).” Sukupuolen binääri-logiikka näkyy myös muissa asiakirjoissa, kuten UNOY:n & SFCG:n (Search for Common Ground) toimintaoppaassa (2016, 12), jossa esitetään kehoitus: ”Tehkää heistä [nuorista] sankareita ja sankarittaria” (jotka tukevat rauhanrakentamista omissa yhteisöissään).

Toiseksi 2250-asiakirjat näyttävät uusin tavan nuorille tuottamisissaan positioinneissa pääsääntöisesti käsitystä heteronormatiivisesta elämäntilasta. Ainoastaan yksi asiakirja mainitsee eksplisiittisesti seksuaalisen suuntautumisen osana nuorten välisiä eroja (IANYD 2014, 2). Vaikeneminen seksuaali-

sesta suuntautumisesta voikin estää havaitsemasta seksuaalisen suuntautumisen moninaisuutta, mikä puolestaan vahvistaa rauhanrakentamisen käytänteiden heteronormatiivisia olettamuksia. Heteroseksuaalisuudesta ei puhuta aineistossa eksplisiittisesti, mutta heteronormatiivisuus käy ilmi joistakin perheen ja avioliiton merkitystä korostavista katkelmista. Esimerkiksi IANYD:n ohje kuvaa avioliiton merkitystä keskeisenä nuoruuteen kuuluvana siirtymänä:

Nuoruus on tärkeä kehitysvaihe yksilön elämässä. Mikäli nuoret eivät pärjää keskeisissä koulutukseen, työelämään, kansalaisuuteen, ensimmäisiin seksikokemuksiin ja avioliittoon liittyvissä siirtymissä, voi tällä olla merkittäviä vaikutuksia niin heidän tulevaisuuden mahdollisuuksiinsa yksilötasolla kuin heidän yhteisöjensä ja yhteiskuntien kehitykseen. z(IANYD 2016, 11.)

Kolmas havainto on, että ajoittain 2250-asiakirjat onnistuvat tekemään säröjä sukupuolen ymmärtämiselle heteronormatiivisena ja binäärisenä. Seuraava katkelma UNDP:n ohjelmasta rakentaa ’LHBTI-nuorista’ positioita haavoittuvana ryhmänä osana muita nuorten vähemmistöryhmiä:

Monissa konteksteissa erityisen haastavia stigmatoinnin, syrjäyttämisen ja ulossulkemisen muotoja kokevat alkuperäisväestöihin sekä etnisiin ja muihin vähemmistöryhmiin kuuluvat nuoret, siirtolaiset, pakolaiset ja maansisäiset pakolaiset, lesbot, homot, biseksuaalit, transsukupuoliset ja intersukupuoliset (LHBTI) sekä HIV-tartunnan saaneet nuoret (UNDP 2016, 7).

Aineistossa tuotetaan myös nuoriin miehiin ja nuoriin naisiin rinnastettu erillinen transsukupuolisten nuorten positio. Esimerkiksi IANYD:n periaatteissa todetaan, että: [T]yttöihin, poikiin, nuoriin miehiin ja naisiin sekä transsukupuolisiin liittyviä oletuksia on vältettävä” (IANYD 2014, 2). LHBTI-nuorten kohtaaman syrjinnän ja transsuku-

puolisiin liittyvien oletusten esiin nostaminen voi parhaimmillaan edistää seksuaali- ja sukupuoli vähemmistöihin kuuluvien nuorten syrjintään puuttumista. Samalla haavoittuvuuden korostaminen voi kuitenkin häivyttää näkyvistä erilaisia toimijuuksia, kuten olen edellä osoittanut.

LHBTI-nuorille määritelty positio on esimerkki kansainvälisissä politiikkadiskursseissa yleistyneestä käytännöstä, jossa seksuaali- ja sukupuoli vähemmistöjä tehdään näkyväksi käyttämällä kirjainyhdistelmiä LHBT, LHBTI ja LHBTIQ+. Ne viittaavat kirjaimista riippuen homoihin, lesboihin, biseksuaalisiin, transsukupuolisiin, intersukupuolisiin, queerhenkilöihin sekä muihin ei-normatiivisiin seksuaalisiin suuntautumisiin ja sukupuoli-identiteetteihin (Oosterhoff & Sweetman 2018; Daigle & Myrntinen 2018; Mulé 2018). Seksuaali- ja sukupuoli vähemmistöjen niputtamista yhteen ja niihin yhdistettyjen kirjainyhdistelmien käyttöä on toisaalta kritisoitu länsikeskeisyydestä sekä yksilöiden ja ryhmien välisten sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen erojen häivyttämisestä (Daigle & Myrntinen 2018, 105–106; Lehtonen 2014). Osa tutkijoista käyttää mieluummin kehitys- ja rauhanrakennusdiskursseissa yleistynyttä ilmaisua seksuaalisen suuntautumisen (*sexual orientation*), sukupuoli-identiteetin (*gender identity*) ja sukupuolen ilmaisun (*gender expression*) sekä kehon sukupuoli piirteiden (*sex characteristics*) moninaisuudesta (SOGIESC) (Mulé 2018, 91).

## Toisin tekemisen mahdollisuuksista ja rajoitteista

Olen tarkastellut tässä artikkelissa 2250-agen- dan sisäänrakennettuja käsityksiä sukupuolesta ja seksuaalisesta suuntautumisesta. Feministiseen diskurssiteoriaan nojaavan analyysin perusteella asiakirjat rakentavat nuorille nai-

sille positioita haavoittuvina uhreina, muutostoimijoina ja väkivallan tekijöinä. Ne myös tekevät rinnastuksen naisten ja nuorten välillä. Nuorille miehille asiakirjat tuottavat positiot väkivallan tekijöinä, rauhanrakentamisen sukupuoliittuneena normina, erityisryhmänä sekä väkivallan uhreina. Osa asemoinneista on keskenään ristiriitaisia, sillä esimerkiksi väkivallan tekijän positio hankaa haavoittuvan uhrin tai rauhanomaisuuteen liitetyn muutostoimijan positioita vastaan.

Analyysini tukee nuoria ja kestävän kehityksen tavoitteita tutkineiden Brock Bersaglion, Charis Ennsin ja Thembela Kepen (2015) tekemää havaintoa siitä, että nuoria ajatellaan nykyisin kehitysohjelmien vastaanottajien sijaan pikemminkin ohjelmien kumppaneina ja asiantuntijoina. Esimerkiksi nuorten naisten muutostoimijuuden tukeminen voi avata muutoksen mahdollisuuksia puuttua esimerkiksi rauhanrakentamisen käytänteissä esiintyvään sukupuolten epätasa-arvoon. Toisaalta nuoria ohjataan usein valmiiksi määriteltyihin, yksilöllisiä ominaisuuksia ja valintoja (uusliberalistisesti) korostaviin toimijuuksiin. Tämä on noussut esiin niin aiemmissa tutkimuksissa kuin tämän artikkelin aineistossa (Egbo 2012; Sukarieh & Tannock 2017; Kwon 2019). Analyysin perusteella toimijuuksia määrittävät käytännöt ovat myös sukupuoliittuneita, sillä 2250-asiakirjat näyttävät rakentavan itsestään vastuuta ottavien muutostoimijoiden positiota erityisesti nuorille naisille.

Analyysini osoittaa, että 2250-asiakirjat pääsääntöisesti ylläpitävät heteronormatiivisuutta ja binääristä käsitystä sukupuolesta. Aineistossa esiintyy kuitenkin jonkin verran säröjä. 2250-asiakirjat muun muassa rakentavat marginaalisesti LHBTI-nuorten ja transsukupuolisten positioita. Konfliktitilanteissa seksuaali- ja sukupuoli vähemmistöihin kohdistuu usein intensiivistä väkivaltaa, joten heihin liittyvät asiakirjojen viittaukset voivat avata diskursiivista tilaa vähemmistöi-

hin kuuluvien nuorten kokeman syrjinnän ja väkivallan tunnistamiseksi ja torjumiseksi (Daigle & Myrntinen 2018, 104; Rumbach & Knight 2014). Toisaalta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen diskursiivinen nimeäminen tiettyjen identiteetikategorioiden avulla saattaa kaventaa ymmärrystä seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta sekä rajata nuorten toimintamahdollisuuksia.

2250-agenda resonoi monin tavoin 1325-agendasta tehtyjen tutkimusten kanssa, mutta aineistoni myös haastaa joitakin aiempia argumentteja. 1325-agendasta poiketen 2250-asiakirjat rakentavat useita nuorten miesten subjektipositioita. Niiden LHBTI-nuoria ja transsukupuolisia koskevat positiot voivat myös avata mahdollisuuksia hahmottaa sukupuolta ja seksuaalisuutta ja näihin liittyvää valtaa aiempaa monipuolisemmin. Toisaalta 2250-asiakirjat rajoittavat sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä toimijuuksia, sillä niiden hallitsevimmat positioinnit näyttävät vahvistavan oletuksia naisista rauhanomaisina ja miehistä väkivaltaisina toimijoina. Asiakirjat eivät myöskään ota huomioon sukupuolieroa tuottavia valtasuhteita, mikä voi suosia binääriologiikkaan ja normatiiviseen järjestykseen mahtuvia ihmisiä ja toisaalta syrjiä järjestystä kyseenalaistavia ihmisiä ja ryhmiä (vrt. Shepherd & Sjoberg 2012; Hagen 2016; Shepherd 2017, 108).

Artikkelin keskeinen argumentti on, että 2250-agendan neuvottelemat sukupuoleen ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvät subjektipositiot samanaikaisesti sekä mahdollistavat että rajaavat nuorten toimintamahdollisuuksia rauhanrakentamisen käytänteissä. Analyysi osoittaa, että sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvät valtasuhteet muovaavat keskeisellä tavalla 2250-agendan muodostamista ja toimeenpanoa. Toivon artikkelini innostavan eri alojen tutkijoita tarkastelemaan rohkeasti nuoriin, rauhanrakentamiseen ja kestävään kehitykseen kytkeytyviä politiik-

käytäntöjä sukupuolen, seksuaalisuuden ja muiden erontekojen näkökulmista. Näin tutkimus voi omalta osaltaan purkaa politiikkakäytäntöjen epätasa-arvoisuuksia ja rajoittavia normeja. Tämä on oleellista myös YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi, jotta ketään ”ei jätetä jälkeen”, kuten niiden keskeinen periaate kuuluu (UNSDG 2020).

## Viitteet

- 1 Artikkelin perustuu Helsingin yliopistossa vuonna 2019 hyväksytyyn pro gradu -tutkielmaan.

## Lähteet

- A/60/156 (2005) Making Commitments Matter: Young People’s Input to the 10-Year Review of the World Programme of Action for Youth to the Year 2000 and Beyond. Report of the Secretary-General. <http://undocs.org/A/60/156> (Viitattu 14.1.2021.)
- Berents, Helen & McEvoy-Levy, Siobhan (2015) Theorising Youth and Everyday Peace(builing). *Peacebuilding* 3 (2), 115–125.
- Barnett, Michael & Duvall, Raymond (2005) Power in International Politics. *International Organization* 59 (1), 39–75.
- Bersaglio, Brock & Enns, Charis & Kepe, Thembela (2015) Youth under Construction: The United Nations’ Representations of Youth in the Global Conversation on the Post-2015 Development Agenda. *Canadian Journal of Development Studies / Revue canadienne d’études du développement* 36 (1), 57–71.
- Boutros-Ghali, Boutros (1992) *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-Keeping*. [https://www.un.org/ruleoflaw/files/A\\_47\\_277.pdf](https://www.un.org/ruleoflaw/files/A_47_277.pdf) (Viitattu 14.1.2021.)
- Brunila, Kristiina & Siivonen, Päivi (2016) Preoccupied with the Self: Towards Self-Responsible, Enterprising, Flexible and Self-Centred Subjectivity in Education. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education* 37 (1), 56–69.
- Butler, Judith (2006) *Hankala sukupuoli: Feminismi ja identiteetin kumous*. Helsinki: Gaudeamus.
- Chant, Sylvia (2016) Galvanizing Girls for Development? Critiquing the Shift from ‘Smart’ to ‘Smarter Economics’. *Progress in Development Studies*

- 16 (4), 314–328.
- Charlesworth, Hilary (2008) Are Women Peaceful? Reflections on the Role of Women in Peace-Building. *Feminist Legal Studies* 16 (3), 347–361.
- Coe, Anna-Britt (2015) "I Am Not Just a Feminist Eight Hours a Day": Youth Gender Justice Activism in Ecuador and Peru. *Gender & Society* 29 (6), 888–913.
- Collins, Patricia Hill & Bilge, Sirma (2016) *Intersectionality*. Cambridge ja Malden: Polity Press.
- Connell, R. W. (2005) Change among the Gatekeepers: Men, Masculinities, and Gender Equality in the Global Arena. *Signs* 30 (3), 1801–1825.
- Cook, Sam (2009) Security Council Resolution 1820: On Militarism, Flashlights, Raincoats, and Rooms with Doors – A Political Perspective on Where it Came from and What it Adds. *Emory International Law Review* 23, 125–139.
- Cook, Sam (2016) The 'Woman-in-Conflict' at the UN Security Council: A Subject of Practice. *International Affairs* 92 (2), 353–372.
- Daigle, Megan & Myrntinen, Henri (2018) Bringing Diverse Sexual Orientation and Gender Identity (SOGI) into Peacebuilding Policy and Practice. *Gender & Development* 26 (1), 103–120.
- D'Costa, Bina (2006) Marginalized Identity: New Frontiers of Research for IR? Teoksessa Brooke A. Ackerly & Maria Stern & Jacqui True (toim.) *Feminist Methodologies for International Relations*. Cambridge ja New York: Cambridge University Press, 129–152.
- Egbo, Rina (2012) Technologies of Governance: An Examination of Youth Participation in Development Discourses. *Canadian Journal of Development Studies / Revue canadienne d'études du développement* 33 (1), 77–89.
- Enloe, Cynthia (1989) *Bananas, Beaches & Bases: Making Feminist Sense of International Politics*. Lontoo: Pandora.
- Epstein, Charlotte (2011) Who Speaks? Discourse, the Subject and the Study of Identity in International Politics. *European Journal of International Relations* 17 (2), 327–350.
- Foucault, Michel (2005) Tiedon arkeologia. Tampere: Vastapaino. Suomentanut Tapani Kilpeläinen.
- Foucault, Michel (1998) *Seksuaalisuuden historia: Tiedontahto, nautintojen käyttö, huoli itsestä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Gentry, Caron E. & Sjöberg, Laura (2015) *Beyond Mothers, Monsters, Whores: Thinking about Women's Violence in Global Politics*. Lontoo: Zed Books.
- GFYPS (2015a) Amman Youth Declaration on Youth, Peace and Security. [www.youth4peace.info/system/files/2016-10/AMMAN%20YOUTH%20DECLARATION%20%28English%29\\_0.pdf](http://www.youth4peace.info/system/files/2016-10/AMMAN%20YOUTH%20DECLARATION%20%28English%29_0.pdf) (Viitattu 4.10.2020.)
- GFYPS (2015b) Global Forum on Youth, Peace and Security: Final Report. [www.youth4peace.info/system/files/2016-10/Global%20Forum%20on%20Youth%2C%20Peace%20and%20Security%20-%20FINAL%20REPORT\\_0.pdf](http://www.youth4peace.info/system/files/2016-10/Global%20Forum%20on%20Youth%2C%20Peace%20and%20Security%20-%20FINAL%20REPORT_0.pdf) (Viitattu 4.10.2020.)
- Hagen, Jamie J. (2016) Queering Women, Peace and Security. *International Affairs* 92 (2), 313–332.
- Hearn, Jeff (2015) *Men of the World: Genders, Globalizations, Transnational Times*. Lontoo: SAGE Publications.
- Herrera, Linda (2006) What's New about Youth? *Development and Change* 37 (6), 1425–1434.
- Howarth, David (2005) Applying Discourse Theory: the Method of Articulation. Teoksessa David Howarth & Jacob Torfing (toim.) *Discourse Theory in European Politics*. Basingstoke ja New York: Palgrave Macmillan, 316–349.
- Howarth, David & Stavrakakis, Yannis (2000) Introducing Discourse Theory and Political Analysis. Teoksessa David Howarth & Aletta J. Norval & Yannis Stavrakakis (toim.) *Discourse Theory and Political Analysis: Identities, Hegemonies and Social Change*. Manchester: Manchester University Press, 1–23.
- Huesca, Eliseo F. (2019) On "Youth, Peace and Security" in Mindanao, Philippines. *Peace Review: A Journal of Social Justice* 31 (1), 57–65.
- Husa, Sari (1995) Foucault-lainen metodi. *Niin & näin* 2 (3), 42–48.
- IANYD (2014) *Guiding Principles on Young People's Participation in Peacebuilding*. [www.unoy.org/wp-content/uploads/Guiding-Principles.pdf](http://www.unoy.org/wp-content/uploads/Guiding-Principles.pdf) (Viitattu 4.10.2020.)
- IANYD (2016) *Young People's Participation in Peacebuilding: A Practice Note*. [www.youth4peace.info/system/files/2016-10/PRACTICE%20NOTE%20-%20Young%20People%27s%20Participation%20in%20Peacebuilding%20%282016%29.pdf](http://www.youth4peace.info/system/files/2016-10/PRACTICE%20NOTE%20-%20Young%20People%27s%20Participation%20in%20Peacebuilding%20%282016%29.pdf) (Viitattu 4.10.2020.)
- Jokinen, Arto (2000) *Panssaroitu maskuliinisuus: Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: Tampere University Press.
- Jokinen, Arto (2004) Diskurssianalyysin kourissa: So-tilasteksteissä muotoutuva miehisuus. Teoksessa Marianne Liljeström (toim.) *Feministinen tietäminen: Keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino, 191–208.
- Kirby, Paul & Shepherd, Laura J. (2016) The Futures Past of the Women, Peace and Security Agenda. *International Affairs* 92 (2), 373–392.

- Komulainen, Katri & Keskitalo-Foley, Seija & Korhonen, Maija & Lappalainen, Sirpa (toim.) (2010) *Yrittäjyyskasvatus hallintana*. Tampere: Vastapaino.
- Kwon, Soo Ah (2019) The Politics of Global Youth Participation. *Journal of Youth Studies* 22 (7), 926–940.
- Lehtonen, Jukka (2014) Sukupuolittuneita valintoja? Ei-heteroseksuaaliset ja transnuoret koulutuksessa. *Sukupuolentutkimus–Genusforskning* 27 (4), 67–71.
- Martin de Almagro, Maria (2018) Producing Participants: Gender, Race, Class, and Women, Peace and Security. *Global Society* 32 (4), 395–414.
- Marttila, Anne-Maria (2007) Nationalismi. Teoksessa Johanna Kantola & Johanna Valenius (toim.) *Toinen maailmanpolitiikka: 10 käsitettä feministiseen kansainvälisen politiikan tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 61–97.
- McGlashan, Hayley & Fitzpatrick, Katie (2017) LGBTQ Youth Activism and School: Challenging Sexuality and Gender Norms. *Health Education* 117 (5), 485–497.
- Meger, Sara (2016) *Rape Loot Pillage: The Political Economy of Sexual Violence in Armed Conflict*. New York: Oxford University Press.
- Mizzi, Robert C. & Byrne, Sean (2015) Queer Theory and Peace and Conflict Studies: Some Critical Reflections. Teoksessa Maureen P. Flaherty & Sean Byrne & Hamdesa Tusso & Thomas G. Matyók (toim.) *Gender and Peacebuilding: All Hands Required*. Lanham: Lexington Books, 359–374.
- Mulé, Nick J. (2018) LGBTQI-Identified Human Rights Defenders: Courage in the Face of Adversity at the United Nations. *Gender & Development* 26 (1), 89–101.
- Nyambura, Catherine (2018) Repoliticising Women’s Rights in Development: Young African Feminisms at the Cutting Edge. *Gender & Development* 26 (3), 423–437.
- O’Brien, Karen & Selboe, Elin & Hayward, Bronwyn M. (2018) Exploring Youth Activism on Climate Change: Dutiful, Disruptive, and Dangerous Dissent. *Ecology and Society* 23 (3), 42.
- Olivius, Elisabeth (2016) Refugee Men as Perpetrators, Allies or Troublemakers? Emerging Discourses on Men and Masculinities in Humanitarian Aid. *Women’s Studies International Forum* 56, 56–65.
- Oosterhoff, Pauline & Sweetman, Caroline (2018) Introduction: Sexualities. *Gender & Development* 26 (1), 1–14.
- Parashar, Swati (2011) Gender, Jihad, and Jingoism: Women as Perpetrators, Planners, and Patrons of Militancy in Kashmir. *Studies in Conflict & Terrorism* 34 (4), 295–317.
- Penttinen, Elina (2018) Gender, Agency and Violence. Teoksessa Caron E. Gentry & Laura J. Shepherd & Laura Sjoberg (toim.) *Routledge Handbook of Gender and Security*. Lontoo ja New York: Routledge, 252–261.
- Penttinen, Elina & Kynsilehto, Anitta (2017) *Gender and Mobility: A Critical Introduction*. Lontoo ja New York: Rowman & Littlefield International.
- Pruitt, Lesley (2013) ‘Fixing the Girls’: Neoliberal Discourse and Girls’ Participation in Peacebuilding. *International Feminist Journal of Politics* 15 (1), 58–76.
- Pruitt, Lesley (2015) Gendering the Study of Children and Youth in Peacebuilding. *Peacebuilding* 3 (2), 157–170.
- Puechguirbal, Nadine (2010) Discourses on Gender, Patriarchy and Resolution 1325: A Textual Analysis of UN Documents. *International Peacekeeping* 17 (2), 172–187.
- Rashid, Naaz (2014) Giving the Silent Majority a Stronger Voice? Initiatives to Empower Muslim Women as Part of the UK’s ‘War on Terror’. *Ethnic and Racial Studies* 37 (4), 589–604.
- Richter-Montpetit, Melanie (2018) Everything You Always Wanted to Know about Sex (in IR) But were Afraid to Ask: The ‘Queer Turn’ in International Relations. *Millennium: Journal of International Studies* 46 (2), 220–240.
- Ronkainen, Suvi (2004) Kvantitatiivisuus, tulkinallisuus ja feministinen tutkimus. Teoksessa Marianne Liljeström (toim.) *Feministinen tietäminen: Keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino, 44–69.
- Rossi, Leena-Maija (2006) Heteronormatiivisuus: Käsitteen elämää ja kummastelua. *Kulttuurintutkimus* 23 (3), 19–28.
- Rumbach, Jennifer & Knight, Kyle (2014) Sexual and Gender Minorities in Humanitarian Emergencies. Teoksessa Larry W. Roeder (toim.) *Issues of Gender and Sexual Orientation in Humanitarian Emergencies: Risks and Risk Reduction*. Cham, Heidelberg, New York, Dordrecht ja Lontoo: Springer, 33–74.
- S/RES/2250 (2015) *YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 2250*.
- S/RES/2282 (2016) *YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 2282*.
- Sercombe, Howard (2016) Youth in a Global/Historical Context: What It Means for Youth Work. Teoksessa Michael Heathfield & Dana Fusco (toim.) *Youth and Inequality in Education: Global Actions in Youth Work*. Lontoo: Routledge, 19–35.
- Shain, Farzana (2013) ‘The Girl Effect’: Exploring Narratives of Gendered Impacts and Opportunities in

- Neoliberal Development. *Sociological Research Online* 18 (2), 1–11.
- Shepherd, Laura J. (2008) *Gender, Violence and Security: Discourse as Practice*. Lontoo: Zed Books.
- Shepherd, Laura J. (2017) *Gender, UN Peacebuilding, and the Politics of Space: Locating Legitimacy*. New York: Oxford University Press.
- Shepherd, Laura J. & Sjöberg, Laura (2012) Trans-Bodies in/of War(s): Cisprivilege and Contemporary Security Strategy. *Feminist Review* 101, 5–23.
- Sjöberg, Laura (2016) What, and Where, is Feminist Security Studies? *Journal of Regional Security* 11 (2), 143–160.
- Sukarieh, Maysoun & Tannock, Stuart (2015) *Youth Rising? The Politics of Youth in the Global Economy*. New York: Routledge.
- Sukarieh, Maysoun & Tannock, Stuart (2016) The Deradicalisation of Education: Terror, Youth and the Assault on Learning. *Race & Class* 57 (4), 22–38.
- Sukarieh, Maysoun & Tannock, Stuart (2017) The Global Securitisation of Youth. *Third World Quarterly* 39 (5), 1–17.
- Takatalo, Janika (2020) Tervetuloa mukaan kirjoittamaan kansallista 2250-toimintaohjelmaa! *Blogikirjoitus 2250-verkoston verkkosivuilla*. [www.2250finland.fi/tervetuloa-mukaan-kirjoittamaan-kansallista-2250-toimintaohjelmaa](http://www.2250finland.fi/tervetuloa-mukaan-kirjoittamaan-kansallista-2250-toimintaohjelmaa) (Viitattu 4.10.2020.)
- Tryggestad, Torunn L. (2009) Trick or Treat? The UN and Implementation of Security Council Resolution 1325 on Women, Peace, and Security. *Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations* 15 (4), 539–557.
- UNDP (2016) *Youth Global Programme for Sustainable Development and Peace – Youth-GPS* (2016–2020). [www.undp.org/content/dam/undp/library/Democratic%20Governance/Youth/Youth-GPS%20-%2050613%20UNDP%20PRODOC%20-%20final\\_web.pdf](http://www.undp.org/content/dam/undp/library/Democratic%20Governance/Youth/Youth-GPS%20-%2050613%20UNDP%20PRODOC%20-%20final_web.pdf) (Viitattu 4.10.2020.)
- UNOY (2014) *Agreed UN Language on Youth Participation in Peacebuilding*. [www.unoy.org/wp-content/uploads/2015/03/Agreed-UN-Language-on-Youth-Participation-in-Peacebuilding-2-FLAT.pdf](http://www.unoy.org/wp-content/uploads/2015/03/Agreed-UN-Language-on-Youth-Participation-in-Peacebuilding-2-FLAT.pdf) (Viitattu 4.10.2020.)
- UNOY & SFCG (2016) *Translating Youth, Peace & Security Policy into Practice: Guide to Kick-Starting UNSCR 2250 Locally and Nationally*. [www.youth4peace.info/system/files/2016-11/2016.11.22%20-%20Translating%20Youth%2C%20Peace%20%26%20Security%20Policy%20into%20Practice%20-%20Guide%20to%20kick-starting%20UNSCR%202250%20Locally%20and%20Nationally.pdf](http://www.youth4peace.info/system/files/2016-11/2016.11.22%20-%20Translating%20Youth%2C%20Peace%20%26%20Security%20Policy%20into%20Practice%20-%20Guide%20to%20kick-starting%20UNSCR%202250%20Locally%20and%20Nationally.pdf) (Viitattu 4.10.2020.)
- UNSDG (2020) *Leave No One Behind*. [www.unsdg.un.org/2030-agenda/universal-values/leave-no-one-behind](http://www.unsdg.un.org/2030-agenda/universal-values/leave-no-one-behind) (Viitattu 4.10.2020.)
- UN DESA (2010) *World Programme of Action for Youth*. *YK:n pääsihteeristön taloudellisten ja sosiaalisten asiain osaston julkaisu Maailman nuoriso-ohjelmasta ja sitä täydentävistä päätöslausemista*. [www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/wpay2010.pdf](http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/wpay2010.pdf) (Viitattu 4.10.2020.)
- UN Women (2019) *Facts and Figures: Peace and Security*. [www.unwomen.org/en/what-we-do/peace-and-security/facts-and-figures](http://www.unwomen.org/en/what-we-do/peace-and-security/facts-and-figures) (Viitattu 4.10.2020.)
- Väyrynen, Tarja (2010) Gender and Peacebuilding. Teoksessa Oliver P. Richmond (toim.) *Palgrave Advances in Peacebuilding: Critical Developments and Approaches*. Basingstoke ja New York: Palgrave Macmillan, 137–153.
- Williams, Margaret (2016) Youth, Peace, and Security: A New Agenda for the Middle East and North Africa. *Journal of International Affairs* 69 (2), 103–114.
- Yuval-Davis, Nira (1997) *Gender and Nation*. Lontoo: Sage.
- Åhäll, Linda & Borg, Stefan (2013) Predication, Presupposition and Subject-Positioning. Teoksessa Laura J. Shepherd (toim.) *Critical Approaches to Security: An Introduction to Theories and Methods*. New York: Routledge, 196–207.
- Özerdem, Alpaslan & Podder, Sukanya (2015) *Youth in Conflict and Peacebuilding: Mobilization, Reintegration and Reconciliation*. Basingstoke ja New York: Palgrave Macmillan.



# ”Vain me kaikki yhdessä tehdään tästä kapina”

– nuorten antamat merkitykset ilmastovaikuttamiselle<sup>1</sup>

Saara Laitinen

Syyskuussa 2019 New Yorkissa järjestetyssä Yhdistyneiden Kansakuntien ilmastohuippukokouksessa jäsenvaltiot esittelivät ilmastopoliittisia tavoitteitaan. Kokouksessa piti puheenvuoron myös nuori ruotsalainen ilmastoaktivisti Greta Thunberg. Puheessaan Thunberg arvosteli tiukoin sanakääntein maailman päättäjien ilmastopoliittisia toimia, tai paremminkin niiden puutetta, ja toi esiin, että nuorena henkilönä hänen pitäisi voida olla koulussa eikä kertomassa päättäjille, mitä näiden tulisi tehdä. Jonkun on kuitenkin pakko herättää päättäjät toimimaan. (Helsingin Sanomat 2019.) Tämän nuoren ruotsalaisen aloittama Fridays for Future -ilmastolakko on saanut liikkeelle miljoonia nuoria ympäri maailmaa vaatimaan pikaisia ilmastotoimia. Nuorten ilmastohuoli on saanut yhä enemmän sijaa myös julkisessa keskustelussa.

Ilmastolakot ja -marssit kertovat omaa kieltään nuorten kokemasta huolesta ilmastotilasta. Tarkastelen tässä kirjoituksessa suomalaisia nuoria, jotka pyrkivät omalla toiminnallaan tuomaan kuuluviin nuorten näkemyksiä ilmastopolitiikasta. Olen kiinnostunut siitä, kuinka nuoret itse merkityksellistävät omaa ilmastovaikuttamistaan. Lähestyn nuorten ilmastovaikuttamista Engin F. Isinin

kansalaisuuden teorian sekä ympäristökansalaisuuden käsitteen kautta. Lisäksi kiinnitän huomiota siihen, millaisia vaikuttamiseen liittyviä tunteita nuoret tuovat toiminnassaan esille. Puheenvuoroni perustuu analyysiin, joka on tehty ”Nuoret vaativat: Tuntekaa vapina – ilmastokapina!” -nimisestä paneelikeskustelusta. Se järjestettiin SuomiAreena-tapahtumassa heinäkuussa 2019.

## Tutkimuksen lähtökohdat ja teoreettinen viitekehys

Viime vuosien Nuorisobarometreja tarkastellessa on helppo huomata, että nuoret suhtautuvat ilmastokysymyksiin yhä vakavammin. Nuorten selkeä enemmistö tunnustaa ihmisen vaikutuksen maapallon lämpenemiseen. Vuoden 2016 Nuorisobarometrin vastaajista 85 % on samaa mieltä väitteestä, että ihmisen vaikutus ilmastotilanteeseen on tosiasia. Yhtä moni pitää tosiasiana sitä, että tulevaisuuden sukupolvet tulevat kärsimään, mikäli nykyisen kaltainen saastuminen jatkuu (Myllyniemi 2017, 81). Vuoden 2018 Nuorisobarometrista käy lisäksi ilmi, että nuorten huoli ilmastosta on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa (Pekkarinen & Myllyniemi

2019, 71–72). Myös Sitran (2019, 25–27) teettämän Ilmastotunteet 2019 -kyselytutkimuksen mukaan ilmasto herättää nuorissa kasvavaa huolta ja ahdistusta. Yli puolet kyselyyn vastanneista alle 30-vuotiaista kertoo olevansa ilmastonmuutoksesta erittäin tai melko huolissaan. Lisäksi tässä ikäluokassa on eniten vastaajia, jotka arvioivat sanan ”ahdistus” kuvaavan hyvin ilmastonmuutokseen liittyviä tunteitaan.

Samalla kun nuorten huoli maailman tilasta on kasvanut, vajaa puolet vuoden 2016 Nuorisobarometrin vastaajista oli sitä mieltä, että ympäristöongelmiin löydetään tulevaisuudessa kestäviä ratkaisuja. Noin 40 % uskoo tieteen ja teknologian kykenevän vastaamaan ilmastonmuutoksen tuomiin haasteisiin, ja kaksi kolmasosaa on sitä mieltä, että tuotantoa ja kulutusta tulee vähentää ympäristösyistä. Toisaalta barometriin vastanneista nuorista vain 43 % kertoo vähentäneensä itse kulutusta ympäristösyistä. (Myllyniemi 2017, 81.) Tähän mielipiteen ja toiminnan väliseen epäsuhtaan saattaa vaikuttaa se, että eri elämäntilanteissa olevilla nuorilla on erilaiset mahdollisuudet tehdä ympäristöstävällisiä valintoja omassa arjessaan (Autio & Wilksa 2003, 16). Esimerkiksi taloudellinen tilanne voi vaikuttaa kulutuspäätöksiin siten, että omien arvojen mukaan eläminen on käytännössä mahdotonta.

Vuoden 2016 Nuorisobarometrin vastauksissa nousee esiin yksilön vastuu ja mahdollisuus olla osana muutosta. Vain kymmenesosa vastaajista oli sitä mieltä, että heidän ei ole järkevää toimia ympäristön puolesta, mikäli muut eivät tee samoin (Myllyniemi 2017, 81). Ilmastoan liittyvillä huolilla näyttää olevan yhteys myös yleisempään kiinnostukseen yhteiskunnallista vaikuttamista kohtaan. Vaikuttamisen tavoista esiin nousevat erityisesti ulkoparlamentaariset toimintatavat, kuten ostopäätöksillä vaikuttaminen sekä nettikeskusteluihin, järjestötoimintaan ja mielen-

osoitukseen osallistuminen. Toisaalta nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen on luonteeltaan kasautuvaa. Esimerkiksi vuoden 2018 Nuorisobarometrissa selviää, että juuri ne nuoret, jotka ovat eniten huolissaan maailman tilasta ja ilmastonmuutoksesta, ovat muita todennäköisemmin aktiivisia yhteiskunnallisia vaikuttajia myös muissa kysymyksissä (Pekkarinen & Myllyniemi 2019, 72).

## Näkökulmia kansalaisuuteen

Nuorten yhteiskunnallisen vaikuttamisen tarkastelu on kiinnostavaa muun muassa siitä näkökulmasta, että erityisesti alaikäisten nuorten suhde kansalaisyhteisöihin ja -velvollisuuksiin on täysi-ikäisiin verrattuna erikoinen. Vaikka myös alaikäiset ovat lain tarkoittamia kansalaisia, heillä on käytännössä vain vähän mahdollisuuksia osallistua itseään koskevista asioista päättämiseen. Samaan aikaan nuoria on yleensä pidetty poliittisen osallistumisen suhteen passiivisina. Oletus on kiinnostava, kun ajatellaan, kuinka kriittisesti monet aikuiset suhtautuvat nuorten toimintaan silloin, kun nämä hyödyntävät vaikuttamisessaan erilaisia ei-institutionaalisia keinoja. Aikuisen kritiikki on noussut näkyvästi esiin juuri nuorten ilmastoaktiivisuuden yhteydessä.

Nuorten vaikuttamistoimintaa voidaan tarkastella Engin F. Isinin (2009; 2012) esittämän eletyn kansalaisuuden käsitteen kautta. Käsite pitää sisällään kolme toisiinsa kiertävää aspektia: kansalaisaseman, kansalaisuuden käytännöt ja kansalaisuuden teot. Kansalaisasemalla viitataan poliittisen yhteisön jäsenyyteen, joka on institutionaalisesti määritelty. Esimerkiksi alaikäisten kansalaisasema on täysi-ikäisiin verrattuna vajaavaltainen. Kansalaisuuden käytäntöihin kuuluu vaaliosallistumisen kaltaisia institutionaalisia käytänteitä, kun taas tekojen ulottuvuus on laajempi ja pitää sisällään vähemmän vakiintuneita

ja institutionaalisia aktiivisuuden muotoja, joita ohjaavat henkilökohtaiset motiivit. Kansalaisuuden teot ovat tarkoituksellista toimintaa, johon liittyy usein jaettuja kokemuksia ja pyrkimyksiä. Teot eroavat muista kansalaisuuden ulottuvuuksista siinä, että ne politisoituvat jokapäiväisessä eletyssä yhteiskunnassa. (Kallio 2019, 167–169; Rytioja & Kallio 2018, 10–11.)

Ilmastovaikuttamisen näkökulmasta kansalaisuutta voidaan lähestyä myös ympäristökansalaisuuden käsitteen avulla. Dobson (2007) määrittelee ympäristökansalaisen (*environmental citizen*) yksilöksi, joka sitoutuu yhteisen kestävän tulevaisuuden tavoitteluun. Käsitteellä viitataan usein yleisesti kaikkeen ilmastoystävälliseen toimintaan, mutta sitä voidaan tarkastella myös moniulotteisemmin liittäen siihen viisi eri ulottuvuutta: oikeudet ja velvollisuudet, toiminnan tila, toiminnan piiri, toimijoiden ominaisuudet sekä suhde luontoon. Ensimmäinen ulottuvuus viittaa luonnollisen oikeuden periaatetta noudattaen siihen, että ympäristökansalaisena yksilöllä on sekä oikeuksia että velvollisuuksia yhteisöön ja sen yleistä hyvinvointia kohtaan (Dobson 2007). Historiallisesti liberaalissa perinteessä kansalaisen oikeudet ovat näytelleet suurta roolia, kun taas konservatiivisessa perinteessä annetaan suurempi paino velvollisuuksille. Dobsonin (mt., 280) näkemys on, että ympäristökansalaisuutta voidaan pitää enemmän konservatiivisena toimintana, sillä hyvään ympäristökansalaisuuteen kuuluu sellaisia jo perinteisiä kansalaisvelvollisuuksia kuten materiaalien kierrättäminen ja uusio- käyttö sekä luonnon suojeleminen.

Toiminnan tilan ulottuvuus laajentaa aluetta, johon kansalaisuuden voidaan nähdä kuuluvan. Se nostaa esiin kysymyksen siitä, onko ympäristökansalaisella velvollisuuksia vain tiettyjen poliittisten rajojen sisällä vai koskevatko ne koko maapalloa ja sen ekosysteemiä. Toiminnan piirillä tarkoitetaan sitä,

toteutetaanko kansalaisuutta yksityisen vai julkisen alueella. Ympäristökansalaisuuden kytkeytyessä yksityisen piiriin, keskitytään yksilön kestäviin elintapoihin, kulutustottumuksiin ja elämäntyyliin. Julkisen piirissä ympäristökansalaisuus kytkeytyy erilaiseen yhteisölliseen, kestävää ympäristöä edistävään toimintaan. Toimijoiden ominaisuuksien ulottuvuus liittyy siihen, millaista aktiivisuutta kansalaisilta odotetaan. Jos sitä ajatellaan yksilöiden kestävän arjen näkökulmasta, kansalaisilta vaaditaan elintapojen muuttamista. Jos painotetaan julkista toimintaa, aktiivisten kansalaisten odotetaan vaikuttavan yhteiskunnassa laajemmin. Luontosuhteen ulottuvuuden ajatuksena on, että läheinen henkilökohtainen suhde luontoon lisää vastuullisuutta ja halua huolehtia siitä joko kestävien elintapojen tai poliittisen vaikuttamisen kautta. (Huttunen ym. 2019.)

Jotta voitaisiin hyödyntää ympäristökansalaisuuden mahdollisuuksia ilmastonmuutoksen torjumisessa, tarvitaan sekä poliittista aktiivisuutta että yhteisöllistä toimintaa. Tällaisen kansalaisuuden vahvuuksia ovat kollektiivinen vastuu globaaleista ympäristövaikutuksista yhteisöissä, kollektiiviset käytännöt ja niiden seurausten positiiviset vaikutukset. Vaikuttamiseen ja yhteisölliseen toimintaan keskittyvässä ympäristökansalaisuudessa on olennaista, että valittavana on erilaisia osallistumisen ja yhteisöissä toimimisen muotoja. (Mt.)

## Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksen empiirisenä aineistona toimii SuomiAreenassa heinäkuussa 2019 järjestetty paneelikeskustelu. SuomiAreena on kaikille avoin yhteiskunnallisen keskustelun kesätapahtuma, joka järjestetään vuosittain Porissa. Tapahtuman agenda rakentuu tunnin mittaisten paneelikeskustelujen ympärille.

SuomiAreena-tapahtuma järjestettiin 15.–19.7.2019, ja sen teemana oli tulevaisuuden osaaminen ja innovaatiot.

SuomiAreenassa ovat perinteisesti päässeet ääneen poliitikot, tutkijat ja muut asiantuntijat, eikä nuorilla ole juuri ollut tapahtumassa sijaa. Vuonna 2019 tapahtumassa järjestetty paneeli ”Nuoret vaativat: Tuntekaa vapina – ilmastokapina!” oli tästä näkökulmasta poikkeuksellinen tilaisuus, jossa nuoret pääsivät itse ääneen tasavertaisina keskustelijoina. Paneelin järjestivät yhteistyössä Sitra, Plan International Suomi, ALL-YOUTH-tutkimushanke ja Nuorten Suomi ry sekä Digivoimaa-tutkimushanke. Keskustelun teemojen ja kysymysten suunnitteluun osallistui ennakolta joukko nuoria Plan Internationalin ja Nuorten Suomen kautta. Paneelissa olivat mukana juontaja Ronja Salmen lisäksi opetusministeri ja Vasemmistoliiton puheenjohtaja Li Andersson, Sitran projektijohtaja Janne Peljo sekä viisi nuorta vaikuttajaa. Yhtä lukuun ottamatta paneelin nuoret olivat alaikäisiä.

Keskustelussa käsiteltiin muun muassa nuorten vaikuttamista ja kuulemista, globaalia vastuuta, ilmastomuutoksen ratkaisuja sekä reilua ilmastopolitiikkaa. Kolme nuorta piti lavalla lyhyen puheen, jonka he olivat valmistelleet järjestäjien pyynnöstä, kaksi muuta toimivat paneelissa keskustelijoina. Keskustelun ymmärrettävyyttä oli helpotettu järjestävien tahojen ja nuorten itsensä toiveesta niin, että se käytiin selkokielellä. Kolmella nuorista oli käytössään yhteinen jargon-hälytin, jonka avulla he saattoivat keskeyttää keskustelun ja pyytää tarkennusta, mikäli käytössä oli vaikeasti ymmärrettäviä termejä.

Aineiston analyysi aloitettiin litteroimalla paneelikeskustelu tekstiksi. Litteroitua aineistoa kertyi tunnin mittaisesta keskustelusta yhteensä 23 sivua. Analyysia varten aineisto rajattiin tarkemmin siten, että tarkastelun kohteeksi otettiin vain keskusteluun osallistuneiden nuorten puheenvuorot. Aineisto

jäsenneltiin sisällönanalyysin keinoin, pelkistämällä, ryhmittelemällä ja abstrahoimalla nuorten puheenvuoroissaan esittämiä ilmaisuja (Tuomi & Sarajarvi 2018). Analyysia ohjasivat seuraavat kysymykset: Mikä motivoi nuoria toimimaan ilmaston puolesta, miksi se on heille tärkeää? Millaisia tunteita vaikuttamiseen liittyy? Millaisia reaktioita toiminta on herättänyt muissa? Millaisia vaikutuksia toiminnalla on nuorten kokemuksen mukaan ollut?

Tutkimuseettisistä ratkaisuista huomauttettiin, että tutkimuksessa käytetty aineisto on tallenne julkisesta paneelikeskustelusta, joka on avoimesti katsottavissa mtv.fi:n verkkopalvelussa. Vaikka keskustelijat ovat analyysista helposti tunnistettavissa, tutkimusta voidaan pitää eettisesti kestäväenä, koska aineistossa ei käsitellä nuoriin liittyviä yksityisiä, arkaluontoisia tietoja. Ilmastopolitiikasta vallitsee erilaisia ristiriitaisia käsityksiä, mutta paneelikeskusteluun osallistuneiden nuorten vaikuttamistoiminta on tarkoitettu julkiseksi. Analyysissa ei kuitenkaan viitata keskustelun osallistujiin nimellä, eikä aineistosta poimittuja suoria sitaatteja liitetä yksittäiseen puhujaan. Nuorten esittämiä ajatuksia ei myöskään millään tavalla aseteta arvostelun kohteeksi. Näin kunnioitetaan ihmistieteelliseen tutkimukseen kuuluvaa periaatetta siitä, että tutkimus ei saa aiheuttaa tutkittaville henkilöille minkäänlaista haittaa. (TENK 2019; 7, 18.)

## Vaikuttamistoiminnan merkityksiä

### Huoli ja pelko motivoivat toimimaan

Aineistossa korostuu nuorten huoli tulevaisuudesta ja siitä, onko maapallo asuttava paikka silloin, kun he itse ovat jo ikääntyneet ja heillä on mahdollisesti omia lapsia ja lastenlapsia. Nuoret pelkäävät, voiko tulevaisuudes-

sa ilmastonmuutoksen vaikutusten takia elää turvassa. Oma tai muiden kanssa jaettu huoli toistuu nuorten puheessa ja se perustelee, miksi vaikuttaminen ja ilmastonmuutoksen hillintä ovat heidän mielestään tärkeitä asioita.

Minua huolestuttaa eniten se, ilmastonmuutoksessa, minun ja tulevien sukupolvien tulevaisuus.

..haluamme elää rauhassa, turvallisesti ja ilman pelkoa siitä, että tulemmeko selviytymään tällä maapallolla.

Toiminta onkin tunteiden tunnistamisen ohella yksi tavoista, joilla omaa psyykkistä jaksamista voidaan tukea, kun ilmastonmuutos aiheuttaa ahdistusta (Pihkala 2019, 12).

Huolta herättää lisäksi se, etteivät kaikki aikuiset tunnu nuorten mielestä ottavan ilmastonmuutosta riittävän vakavasti ja käyttä sen hidastamiseksi tarpeeksi tehokkaita keinoja.

## Vastuu ja oikeudenmukaisuus

Vastuun teema näkyy paneelissa monessa puheenvuorossa. Vastuun nähdään olevan yhteinen ja koskevan niin nuoria itseään kuin muitakin kansalaisia. Nuoret korostavat oikeudenmukaisuutta vastuun kantamista niin heikommassa asemassa olevista ihmisryhmistä kuin tulevista sukupolvistakin. Globaalisessa mittakaavassa ilmastopoliittisen vastuun ajatellaan kuuluvan etenkin länsimaille. Ilmastonmuutos kuvataan ihmisoikeuskysymyksenä, sillä sen vaikutukset heikentävät erityisesti niiden ihmisten asemaa, jotka elävät jo nyt esimerkiksi köyhyyydessä.

..mä en haluu mun tulevaisuudessa maksaa sitä hiilivelkaa, mikä on ennen mua jo niin kun otettu, saatika sitten et niinku mun lapset ja lapsenlapset joutuu niinku sitä maksaan.

Sen takia musta tuntuu todella pahalta, että me täällä Suomessa ja muissa vauriissa teollisuusvaltioissa aiheutetaan tosi suuret päästöt ja me ei edes ite karsita niistä niin paljon kuin kehittyvien maiden tytöt ja muissa heikommassa asemassa olevat ihmiset.

Koska me ei haluta tän tapahtuvan meille, niin miksi me haluttais, että tää tapahtuu jollekin toiselle?

Paneelissa keskustellaan myös kehittyvien maiden ja erityisesti niissä asuvien tyttöjen tilanteesta, johon ilmastonmuutos vaikuttaa muun muassa ruokaturvan heikkenemisen ja liiallisen kuumuuden vuoksi. Dobson (2007, 281) nostaa ympäristökansalaisuudesta puhuessaan esiin ilmastonmuutoksen vaikutukset oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Oleellinen kysymys on, kuinka oikeudenmukaisesti tai epäoikeudenmukaisesti ekologinen tila jakautuu. Kuten paneelikeskustelun nuoretkin huomioivat, ilmastonmuutoksen vaikutukset ovat erilaisia eri puolilla maailmaa, jolloin ihmiset ja alueet ovat eriarvoisessa asemassa keskenään. Ympäristökansalaisuuden kautta ymmärretty toiminnan tila ottaa huomioon myös sen, että globalisoituneessa maailmassa valta ja sen tuottama ympäristökuorma eivät jakaudu tasaisesti.

## Yhteisöllisyyden merkitys

Paneeliin osallistuneiden nuorten puheissa ilmastovaikuttaminen näyttäytyy eräänlaisena kuulumisena yhteisöön, jonka jäsenillä on yhteinen päämäärä. Yhteisö luo nuorille turvaa, ja yhdessä tekeminen motivoi jatkamaan lakkoilua, marsseja, mielenosoituksia, aiheesta puhumista ja muuta vaikuttamista. Nuoret käyttävät me-pronominia kuvaamaan paitsi muita nuoria vaikuttajia myös laajemmin kaikkia suomalaisia:

..en ole yksin tämän tunteen kanssa, että jotain pitää tehdä.

Mä uskon, että yhdessä toimimalla me saadaan ilmastonmuutosta hillittyä, mutta se vaatii jokaiselta meiltä tekoja.

Yhteisöllinen toiminta ja sen mahdollistaminen nousevat tärkeäksi asiaksi, kun tarkastellaan ympäristökansalaisuuden mahdollisuuksia ilmastokriisiin vastaamisessa (Huttunen & Aro & Salo & Turunen 2019). Samalla tavoin aineiston nuorten puheessa ilmastonmuutos kuvataan yhteiseksi ongelmaksi, jonka ratkaisemiseksi tarvitaan kollektiivisia toimia.

### **Positiiviset kokemukset kantavana voimana**

Aineiston perusteella positiiviset kokemukset ja tunteet motivoivat nuoria ilmastotekoihin ja lisäävät toiminnan merkityksellisyyttä. Tällaisia ovat esimerkiksi edellä mainittu kokemus yhteisöllisyydestä ja yhdessä tekemisestä. Lisäksi keskustelijat nostavat esiin voimaantumisen tunteiden ja positiivisen palautteen merkityksen. Positiiviset kokemukset lisäävät toivoa siitä, että omalla toiminnalla on aitoa vaikutusta.

Onneksi suurin osa kansanedustajista tulee tsemppaamaan ja tukemaan meitä, sillä siitä saan toivoa paremmasta tulevaisuudesta.

Mulla se enemmän niinku se motivaatio lähtee just siitä, et näkee sen oman, tavallaan niinku et miten omat teot vaikuttaa.

### **Todistetaan epäilijöiden olevan väärässä**

Aineistosta nousevat esiin myös vaikuttamistoiminnan negatiiviset ilmiöt, kuten nuorten vastaanottamat vihaviestit ja julkinen lannistaminen. Nuoret puhuvat tuntemuksistaan, että monet aikuiset eivät ota heitä tosissaan tai että aikuiset ajattelevat Suomen tehneen

jo tarpeeksi ilmastotoimia. Taustalla on myös nuorten jakama tunne siitä, ettei yhteiskunta muutenkaan välitä heistä. Erilaiset negatiiviset kokemukset herättävät turhautumista ja suuttumusta, mutta niillä saattaa olla myös motivoiva vaikutus:

..vihaviestit ei lannista minua. Vaan päinvastoin saan siitä enemmän voimaa jatkaa. Vihaviestien avulla tiesin, että minun ja satojentuhansien muiden nuorten viesti ja huoli ilmastonmuutoksen vaarasta on mennyt perille.

Eräs panelisteista tuo esiin toiveen, että lannistumisen sijaan turhautumisesta ammennettaisiin vaikuttamistyöhön voimaa. Toisaalta pelko itseän ja omaan toimintaa kohdistuvasta kritiikistä ja vihaviesteistä saattaa nostaa joidenkin nuorten kynnystä mennä mukaan julkisesti näkyvään toimintaan:

Pari kolme kertaa lakkoon on tullut ihmisiä, jotka ovat huutaneet, että esimerkiksi olemme tyhmiä nuoria, jotka eivät tiedä mistään mitään. Kerran eräs kansanedustaja tuli kertomaan, että meidät on aivopesty.

Aineistosta käy lisäksi ilmi, kuinka ongelmallisena nuoret pitävät aikuisten vähättelyn, joka kohdistuu heidän tietoihinsa tai toimintaansa. Nuorten oletetun tietämättömyyden korostaminen ja heidän valitsemiensa vaikuttamiskeinojen arvostelu antavat aiheita pohtia nuorten asemaa kansalaisina. Sen lisäksi, että alaikäiset nuoret ovat monin tavoin eriarvoisessa asemassa täysi-ikäisiin verrattuna, heitä myös näytetään kohdeltavan vajaanlaisina ja jopa vääränlaisina toimijoina, mikä turhauttaa monia nuoria.

### **Nuorten asialla toimiminen**

Aineistossa puhutaan nuorista erityisenä ryhmänä, johon panelistit kokevat kuuluvansa ja

jonka edustajana osa heistä kokee toimivansa. Keskustelijat pitävät tärkeänä, että heillä on oikeus ja mahdollisuus edustaa sukupolveaan ja vaikuttaa siihen, kuinka nuoret nähdään yhteiskunnassa. Keskustelijat korostavat myös muiden ikätovereidensa kanssa käytävän keskustelun merkitystä:

...mä pyörin paljon kavereiden kaa ja nuorten kaa, et niinku mä kuuntelen oman ikäsiäni ja niinku yritän saada niiden ääntä kuuluviin.. -- ..että enemmän se on sitä et mä haluan haalia sitä nuorten ääntä ja viedä sitä ite eteenpäin.

Paneelin nuoret toivovat voivansa omalla toiminnallaan helpottaa nuoriin yleisesti kohdistettua painolastia olla ilmastonmuutoksen torjunnan edelläkävijöitä. He myös vetoavat aikuisiin, että nämä kantaisivat vastuunsa ilmastokriisistä, jolloin nuorten ei tarvitsisi kokea siitä niin suurta painetta:

...mä haluisin ottaa sitä painetta nuorilta pois.

## Ilmastoaktiivisuus kansalaisuuden tekoina

Ilmastokriisissä on kyse koko ihmiskunnan tulevaisuuteen vaikuttavasta muutoksesta. Mediassa huomiota herättäneet nuorten ilmastolakot ja -marssit ovat tuoneet globaaliin tietoisuuteen nuorten kasvavan ilmastoaktiivismin. Nuorisobarometrien tulokset vahvistavat omalta osaltaan kuvaa nuorista ympäristötietoisena sukupolvena. ”Nuoret vaativat: Tuntekaa vapina – ilmastokapina!” -paneelikeskusteluun osallistuneet nuoret osoittavat nuorten olevan perehtyneitä ympäristöasioihin ja välittävän vakavasti ilmaston tulevaisuudesta.

Ilmastovaikuttaminen saa mediassa ja ihmisten puheissa monenlaisia merkityksiä. Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu niitä merkityksiä, joita ilmastopoliittisesti aktiiviset

nuoret itse omalle toiminnalleen antavat. Aineistossa korostuvat paitsi nuorten huoli ja pelko yhteisestä tulevaisuudesta, myös kaikkia koskettavan yhteisen vastuunkannon ja globaalin oikeudenmukaisuuden kysymykset.

Erilaiset nuorten järjestämät kollektiiviset mielenilmaukset tai julkisen tilan haltuunotto perustuvat kokemustietoon, jota jaetaan arkiyhteisöissä. Rytioja ja Kallio (2018, 20) esittävät, että niitä voidaan pitää omaehtoisesti perusteltuina kansalaisuuden tekoina. Isinin (2009; 2012) näkemyksen mukaan kansalaisuuden tekojen toteuttamiseen liittyy usein jaettuja kokemuksia ja pyrkimyksiä, ja niitä ohjaavat henkilökohtaiset motiivit. Aineistossa esiintyneet nuoret kuvaavat saavansa tietoa asioista keskustelemalla ystäviensä ja muiden nuorten kanssa. Keskustelujen pohjalta he haluavat tuoda kuuluviin sukupolvensa ääntä ja huolta maapallon tulevaisuudesta. Nuoret kytkevät politiikan omaan arkeensa myös yksinkertaisten tekojen, kuten vaikkapa veگانisten valintojen kautta ja nostavat esiin niiden merkityksen ilmastovaikuttamisena.

Ympäristökansalaisuus ja sen mahdollisuudet voivat olla tärkeässä asemassa ilmastonmuutoksen torjunnassa. Moniulotteiseen ympäristökansalaisuuteen liittyy ajatus yhteisöllisestä toiminnasta ja aktiivisesta osallistumisesta ja vaikuttamistyöstä. Nuoret ovat motivoituneita toimimaan, mutta he toivovat aikuisilta nykyistä enemmän positiivista kannustusta. Nuorten on tärkeää kokea tulevansa aikuisten ja päättäjien silmissä kuulluiksi ja vakavasti otetuiksi. Nuorten ei silti pitäisi joutua kantaamaan huolta ja vastuuta maapallon ja ilmaston tulevaisuudesta yksin. Tutkimuksen aineistossa nuorilla on kokemuksia siitä, että heidän huoltaan vähätellään, eivätkä aikuiset tunnu pitävän ilmastokriisin ratkaisemista kovin tärkeänä.

Ilmastolakkoilevien nuorten ääni on vihdoin alkanut päästä kuuluviin, ja nuorten huoli on huomattu ympäri maailmaa. Kuitenkin vasta lähivuosien poliittiset päätökset

tulevat näyttämään, missä määrin päättäjät ovat osanneet tai halunneet ottaa huomioon nuorten huolet ja toiveet kestävämmästä tulevaisuudesta.

### Viitteet

- 1 Katsaus perustuu Tampereen yliopistossa 2020 hyväksytyyn kandidaatintutkielmaan.

### Lähteet

Autio, Minna & Wilska, Terhi-Anna (2003) Vihertävät tytöt ja vastuuttomat pojat - nuorten kuluttajien ympäristöasenteet. *Nuorisotutkimus* 21 (2), 3-18.

Dobson, Andrew (2007) Environmental Citizenship: Towards Sustainable Development. *Sustainable Development* 15, 276-285. DOI: 10.1002/sd.344.

Helsingin Sanomat (2019) *Greta Thunberg YK:n ilmastohuippukokouksessa: "Muutos on tulossa, halusitte tai ette"*. <https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000006248498.html> (Viitattu 30.10.2019.)

Huttunen, Suvi & Aro, Riikka & Salo, Miikka & Turunen, Anni (2019) Ympäristökansalaisuudesta aineksia ilmastokriisin ratkaisuun? *Versus* 23.6.2019. <https://www.versuslehti.fi/kriittinen-tila/ymparistokansalaisuudesta-aineksia-ilmastokriisin-ratkaisuun/> (Viitattu 15.1.2021.)

Isin, Engin F. (2009) Citizenship in the flux. The figure of the activist citizen. *Subjectivity* 29 (1), 367-388.

Isin, Engin F. (2012) *Citizens without Frontiers*. New York: Bloomsbury.

Kallio, Kirsi Pauliina (2019) Elettyä kansalaisuutta jäljittämässä: kansalaisuuden ulottuvuudet nuorisobarometrissa. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 167-182.

Myllyniemi, Sami (toim.) (2017) *Katse tulevaisuudesta. Nuorisobarometri 2016*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Valtion nuorisoneuvosto.

Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.) (2019) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Pihkala, Panu (2019) *Ilmastoahdistus ja sen kanssa eläminen*. MIELI Suomen mielenterveys ry.

Rytioja, Anni & Kallio, Kirsi Pauliina (2018) Opittua käsitteistöä vai koettua yhteiskunnallisuutta? Pohdintoja nuorten kansalaisuudesta politiikkakyselyjen valossa. *Sosiologia* 55 (1), 6-27.

Sitra (2019) *Ilmastotunteet 2019. Kansalaiskysely ilmastonmuutoksen herättämistä tunteista ja niiden vaikutuksista kestäviin elämäntapoihin*. <https://media.sitra.fi/2019/08/21153439/ilmastotunteet-2019-kyselytutkimuksen-tulokset.pdf>. (Viitattu 15.1.2021.)

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019*.



# Luoko nuorten ilmastoliike uutta kansalaisuutta?

## Kansalaisuuden luonne ekologisen jälleenrakennuksen aikana

*Emma Hakala & Ville Lähde & Tero Toivanen*

Ilmastokeskustelu ja -aktivismi ovat edenneet vuosikymmenten varrella useina aaltoina. Historiallisen muistin lyhyys hävittää helposti mielestä aiemmat vaiheet, jolloin poliittinen aktivismi ilmastonmuutoksen ja muiden ympäristöongelmien tiimoilta oli merkittävä muutosvoima ympäri maailman. Viime vuosien tapahtumat, kuten vuonna 2015 solmittu Pariisin ilmastopimus, Donald Trumpin hallinnon irtisanoutuminen siitä, hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin ”1,5 asteen raportti” (IPCC 2018) sekä ilmastonmuutoksen yhä kouriintuntuvammat seuraukset ovat kuitenkin synnyttäneet ennennäkemättömän ilmastokeskustelun ja -liikehdinnän.

Historiallisesta Pariisin ilmastopimuksesta huolimatta kansainvälinen ilmastopoliittikka ei ole saavuttanut läheskään tarvittavaa kunnianhimoa, ja sitä kirittämään on syntynyt uudenlaista ympäristökampanjointia, jossa myös tutkijoiden aiempaa aktiivisempi rooli on merkittävä. Sen näkyvimpiä toimijoita on ilmaston puolesta lakkoilevien koululaisten syksyllä 2018 aloittama laaja, joskin koronapandemian väliaikaisesti hidastama globaali liike. Nuoret ovat peränneet kunnianhimo-

sempaa, tieteelliseen tietoon nojaavaa ilmastopoliittikkaa.

Yhä akuutimpi tietoisuus ilmastomuutoksesta eksistentiaalisena uhkana sekä ilmastolakkoilijoiden nuoruus ovat historiallisesti ainutlaatuinen yhdistelmä. Liikkeestä on ehtinyt rakentua merkittävä sukupolvikokemus. On tärkeää huomata, että nuorten huoli tulevaisuudesta ei kosketa pelkästään tulevia sukupolvia vaan heidän omaa elämänsä ja tulevaisuuttaan. Mutta millaista poliittista toimijuutta ilmastoliikehdinnän henkilökohtaisuus synnyttää? Tarkastelemme nuorten ilmastoaktivismia yhteiskunnallisena liikkeenä ja pohdimme, millaisia uudenlaisia kansalaisuuden määrittelyjä se tarjoaa ilmastonmuutoksen edellyttämän ”ekologisen jälleenrakennuksen” tarpeisiin.

### **Nuorten ilmastoliike syleilee uusia osallistujia**

Nuorten ilmastoliikehdintää on kiinnostavaa verrata 1990-luvun uusien kansalaisliikkeiden aikaan. Nekin kumpusivat pääosin nuorten aktivistien toiminnasta, jota luonnehtivat

itseorganisoituminen ja itseoppiminen (pe-rehtyminen asiakysymyksiin laajan ja monipuolisen tiedon kautta) sekä pyrkimys poliittiseen vaikuttamiseen vakiintuneiden instituutioiden ulkopuolella. (Konttinen & Peltokoski 2004) Molemmat liikehännät kehkeytyivät näennäisesti yllättäen, ilman näkyviä ennakkosignaaleja, ja molempia yhdistää kiireen tuntu.

1990-luvun uusien liikkeiden taustalla ei kuitenkaan ollut nykyisenkaltaista ympäristöhuolen ja -tietoisuuden nousua. Pikemminkin niiden tavoitteena oli haastaa 1980-luvulta lähtien vakiintunutta kestävä kehityksen paradigmaa, joka oli saanut muotonsa ympäristöpuolueiden, vanhojen järjestöjen ja ympäristölainsäädännön kehityksessä. Sen sijaan, että liikehdintä olisi saanut kaiku-pohjaa yleisestä ”sivilisatorisesta” kriisistä, se loi kertomusta yhteiskunnallisen muutoksen tarpeesta tuomalla yhteen erillisiä asiakysymyksiä kuten ympäristöongelmien kirjon, eläinten oikeudet, talouden globalisaation kritiikin ja uuskolonialismin kritiikin. Vuosikymmenen ”ideologioiden lopun” ilmapiirissä ja ympäristökeskustelun kanavoituessa lähinnä yksilön ja markkinoiden välisen suhteen kautta, maaperä suurelle muutokselle ei ollut hedelmällinen. Ongelmana oli myös se, että uudet liikkeet olivat luonteeltaan eksklusiivisia. Osallistuminen ja aktiivien rekrytointi kytkeytyivät vahvasti alakulttuureihin, elämäntapoihin, omiin julkaisuihin ja kansalaistottelemattomuuden taitojen opetteluun.

Nuorten ilmastoaktivismi on puolestaan jo lähtökohtaisesti inklusiivinen, massamielenosoitukseen ja muihin yhteisiin tahdonilmaisuihin keskittyvä ja uusia osallistujia syleilevä liike. Se on syntynyt huomattavasti edullisempiin olosuhteisiin paitsi laajasti jaetun ympäristötietoisuuden takia myös siksi, että 1990-luvun ideologioiden vastainen ajattelutapa on murtunut ja valtiotason ohjauksesta yhteiskunnallisissa muutoksissa

on tullut uudestaan salonkikelpoista. Tämä on avannut tilaa ympäristökansalaisuuden uudennaisille määrittelyille. (Piispa & Ojajärvi & Kiilakoski 2020)

Nuorten ilmastoliike ei myöskään asetu yhteiskunnan ulkopuoliseksi, vaan koulu-laisina liikkeen aktiivit näkevät itsensä luontevasti sen osaksi. Myös heidän suhtautumisensa edustuksellista politiikkaa kohtaan on 1990-luvun liikkeisiin verrattuna myö-  
tämielisempää. Toisaalta ilmastoaktivistien retoriikasta nousee esiin tietoisuus siitä, että heidän toiminta- ja vaikutusmahdollisuutensa ovat aikuistoimijoihin verraten hyvin vähäiset. Nuorten strategiana onkin vastuuttaa aikuisia toimimaan nopeasti ja kuuntelemaan päätöksissään tieteen auktoriteetteja. Näin nuoret eivät ainoastaan luo uusia toimintatapoja, vaan he pyrkivät myös aktivoimaan päätöksenteon vanhoja ja jäykistyneitä rakenteita.

## **Kaikki eivät halua kuunnella ilmastoliikkeen viestiä**

1990-luvun uusia liikkeitä ja nykynuorten ilmastoaktivismia yhdistävät toisiinsa kuitenkin yhteiskunnan vihamieliset reaktiot. Aiempien liikkeiden kohdalla tämä oli ymmärrettävää, koska ne asettuivat tietoisesti ulkopuoliseksi ja käyttivät toiminnassaan kärkeviä, jopa laittomia toimintatapoja. Nykyisen ilmastoliikkeen kohtaamat vihamieliset ja väheksyvät reaktiot ovat sen sijaan hämmäntävä ilmiö. Aika on toki erilainen, ja kansalaiskeskustelu yhteiskunnallisista kysymyksistä on polarisoitunut. Siitä huolimatta on oudoksuttavaa, että nimenomaan nuorten ilmastoliike kismittää niin monia. Luulisi olevan hyvä asia, että nuoret ovat aktivoituneet vaikuttamaan näin tärkeässä kysymyksessä. Kumpuaako vihamielisyys ennen kaikkea siitä, että käynnissä on totunnaisen ideologisen kehityksen murtuminen ja että perusteellisten taloudellisten,

tuotantoon ja yhteiskunnalliseen järjestykseen koskettavien muutosten tarpeen kieltäminen on yhä vaikeampaa? Jos viesti on yhä uskottavampi, jäljellä on enää viestinviejän uskottavuuden kyseenalaistaminen.

Ilmastoliikkeen toimijoille tilanne näyttyy varmasti ristiriitaisena. Yhtäältä yhä laajempi ympäristötietoisuus ja kriisin tuntu valtaavat alaa, toisaalta ”business as usual” -ajattelutavasta huolestuneiden nuorten toimintaa vastaan hyökätään. Tämä on ongelma niin ilmastoliikkeen toimijoille itselleen kuin koko yhteiskunnalle; väheksytyksi tulemisesta on lyhyt tie turhautumiseen ja fatalismiin. Miten voidaan säilyttää tietoisuus käsillä olevien ongelmien vakavuudesta ja samalla rohkaista nuoria aktiivisiksi kansalaisiksi, jotka toiminnallaan voivat vaikuttaa ongelmien ratkaisemiseen?

## Kohti ekologisen jälleenrakennuksen kansalaisuutta

Poliittisessa päätöksenteossa on vähitellen alettu tunnustaa, että ilmaston- ja ympäristönmuutos uhkaa edetessään konkreettisesti yhteiskuntien vakautta ja ihmisten hyvinvointia. Esimerkiksi sään ääri-ilmiöt ja ruuantuotannon muuttuvat olosuhteet vaarantavat ihmishenkiä ja tuhoavat elinkeinoja. Globaalien tuotantoketjujen kautta vaikutukset tuntuvat tavalla tai toisella kaikkialla maailmassa. Ympäristökriisin ratkaisu vaatii näin ollen perustavia poliittisia, sosiaalisia ja kulttuurisia muutoksia.

BIOS-tutkimusyksikkö on esittänyt *ekologista jälleenrakennusta* viitoittamaan tietä kohti kestävämpää ja oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa (BIOS 2019). Kasvihuonekaasupäästöjen ja luonnonvarojen kulutuksen riittävä hillitseminen edellyttää mittavia investointeja,

infrastruktuurin uudistamista, monien käytännön tottumusten muutosta ja johdonmukaisia toimia eri aloilla. Tämä ei ole mahdollista ilman tavoitteellista, kaikkia yhteiskunnan sektoreita koskettavaa siirtymäpolitiikkaa.

Viittaamme ekologisen jälleenrakennuksen käsitteellä sotien jälkeiseen aikaan, jolloin onnistuttiin yhdistämään kansakunnan voimat yhteisen tavoitteen edistämiseen. Fossiilisiin polttoaineisiin perustuvan talousjärjestelmän rauniot voi nähdä samankaltaisena jälleenrakennusta vaativana tilanteena. Ekologisen jälleenrakennuksen lähtökohtana on ajatus ihmisyyhteisöjen ja luonnon välisestä keskinäisriippuvuudesta, jolloin ihmisten toiminnan mahdollisuudet ymmärretään luonnon kantokyvyn rajoissa. Pyrkimyksenä ei ole vain kriisien välttäminen vaan aidosti kestävämmän elämäntavan edellytysten ja käytäntöjen rakentaminen.

Ekologinen jälleenrakennus ei ole sen sijaan rinnastettavissa sodanaikaiseen mobilisaatioon, joka pakon sanelemana edellyttää poikkeusoloja ja demokraattisen päätöksenteon ohittamista. Sen sijaan se vaatii kansalaisyhteiskunnan osallistumista ja aktiivista kansalaisuutta, jotka rakentuvat demokraattisten prosessien ja poliittisen dialogin periaatteille. Esimerkiksi äkillisesti tai pakkokeinoin toteutetut päästövähennykset herättävät helposti vastustusta ja saattavat aiheuttaa kohtuutonta haittaa joillekin väestöryhmille. Epälegitiimeiksi koetut toimet puolestaan rapauttavat luottamusta poliittiseen päätöksentekoon. Siirtymä kestäväan yhteiskuntaan on tästä syystä tärkeää toteuttaa demokraattisesti ja harkiten. Suomella on tässä etuna vakaa poliittinen järjestelmä ja verrattain tasa-arvoinen yhteiskunta, jota muun muassa peruskoulu ja muu maksuton koulutus ovat tukeneet.

Koulutus on yksi ekologisen jälleenrakennuksen keskeisimpiä työkaluja. Tulevaisuuden työvoimatarpeet suuntautuvat osin eri aloille kuin nykyiset, mikä on otettava huomioon

koulutus päätöksissä. Esimerkiksi kestävä maatalouden osaajien tarve kasvaa, kun taas vaikkapa rahoituslalla moni tehtävä on automatisoitavissa. Toisaalta koulutuksella on itsessään suuri merkitys ekologisen siirtymän toteutumisedellytyksien kannalta. Parempi ymmärrys ympäristön tilasta, kestävyyydestä ja yhteiskunnan materiaalisista reunaehdoista auttaa hahmottamaan monialaisen jälleenrakennuksen tarvetta. Sivistyksen pohjautuva tasa-arvoinen koulutusjärjestelmä voi myös edistää sitoutumista jälleenrakennukseen projektina, joka mahdollistaa vakaan yhteiskunnan ja hyvinvointivaltion ylläpitämisen.

## Kouluihin lisää demokratiataitojen kasvatusta

Ilmastoaktivismi on paitsi sukupolvikokemus myös merkittävä itseoppimisen muoto. Osallistuminen ilmastoliikkeitään saattaa opettaa ja paljastaa yhteiskunnasta lyhyessä ajassa asioita, joita nykyinen koulu ei kykene vuosienkaan opiskelun aikana tarjoamaan: miten yhteiskunta on rakentunut, kuka siinä pitää valtaa, mihin omalla toiminnalla voi vaikuttaa, ja mitkä tahot estävät haluttua yhteiskunnallista muutosta?

Ekologisen jälleenrakennusajan aktiivisen kansalaisuuden ei kuitenkaan tarvitse pysähtyä toimintavaatimukseen ja päättäjien vastuuttamiseen, vaan se voi rakentaa laajempaa ekososiaalista sivistystä. Sen lähtökohtana on ajatus ihmisyyteen ja luonnon välisestä keskinäisriippuvuudesta. Pyritään ymmärtämään ihmistoiminnan mahdollisuudet luonnon kantokyvyn rajoissa. Pyrkimyksenä ei ole vain kriisien välttäminen vaan aidosti kestävämpi elämäntapa. Kansalaisuutta määrittää vastuu sekä oman toiminnan kestävyyydestä että omasta toiminnasta osana laajempaa yhteisöä, johon yksilöt väistämättä kuuluvat. Olemme riippuvaisia sekä luonnosta että

toisista ihmisistä, mutta omalla toiminnallamme on vaikutusta siihen, kuinka kestäväksi yhteiselo rakentuu.

Ekologisen jälleenrakennuksen onnistumiseksi on kriittisen tärkeää, että koulu pystyy tukemaan tällaista oppimista. Kuten sanottua, ilmastoaktivistien kokemuksia ja näkemyksiä vähätellään ja heitä vastaan hyökätään rajustikin. Hyökkäyksiä tulee myös yhteiskunnallisissa valta-asemissa olevilta ihmisiltä, mikä on omiaan herättämään yhteiskunnallista epäluuloa ja turhautumista. Koulu voi sen sijaan tarjota ainutlaatuiset olosuhteet pitkäjänteisen aktiivisen kansalaisuuden rakentamiseksi koko sukupolven keskuudessa. Se ei kuitenkaan onnistu saarnaamalla nuorille, miten politiikka ja yhteiskunta “oikeasti” toimivat. Tuollaisia puheenvuoroja kuultiin kosolti 1990-luvulla, kun aktivisteja toivottiin tervetulleeksi “aikuisten politiikkaan”.

Koulun tulisikin tukea entistä paremmin kriittisen ja monitieteisen ajattelun rakentamista ja laajojen demokratiataitojen kehittymistä. Kriittisen tiedonhankinnan, isojen kokonaisuuksien hallinnan ja itsenäisen tulkintakyvyn kehittäminen ovat entistä tärkeämpiä taitoja epävarmassa maailmassa. Kouluissa on viime vuosina siirrytty entistä enemmän oppiainerajat ylittävään opetukseen ja ilmiöpohjaiseen, poikkitieteellisyttä jäljittelevään oppimiseen. Tämä on ehdottomasti tervetullut suunta maailmassa, jossa viheliäiset ongelmat tai niiden ratkaisut eivät noudattele selvärajaisia määritelmiä.

Viime vuosikymmeninä yhteiskunnallisten sisältöjen käsitteleminen kouluissa on kuitenkin harmittavasti vähentynyt. Pahimmillaan yhteiskunnallisten aiheiden käsittelyä jopa kaihdetaan, koska ne tuovat näkyviin yhteiskunnassa väistämättä vallitsevat ristiriidat, erimielisyyden ja konfliktit. Ristiriitosten ja poliittisten kysymysten sivuuttaminen kouluissa ei kuitenkaan ole järkevää, jos lapsia ja nuoria halutaan kasvattaa aktiivisiksi

kansalaisiksi, joilla on kyky ja motivaatio tarttua vaikeisiin ongelmiin ja ratkoa niitä kollektiivisesti, demokraattisia prosesseja kunnioittaen.

Koulussa on hyvät mahdollisuudet yhteiskunnallisten ristiriitojen tarkasteluun ja opiskeluun turvallisessa ja ammattitaitoisessa ympäristössä. Demokratiataitoihin oppimisen tulisikin lähteä liikkeelle jo ensimmäiseltä luokalta alkaen niin, että omaa luokkaa ja koulua koskevista päätöksistä siirrytään pikkuhiljaa yhteiskunnan laajempien ristiriitojen opiskeluun ja poliittiseen osallistumiseen kannustamiseen. Koulu ja kasvattajat eivät voi tehdä päätöksiä kenenkään puolesta, mutta niiden on tarjottava tukea sellaisen kansalaisuuden opettelulle, joka hahmottaa yhteiskunnallisen todellisuuden ristiriitoinen, kriiseinen ja toiveikkaine mahdollisuuksineen.

## Lähteet

- BIOS (2019) *Ekologinen jälleenrakennus* -sivusto: <https://eko.bios.fi/> (Viitattu 14.1.2021.)
- IPCC (2018) *Special Report. Global Warming of 1,5°*. <https://www.ipcc.ch/sr15/> (Viitattu 14.1.2021.)
- Konttinen, Esa & Peltokoski, Jukka (2004) *Ympäristöprotestin neljäs aalto: eläinoikeusliike ja uuden polven ympäristöradikalismi 1990-luvulla*. SoPhi 85, Jyväskylän yliopisto.
- Piispa, Mikko & Ojajärvi, Anni & Kiilakoski, Tomi (2020) *Tulevaisuusuko hukassa? Nuoret ilmastoaktivistit ja keskustelu tulevaisuudesta*. Sitra, Helsinki. <https://media.sitra.fi/2020/11/09121648/tulevaisuusuko-hukassa.pdf> (Viitattu 14.1.2021.)

## English summaries

### What climate movement? Political agency of young climate activists and debate on the climate crisis

**Mikko Piispa, Tomi Kiilakoski & Anni Ojajärvi**

The Finnish Journal of Youth Research

(*"Nuorisotutkimus"*) Vol 39 (2), 8–26

This article examines youth climate activism as a political activity in various arenas of democracy. The material comprises ethnographic fieldwork conducted in spring 2020 and interviews conducted during the process (n = 18). The analysis outlines the kind of influence that young activists have had on the climate debate, what motivates them to take part in it, and why they have become increasingly frustrated while participating. The results show that young climate activists share a socio-ecological disappointment and underscore the existential threat caused by the climate crisis. In accordance with the results, the article considers what kind of "umbrella" climate movement is. There are various means of political action under the movement, and due to some widely shared objectives it can be perceived as a new kind of social movement. More recently, in view of the corona crisis, climate has receded into the background in the public debate, but from the perspective of young people, key climate battles are yet to come. Even when young people have brought a sense of urgency into the public debate, their agency and opportunities to exert an influence are still restrained in many ways. The most critical issue is that climate activists' desire for quick political action to tackle climate change has largely remained unrealised. The article contributes to youth research on young people's political agency and their relationship to the climate crisis. At the same time, it broadens our qualitative understanding of the climate crisis and opportunities to influence climate politics.

**Keywords:** activism, climate change, democracy, youth, environmental movements

### "Vegetarian frankfurters and cycling" – a survey on the environmental citizenship of young city-dwellers

**Mari Pienimäki, Maarit Marttila &**

**Marjukka Colliander**

The Finnish Journal of Youth Research

(*"Nuorisotutkimus"*) Vol 39 (2), 27–45

The article explores the views of young city-dwellers on how to influence environmental problems as citizens. Young people's environmental agency is approached through the concept of environmental citizenship, combining the citizenship theories of Andrew Dobson and Engin F. Isin and the starting points of environmental education. The article is based on a survey carried out in spring 2020 as part of the programme for the *Vaikuta!* (Influence!) Days, which were organised for ninth graders in Tampere. A little under two hundred ninth graders responded to the survey. The answers were analysed both quantitatively and qualitatively. Based on the results, the majority of respondents considered environmental problems to be the biggest challenge at the present time. However, the concerns that young people have about the environment do not permeate their daily lives. Half of the young people who responded to the survey were interested in participating in resolving problems, but felt that they lacked knowledge about the opportunities and means of influencing. Nonetheless, the young people came up with numerous suggestions when they were asked to 'incite' others to environmental acts. This result is interpreted to indicate that young people do not recognize informal political acts of citizenship as acts of influencing. Above all, the environmental citizenship of underage urban youth seems to mean influencing the private sphere, on the one hand through their own lifestyle choices, and on the other hand with regard to people close to them. The article proposes the diversification of environmental citizenship education in basic education.

**Keywords:** young people, environmental citizenship, environmental problems, environmental education, influencing

**The participation of young people in the preparation of climate law**

*Eerika Albrecht, Elina Leppäkoski, Elina Vaara, Niina Meriläinen & Jukka Viljanen*

The Finnish Journal of Youth Research  
("Nuorisotutkimus") Vol 39 (2), 46–61

The article examines what young people's societal participation means, especially from the point of view of fundamental rights, and what opportunities young people have to participate in the drafting of legislation. The article is based on an open survey conducted by the Ministry of the Environment in 2019 in connection with the Climate Act reform, answered among other citizens by almost four hundred young people aged 18–25. In the context of the reform, young people have been considered one of the special groups whose voices the drafters of the law were particularly interested in hearing. In the article, we ask how young people understand their opportunities to participate in climate policy, and what they think about the current climate law and the need to change it. The data show that the young people who responded to the survey demand more opportunities to participate, especially for children and young people themselves. They also call for a more ambitious, carbon-neutral climate policy and for swift, concrete action to implement it. The aim of the article is to initiate a discussion on youth participation in law-making, thereby expanding the multidisciplinary research on youth participation. The article argues that the consultation procedures under the Finnish drafting system require a sufficiently broad consultation of society's stakeholders and citizens, but coordinating them with meaningful forms of participation is challenging, from the young people's point of view.

**Keywords:** active citizenship, law-making, participation obstacles, participation rights, youth participation

**"Make them heroes and heroines" – Gender and sexual orientation-related subject positions in shaping the UN 2250 Agenda**

*Matti Pihlajamaa*

The Finnish Journal of Youth Research  
("Nuorisotutkimus") Vol 39 (2), 62–78

In recent years, international institutions have emphasized the importance of young people in sustainable development and peace-building practices. One example of this is the policy documents and practices of the UN and other actors on youth, peace and security, referred to in the article as the 2250 Agenda. The article explores perceptions of gender and sexual orientation built into the 2250 Agenda. The article looks at the Agenda by drawing on the feminist research literature, which focuses on the negotiation of international peacebuilding and security practices particularly from the perspective of gender, sexuality, and other differences. The article provides a feminist discourse-theoretical reading of eleven documents produced by international NGOs and UN actors from 1995 to 2016. Based on the analysis, the 2250 documents produce several subject positions of 'young women' and 'young men'. As a rule, they maintain heteronormativity and a binary perception of gender, but the data also includes, albeit marginally, challenging positions of 'LGBTI youth' and 'transgender people'. The central argument of the article is that the subject positions related to gender and sexual orientation formulated by the 2250 Agenda simultaneously enable and limit the opportunities for young people to take action in peacebuilding practices.

**Keywords:** discourse analysis, gender, heteronormativity, peace, youth

# nuorisotutkimus

## SISÄLLYSLUETTELO

### Pääkirjoitus

*Tiina Rättälä & Päivi Honkatukia*

Nuorisopoliittisesta vaikuttamisesta "house on fire" -aktivismiin  
– nuoret toimijoina ilmastonmuutoksen ja kestäväen kehityksen politiikoissa 1

### Artikkelit

*Mikko Piispa & Tomi Kiilakoski & Anni Ojajärvi*

📄 Mikä ilmastoliike? Nuorten ilmastoaktivistien poliittinen toimijuus  
ja ilmastokeskustelut 8

*Mari Pienimäki & Maarit Marttila & Marjukka Colliander*

📄 "Vegenakkeja ja pyöräilyä" – kyselytutkimus kaupungissa asuvien nuorten  
ympäristökansalaisuudesta 27

*Eerika Albrecht & Elina Leppäkoski & Elina Vaara &*

*Niina Meriläinen & Jukka Viljanen*

📄 Nuorten osallistuminen ilmastolain valmisteluun 46

*Matti Pihlajamaa*

📄 "Tehkää heistä sankareita ja sankarittaria" – sukupuoliin ja seksuaaliseen  
suuntautumiseen liittyvät subjektipositiot YK:n 2250-agendan muodostamisessa 62

### Katsaukset

*Saara Laitinen*

"Vain me kaikki yhdessä tehdään tästä kapina" – nuorten antamat merkitykset  
ilmastovaikuttamiselle 79

### Puheenvuorot

*Emma Hakala & Ville Lähde & Tero Toivanen*

Luoko nuorten ilmastoliike uutta kansalaisuutta? Kansalaisuuden luonne  
ekologisen jälleenrakennuksen aikana 87

Tässä numerossa kirjoittavat 7